

Продовження.
Початок у числі 32 за 2001 рік

2. СОНЦЕПОКЛОННИЦЯ

Гарний урок патріотизму дає своєю поетичною книжечкою Ніна Костюк. "Вклонюсь я грому весняному" — так називається ця ласкава ластівочка, що її випустило у світ минулого року приватне підприємство "Дан".

Я, справді, тримаю в руці цю книжечку, як тримає хлопчик у долоньках гарну пташечку, боячись, щоб і не придавити, і не випустити.

Ніна Костюк за освітою — медичний працівник. Поетичні натюри серед медиків — не рідкість. Сказати б так: професія спонукає до надчутливості, до осягнення світу серцем небайдужим. І не правда, що можна звикнути до чужого болю, якоюсь мірою зачерствіти, збайдужіти, створити довкола себе своєрідну оболонку самозахисту.

Спостеріг я протилежне: саме серед служителів медицини багато людей із яскраво вираженим хистом до витонченого сприймання краси, а, отже, й рішучого неприйняття потворного; глибокодушешного розуміння й засвоєння добра, а отже, й відрази до зла, несправедливості, підступності, підлості.

І ще спостережено мною: у медиків гуманітарна аура нерідко ґрунтовніша й тривкіша, аніж у деяких "чистих" філологів. Проникнення до фахових тонкощів у них таке ж глибоке, як і прагнення осягнути ідеали естетичних, духовних набутків людства, — і цей паралелізм робить людину морально досконалішою, дужчою, привабливішою.

Серед медичних працівників маємо багато яскравих імен патріотів із загостреним відчуттям Національного болю. І в найжорстокіші часи нищення України в Україні вони залишалися вірними синами й дочками народу українського — корінного й споконвічного на своїй землі! Звичайно ж, то від виховання. Від виховування не "Мухомо-цокотухом", а благородними законами та звичаями предків — традиціями, яким тільки й завдячуємо тим, що збереглися, вціліли як Нація. Від виховання рідною літературою.

У колі моїх друзів-медиків, людей особливо близьких і дорогих мені, є немало таких, що викликають глибоке пошанування своїм свідомим розумінням найголовнішого: людської честі та національ-

зросійщення — на всіх фронтах боротьби з Україною на її рідній землі! Як важко було (у столичному оточенні!) залишатися українкою, непоступливо у відстоюванні права бути самим собою: спілкуватися материнською мовою, пишати своїм селянським походженням, пізнавати справжню історію свого народу, гордитися його національними героями — справжніми, а не парадно-кон'юнктурними перекинчиками, розвивати в собі інтерес до національного мистецтва, рідної книги, народних звичаїв, обрядів тощо! "Калхозиці! Жлобіха!" — скільки такого сичання чулося поза спиною!

Ніна Костюк також носила в собі, тамувала, як могла, цей великий і претяжкий Національний біль. Мовчала. І тільки свята година нашої Незалежності розповила душу, покликкала на сповідь. І ця невеличка книжечка і є сповіддю її авторки. Вона народилася у зловісному тридцять сьомому, у селі Полствині Канівського району на Черкащині. Батька — Омеляна Свиридовича та матір — Ярини Степанівну (Мандрики їхнє прізвище) колгоспне кріпачство нарядило в сталінські куфайки та й вигонило щодня на панщину — заробляти неоплатні трудові.

Четверо дівчаток було в родині. І найменшенька вона, Ніна. Батька поглинула пекельна паща війни. Дітки-сироти поневірялися з мамою... Зі зграйкою горобчиків порівнює поетеса діток, які з торбами збирали в полі колоски, боячись бути застуканими знеацька колгоспним осавулом — на коні, з нагайкою... Дорослих за цей "злочин" судили, а в дітей тільки торби віднімали... Я пригадую, як у моєму рідному селі В'юнище, що на Переяславщині, двом жінкам за подібне злочинство судді відпустили по сім років...

По закінченні десятирічкі в 1955 році Ніна вступила до Київського медучилища і від самого 1957 року працює за фахом. Тоді ж закінчив університет і її обраєць, мій добрий друг Василь Костюк, уродженець землі Чернігівської. Їх поєднали не тільки чисті почуття молодості, а й спільні болі серцець — болі за Україну. На розхристаних вітрах поневірялася і наша священна Мати, і її незрадливі діти (зрадливі завжди пристосуються). Я знаю, як тяжко-важко було Василеві, як його тримали "на гачку" "дядькові хлопці" за те, що його рідна тітка, вивезена у фашистське рабство (як, до речі, й моя сестра Галя), вишла потім заміж за бельгійця. Гостре слово

ТРИ РАДОСТІ В ГОСТІ, АБО ТРИ УРОКИ ПАТРІОТИЗМУ

ної гідності. Дружина моя, також медична сестра, не без болю згадує буйноквітучі часи застою... Та ні! Не застою — епоху триумфального наступу та чорних перемог ідеології манкуртизації, викорінення в душах людських українськості та всього заохочення

сатирика Василя Костюка було причиною постійних переслідувань та заборон видавати книжки... Квартири не давали — довгі роки жили в підвалі...

Та й найтяжчі літа поневірянь не вбили в цьому подружжі українську душу. Оберегом її була й залишається Шевченкова духовна аура. Тарасова вірність Україні вчувається і в творчості Ніни Костюк. Це він, наш великий людинюлюб, навчив маленьку дівчинку з-над Росави співчувати знедоленим та скривдженим, навчив співстраждати. Яке це душевне багатство сьогодні, коли дехто казиться, даруйте, від жиру, а в інших паморочиться в голові від самого запаху їхніх бутербродів. Так, вірність рідній землі, рідній Росаві — найбільше багатство саме тепер, коли дехто вище від усіх прапорів здійснює гасло: "где хорошо — там родина". А Ніна своєї. До Росави: "Тобою жила й буду жити, В душі за тобою тужу".

Господне осяяння над кожним словом поетеси. Вона вірить у Всевишне заступництво; доля Вітчизни для неї понад усе. Тому вона просить: "Дай, Боже, нам удачі!"

Я не буду занудно-прискіпливим до авторки, яка вийшла на люди зі своїм поетичним первістком. Не без того, що в деяких рядках трапляються слова, не до кінця вигранені, як зазначає у передмові до книжки і її редактор поет Дмитро Головка. Як на мене, найголовніше тут є висока моральність думання, краса почуттів, щирих і доброзичливих, чистота народних ідеалів. Тут я маю на увазі ціле гроно поезій про українських патріотів, імена яких були раніше (та й тепер) нещадно паплюжені: Степана Бандери, Олени Теліги, В'ячеслава Чорновола... Дорога для Ніни Костюк і пам'ять юних героїв, яких вона пошанувала поезією "Під Крутами, під Крутами..."

Уперше в поезії про Степана Бандеру (чи є така взагалі?) я зустрічаю такий лірично-пісенний лад, таке лагідне звертання:

*Ой Степане, Степаночку,
Затятий титане,
Чи ти думає, що так скоро
Добра слава стане?*

Таку, зменшувальну, форму звертання до людей суворой долі зустрічаємо хіба що в Шевченка:

*Ой Богдане, Богданочку!
Якби була знала,
У колосці б задушила,
Під серцем приспала.*

Тільки ж у Кобзаря, бачимо, висловлюється протилежне пошануванню — глибокий жаль, біль, осуд з приводу недалекоглядних державних кроків "Богдана недомудра, Ледачого сина" (Сліпий).

Щодо Степана ж Бандери, то Ніна Костюк у звертанні до нього лагідна, щиросерда й доброзичлива, як сестра до брата. Вона радіє з того, що Історична Правда про народного героя, іменем якого Московія (і малоросійська) так довго лякала дітей, правда про незламного лицаря, так довго паплюженого, такого ненависного як гітлеризму, так і московському імперіалізму, хоч поволи, але випростовується з-під бескиддя лютої ворожої лжі!

Поетеса добирає для Степана найласкавіші слова: у дитячому його віці називає "орлятком", потім

ДО ЧИСТИХ ДЖЕРЕЛ ДУХОВНОСТІ

— "титаном", "рідним" тощо.

Зрозуміло, не для всіх це звично. Бо он і тепер потужна московська індустрія лжі, оснащена новітніми технологіями маніпуляції свідомістю "населення", продовжує купати в ковбанах власного безчестя імена видатних українців.

Ось що сьогодні твориться в Україні: "Кадрові (мазепинцеві) решат все". "Не "братское славянское государство", а "политический наивысшим образом организованный бандеровщина" — вот что за птенец вылупился на наших глазах из Украинской Советской Социалистической Республики. Не видит этого только слепой. А бандеровец — не брат русскому" ("Независимая газета", 26 січня 1999).

І сьогодні Росія великоімперська, озброєна "насліддям" "проковок отечества", орієнтована на стару ідеологію, що передбачає "повелительную необходимость оживления, воскрешения Великой России с неослабевающей ревностью", трупом лягає, відстоюючи за собою право на лідерство світове, всіма силами прагне "сохранить за собой бесспорное водительство великой нации".

Задля цього виховує у москвитів "справедливую гордость" та непохитну віру в те, що "гегемония России почти для всех ее народов была счастливой судьбой... дала им возможность приобщиться к всечеловеческой культуре, какой является культура русская". Задля цього "всякое дело, творимое малым народом, как бы скромно оно

В'юнища — затоплене нашим малоросійсько-радянським безголо-в'ям).

Порятунок України, як це вже не раз було в її історії, — тільки від Нього, від Господа Всемилоствого. Тільки він укріпить нас у Вірі в Україну. Згадаю, чого найбільше боялися наші найлютіші вороги: ідеалу української свободи Козацької Вольниці, її нездоланного духу! Саме це пересмикувало, тіпало й колотило лудушку Троцького (за Леніном), коли він інструктував більшовицьких шпигунів-диверсантів перед засиланням їх в Україну для знищення її самостійності. Адже тільки Українець національно свідомий і глибоко перейнятий розумінням своєї самотності, незнищенної вірою у свою національну честь, в українську одвічну порядність перед світом, у власну толерантність та рівність у колі всіх інших народів, які шанують державну свободу, тісно гуртуються для її завоювання і відстоювання, — тільки такий Українець здатен гідно представляти Націю, якій не тільки вітчизняні просвітники, а й люди сторонні (іноземці) провіщали велике майбутнє.

Наприклад, видатний німецький мислитель і вчений Й. Г. Гердер порівнював Україну з античною Грецією. Він вважав, що є добрі підстави сподіватися, що з України "постане велика культурна нація і її межі простягнуться до Чорного моря, а відтіля ген, у далекий світ" (цитата за: Бичко А. К. та Бичко І. В. Феномен української інтелігенції. — К., 1995).

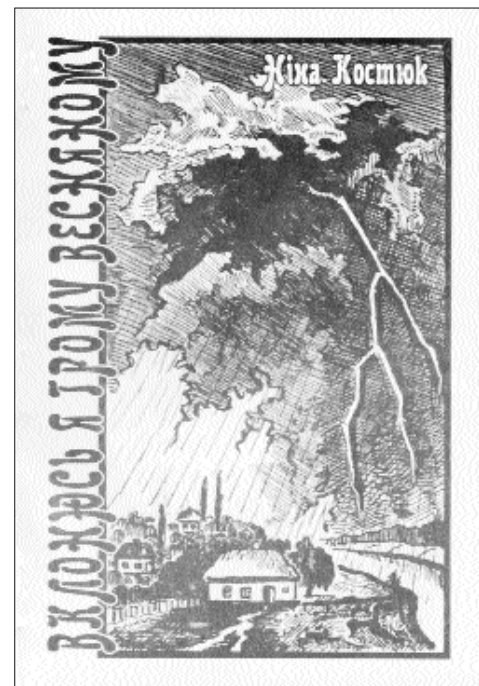
Територіально проникати ген за Чорне море Україна, звичайно ж, не збирається — про це вона ніде й ніколи не заявляла, — а ось інтелектуальне світло нашої Нації здатне проникати і в найдаальші закутки планети. Вже й тепер маємо немало прикладів, коли українці навіки вславили свою Батьківщину у лоні інших народів (благородна тема окремої бесіди).

Отже, Українцю, порятунком твоєї Матері-Вітчизни, єдина гарантія її благополуччя та процвітання — то Щит, який називається Патріотизмом. Міцно тримай його у лівій руці. Бо в правиці твоєї — Меч Духовний. Це той меч, що не жадає крові, не здійснює голів із плеч — він покликаний відсікати омелу морального здичавіння, невігласства, галуззя духовного виродження на дереві Добра, Дереві Пізнання.

Будь пильним, Українцю, бо надто вже багато охочих вибити з твоїх рук і щит, і меч; беззбройного ж тебе — плюсклого національно й знеструмленого духовно — можна буде хіба що запрягати в плуг. У ярмо, хай і суверенне.

Повертаю вас, читачу, до збірок Ніни Костюк. Щоб заглянути у її душу. Бо ота збілочка "Вклонюсь я грому весняному" і є її душа, перелита в поезію. Душа української патріотки.

Далі буде

ни було, всякое малое слово должны вложиться в русскую славу, в дело России", — нав'язував свою думку історик і філософ Георгій Федотов. Цілим народам нав'язував.

Та скільки ж можна?! Хоч би й ти, Україно: скільки ж можна і фізичні, й інтелектуальні соки вкладати і вливати "в русскую славу, в дело России"! Схеменися, подумай про себе!

*Хто ж пошле нам спасеніє,
Верне добру долю? —*

запитував Тарас Великий, переспівуючи на український мотив "Псалми Давидові". (До речі, у моєму рідному В'юнищі на Переяславщині в грудні 1845 року. Немає

ОБРІЇ «МОЛОДОЇ ПРОСВІТИ»

ОДНА РЕАЛЬНОСТІ РІЗНИХ ПОКОЛІНЬ УКРАЇНЦІВ

Про молодь як надію України говорять у тому сенсі, що лише вона здатна зробити для Української держави те, чого ніяк не можуть домогтися люди з досвідом життя. Кажуть, що старшому поколінню заважає саме цей досвід, набутий за час існування імперії СРСР. Насправді ж причиною є радше відсутність досвіду вільної діяльності, досвіду демократії в природному національному середовищі. Те, що відбувається в українському суспільстві впродовж останніх десяти років, на жаль, не є тим взірцем, на якому може виховуватись українська молодь, наша надія. Адже процес виховання є переважно наслідком (мимовільним) поведінки родичів. Старше покоління, виховане радянською системою, спроможне щиро сприяти незалежності України, виголосити чудові промови і звернення, будувати прекрасні проекти, але воно не звикло діяти самостійно й організовано. Це високоінтелектуальні, освічені люди, здатні добре працювати в умовах жорсткого підпорядкування, і в умовах свободи вони стають важкокерованими індивідуалами. Це зрозуміло багатьом, а переучуватися, вчитися азів справжньої громадської діяльності важко, особливо солідним людям з досвідом і певним авторитетом. Тривалий досвід роботи в «Просвіті» переконує мене в тому, що більшість подібних людей шукають у громадській діяльності особистого самовираження і значно менше переймаються проблемами розбудови організації. Але ж сила організації не в проводі, а в розгалуженій і активній структурі осередків, чіткості й регламентації діяльності. Отже, необхідно постійне навчання й вишкіл активістів громадських організацій. А ще потрібно щоденно виборювати для себе й дітей автентичне середовище, споконвіку зручне і властиве для українців. Тоталітарна система позбавила це покоління українців справжнього досвіду життя в національній громаді, який мали наші предки. Нове покоління, полишене саме не себе, не має взірця для самовідновлення, тому має проблеми з опануванням власного життя, зручного для українців і всіх громадян України. Потрібен стандарт українського способу життя, здатний опанувати життям порізаних українців, і це хтось потім назве національною ідеєю. Задля того, щоб стати першими українцями без комплексів, перемагаючим поколінням, молодь повинна вже зараз учитись опанувати життєві ситуації і керувати своїм народом для загального блага, протидіяти й витіснити на узбіччя все агресивно-чужорідне, переймати владу над суспільними процесами й державою. Молодь повинна стати радикально діяльною, а не балакаючою елітою. Для цього вона повинна пройти вишкіл і відбір. А головне — вона повинна навчитись працювати в громадських структурах по-справжньому, на рівні світових стандартів і навіть краще. Важливо, щоб молоді повірили, що громадська робота — не є пустою тратою часу і підносить людину на значно вищий рівень над загальом.

Прагнення щось заробити не повинно для молодих українців заступити бажання стати вище над загальом, керувати і свідомо підпорядковуватися заради встановлення справедливого порядку, оснований на Конституції і сподіваннях предків. Якщо молоде покоління не зможе досягнути свою місію через природну для недосвідчених людей недале-

коглядність, завтра належні їм керівні позиції займуть молоді послідовники — нащадки багатьох теперішніх зверхників, байдужих до української мови і долі українця.

ЯК ВТІЛИТИ ІДЕЮ ПЕРЕТИНУ ПОКОЛІНЬ? ЧЕРЕЗ «ПРОСВІТУ»

«Просвіта» повинна зуміти довести кожному молодому українцеві просту істину: конечність боротьби за право бути самим собою і задоволенням життям, у громадській активності і прагненні до вершин влади та впливу. Саме тому до громадського молодіжного руху нам потрібно ставитися з особливою увагою і не тішити себе тим, як удало вони копіюють нас. Практика показує, що без тісного ділового контакту, співпраці і координації дій організаціями-наставниками молодіжні організації поступово згасають. Набагато важливіше навчити молодь самостійно будувати власні громадські структури, ніж розраховувати на них як на опору при чергових виборах. «Молода Просвіта» може бути такою школою за умови, що активна молодь пройде вишкіл у «Просвіті», навчаючись у школі. Тоді студентська молодь, яку часто залучають політики у свої молодіжні філіали, мала б тверді просвітянські орієнтири і не полишала «Просвіту». Без шкільної просвітянської діяльності не буде стабільно активної «Молодої Просвіти» студентської молоді. Підготовлена молодь повинна з часом перебрати управління «Просвітою».

У співпраці «Молодої Просвіти» і ВУТ «Просвіта» має бути більше чіткості, що варто відобразити в програмних документах і Статуті «Молодої Просвіти». Хоча студентська молодь здатна бути вельми незалежною, шкільна просвітянська молодь не може обійтися без допомоги досвідчених просвітян. При цьому треба мати на увазі, що шкільна і студентська молодь повинні бути в єдиному просвітянському об'єднанні організації. Роз'єднання цих груп недоцільно, бо з часом одна з них поповнює членством другу. Саме традиційна «Просвіта» готова прийняти до себе молодь, здатну діяти самостійно. Не годиться будувати стосунки між віковими градаціями «Просвіти» як між окремими організаціями, вони повинні органічно охоплюватися структурою ВУТ «Просвіта» і це має відображатися в установчих документах (Статуті, Програмі). Статут ВУТ «Просвіта» не встановлює вікових обмежень членства в організації, а його розділ 4 передбачає створення молодіжних організацій при первинних осередках і такі ж об'єднання при районних, міських та обласних об'єднаннях «Просвіти».

Отже, об'єднання «Молодої Просвіти», які мають власні статuti, ВУТ «Просвіта» може розглядати як просвітянські об'єднання або колективні членів. Формальні стосунки з чільною організацією повинні визначатися статутами об'єднань «Молодої Просвіти». Проаналізувавши Статут Івано-Франківської обласної організації «Молодої Просвіти», дійшов висновку, що його варто вдос-

коналити з урахуванням існуючого досвіду діяльності. Для полегшення сприйняття ідеї просвітництва школярами можна було б значно конкретизувати програмний розділ Статуту. «Молода Просвіта» має вже сформовану всеукраїнську структуру, тому всі зміни варто вносити без суттєвого порушення структурної будови організації. Принциповим питанням, яке варто погодити на всеукраїнському рівні, є встановлення єдиного порядку входження «Молодої Просвіти» в структуру ВУТ «Просвіта». Формалізація діяльності «Молодої Просвіти» та її стосунків з головною організацією є природним процесом як підсумок становлення молоді організації і своєрідним настроюванням «годинникового механізму» системи всієї «Просвіти».

Суспільні процеси тепер ідуть швидко і без постійної модернізації організації не обійтись. Тим паче, що «Просвіта» мусить бути готовою сама і разом з молодіжним крилом, колективними членами і прихильниками до тривалої наступальної дії. У такій ситуації важливо не стільки вчиняти яскраві акції, скільки збудувати чітку дієву структуру, здатну контролювати ситуацію у сфері духовного і культурного життя нації, функціонування мови і щоденно ефективно реагувати на кожний не-

об'єднання Всеукраїнського товариства «Просвіта» (надалі ВУТ «Просвіта»). МП є засобом організованої участі молоді в українському культурно-національному відродженні, осередком самовдосконалення і самореалізації молодого покоління українців, готує молодь до практичної активної громадської діяльності.

МП здійснює свою діяльність за цим Статутом, а також керується Статутом ВУТ «Просвіта», статутами обласного та районних і міських об'єднань ВУТ «Просвіта», Конституцією та чинним законодавством.

Обласна організація МП та її районні і міські організації координують свою діяльність з відповідними об'єднаннями ВУТ «Просвіта» через голів організацій МП (як повноправних членів рад ВУТ «Просвіта») і відповідників із числа досвідчених членів ВУТ «Просвіта».

Пакет коректив місії і завдань «Молодої Просвіти»:

— Метою діяльності МП є реалізація творчих можливостей і конституційних прав української молоді шляхом організованої спільної діяльності в єдиній структурі «Просвіти», активна участь молоді у відновленні самобутності і потужному розвитку української громади, утвердженні національної державності. Молоді просвітяни є активним українцями, молодістю елітою нації, які готуються перебрати керівництво в усіх галузях суспільної діяльності і визначати шлях розвитку держави.

— Головними завданнями МП є:

а) застосовувати знання і здібності молодих українців для відтворення на рідній землі сучасного українського способу життя, оснований на духовних і культурних традиціях предків;

б) навчитись організовано діяти для блага України, здобути досвід роботи в громадській організації, щоб надалі перейняти керівництво господарським, культурним життям суспільства й державотворення;

в) усіма силами, щоденною дією домогтися першості державної мови в усіх галузях життя народу на всій території України, в офіційній і публічній діяльності, особистому спілкуванні, вимагати від оточуючих поваги до української мови;

г) здійснювати просвіту і запроваджувати український спосіб життя серед молоді, дбати про розвиток національної культури й духовності;

ґ) бути добрими християнами, шанувати своїх родичів, дбати про злагоду і порозуміння між українцями;

д) всіма законними засобами захищати честь, гідність і права українця;

е) всебічно співпрацювати з усіма українськими молодіжними організаціями з метою залучення їх до підтримки місії «Молодої Просвіти»;

є) підтримка своїх членів і симпатиків усіма наявними засобами організації та з допомогою ВУТ «Просвіта», лобювання інтересів української молоді в державних та суспільних структурах;

ж) сприяння навчанню та належному працевлаштуванню талановитої української молоді.

Зважаючи на особливість «Мо-

ПРОПОНУЮ ДИСКУСІЮ

лодої Просвіти» як молодіжної організації, варто внести корективи стосовно колективних членів, які повинні бути винятково молодіжними організаціями, творчими спілками і групами та їх об'єднаннями, мета і завдання яких погоджуються з місією «Молодої Просвіти».

Варто внести до Статуту «Молодої Просвіти» пункт про право молодого просвітянина вважати себе членом ВУТ «Просвіта» і оформити фіксоване членство. Важливо продумати такий організаційний механізм, який не робив би різниці між молодими і дорослими просвітянами, адже немає вікових обмежень для членів «Просвіти».

На завершення хочу викласти своє бачення обов'язків молодого просвітянина, які повинні бути в статутах сформульовані якнайповніше. До традиційно прийнятих завдань варто додати:

— власною працею і силою молодого завзяття домагатися цілей, закладених у цьому Статуті, зростати разом з нацією;

— свідомо дотримуватися порядку й дисципліни, виконувати завдання провладу, бо це гарантія успіху, сили організації, особистого успіху кожного її члена;

— бути активним учасником процесів, що відбуваються в українському суспільстві, аналізувати, думати, грамотно і мотивовано реагувати, домагатися добрих перемін, постійно читати всю просвітянську пресу, інформацію МП і ВУТ «Просвіта»;

— утверджувати власну гідність і причетність до багатьох поколінь українців через вивчення історії й культури краю, сприяти інформуванню оточуючих;

— брати участь в акціях і заходах МП і «Просвіти», готуватися до самостійної діяльності в «Просвіті»;

— знати правові засади і домагатися конституційного порядку функціонування державної мови, невідступно запобігати порушенням порядку функціонування української мови та інших мов;

— дбати, щоб дозвілля мало глибокий національний зміст;

— активно відзначати українські свята і дотримуватися традицій;

— добре знати рідну мову і рішуче домагатися поваги до неї від оточуючих;

— бути взірцем у навчанні і громадській діяльності задля власного розвитку і загального поступу української громади;

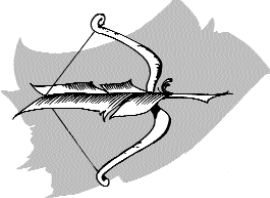
— бути чесним, ретельним, доброзичливим, керуватися християнською мораллю;

— вивчати діяльність «Просвіти», українських патріотичних організацій, розвивати молодіжний просвітянський рух, знати родоводи національних діячів та своїх предків.

Завершуючи свої роздуми про «Молоду Просвіту», хочу ще раз підкреслити те, що «Молода Просвіта» повинна починатися зі школи і без шкільних осередків не буде «Просвіти» студентської молоді. Осередки «Просвіти» в школах повинні створюватися під методичним керівництвом досвідчених просвітян, підібраних не за особистим бажанням, а після спеціальної підготовки. «Молода Просвіта» — це надія нашого народу, який до власної волі пройшов непростий шлях, вкритий жертвами багатьох поколінь і осяяний сподіваннями мільйонів українців. Допомогти «Молодій Просвіті» стати на ноги — справа нашої честі. Отож розраховую на широку дискусію й особисту причетність кожного просвітянина до цієї надзвичайно важливої справи.

Володимир ФЕРЕНЦ,

● заступник голови правління Івано-Франківського обласного об'єднання ВУТ «Просвіта»

ДИВЛЯЧИСЬ ІЗ ПОЛЬЩІ

Закінчення.

Початок у числі 32 за 2001 рік

Пробачте мені за банальність, але справді: кожен народ заслуговує на таких поведирів, яких сам виховав і допустив до влади. У Польщі також.

ВИХОВУЮЧИ НАЦІЮ І ЇЇ ПОВОДИРІВ

Бігаючи вулицями Кракова під час ранкових вправ, натрапив на незвичайний вернісаж: увесь мур з обох боків навколо школи № 1 (до речі: на вул. Київській!) був розмальований кольоровими творами у стилі графіті і коміксів. Діти виразно і творчо задемонстрували у малюнках світ своїх проблем та інтересів. А головне: дорослі надали їм таку можливість.

Заступник директора школи пані Доната Дурек: *“Засвоєння засад демократичного суспільства, зокрема, взаємної толерантності його членів, відбувається саме у підлітковому віці. Тому педагогічний колектив нашого інтегрального комплексу шкіл намагається, в процесі виховання майбутніх громадян, максимально використати дитячий потяг до справедливості, враховуючи вікові особливості розвитку учнів.”*

Комплекс шкіл, розташований на одній території, складається з початкової школи — від першого до шостого класів, гімназії — три роки навчання, і ліцею — 3–4 роки, в залежності від складності отримуваного фаху.

Інтегральність школи полягає в специфіці виховного процесу, тло якого формується в інтегральних класах змішаного складу: 15 учнів — звичайних і 5 учнів — із середніми обмеженнями рухів і мислення. Всі гімназійні класи — інтегральні, а отже найбільш контроверсійний період розвитку особистості відбувається в умовах вимог позитивної взаємності. Об'єктивна необхідність уважного, люб'язного ставлення учнів (як сповна здорових, так і тих, що не дуже) один до одного погамовує властиву молоді невірніваженість характерів і локальну неадекватність реакцій.

В інтегральних класах, крім вчителя-предметника, на кожному уроці і на перервах присутній також спеціальний вихователь, який, у разі необхідності, надає допомогу і неповносправним, і звичайним учням. Крім того, є ще й звичайний класний керівник.

Батьки платять. Платять суттєво: за всі підручники й посібники, за внутрішню й зовнішню охорону школи, частково за організацію шкільних імпрез і конкурсів (у цій школі їх відбувається до 55 на рік) тощо.

Безкоштовні підручники і посібники держава надає лише національним меншинам. Зокрема, такий привілей мають учні 59-ти українських шкіл і класів державної системи навчання, а також 72-х шкільних пунктів вивчення української мови, організованих

Спілкою Українців Польщі.

Зовнішня охорона слідує за тим, щоб учні, виходячи зі школи, не мали небезпечних контактів із сумнівним контингентом, серед якого можуть трапитись розповсюджувачі наркотиків (нерідко — підліткового віку) тощо.

Двосеместровий навчальний рік триває від 1 вересня до початку червня, з двотижневою перервою на зимові канікули у лютому. Крім того, встановлено короткочасні перерви в навчанні на святкові дні: День Освіти, Свято Непідлеглості, Різдвяний тиждень, два дні Великодніх свят, Свято Конституції і ще два-три дні релігійних свят. Ніяких шкільних чвертей і перерв між ними в Польщі немає.

Учні учать цінувати час — єдиний ресурс, обсяг якого залишається для кожного з нас невідомим, але постійно скорочується, а отже, має бути використаний максимально продуктивно.

В обідню перерву всі бажаючі — учні і вчителі — можуть з'їсти заздалегідь замовлений, дуже смачний і поживний обід за 3,5 злотих. Для зіставлення: мінімальна вартість (бо залежить від тривалості) однієї поїздки в міському транспорті — 2,2 зл., 1 кг бананів — 1,3 зл. (тобто 0,31 дол. США), 1 л бензина А-95 — 3,33 зл. Тоді як заробітна плата вчителя складає 1300–1700 зл., а пенсія — 1100–1200 зл.

Всі громадсько-грошові справи вирішує Рада батьків, спираючись на батьківські “трійки” в кожному класі (голова батьківських зборів, секретар і скарбник).

Загальноприйнята виховна ідея трактується однозначно: центр виховання — це сім'я, родина; школа лише допомагає родині, спираючись разом з нею на християнські цінності, закладені у 10 заповідях Божих. За спостереженнями педагогів, з 640 учнів цієї школи лише 10 відвідують заняття з релігії. Припускається, що саме ці діти, з різних причин, не можуть отримати релігійних знань у своїх сім'ях.

Загалом вважається, що 93 відсотки населення Польщі — віруючі. Церква є потужною просвітницькою інституцією держави. Згідно з підписаним у лютому 1999 року Конкордатою між урядом РП і Ватиканом, Церква бере активну і безпосередню участь у морально-патріотичному вихованні нації.

А як виховують самих вихователів? Про це я розмовляв з ректорами двох найвідоміших в Польщі педагогічних закладів.

Ректор Академії Педагогічної в Кракові, проф. Міхал Сьліва:

“800 наших науково-дидактичних працівників навчають 15800 студентів і слухачів у 21 напрямках спеціалізації. Ми задоволені тим, що навчаємо молодь не з великих міст, а переважно з провінції. Студенти знають, що повернуться до своїх місцевостей, щоб піднімати культуру і освіту в своєму середовищі, формуючи місцеву інтелігенцію. Польща — скрізь Польща, а не тільки в Кракові чи Варшаві. Незважаючи на безробіття, на доб-

рих педагогів завжди існує попит. А щоб вони певніше себе почували, даємо їм розширену освіту: наприклад, якщо біолог, то водночас еколог або хімік, чи природознавець. Сучасний вчитель не може бути однопредметником і, навіть, має бути морально і психологічно готовим не тільки до праці вчителя.”

Підтвердження цих слів я відчув на собі, тоді ж, під час місячного навчання в Академії, коли крім засвоєння класичних “учительських” предметів, від нас вимагали задемонструвати результати отриманих знань з культури живого слова (цей предмет, вочевидь, був би дуже корисний багатьом відомим політикам, громадським діячам та адміністраторам в Україні), поезики (здавалося б, навіщо?) — для організації мислення, особливо у сфері національно-патріотичних інтересів, інші “екзотичні” дисципліни, не кажучи про практичну стилістику, культурологічні елементи мови тощо.

Ректор Вищої Духовної Семінарії в Кракові, проф. Едвард Станек, який водночас очолює кафедру гомілетики у Папській Теологічній Академії, є автором 52-х унікальних книжок про духовний світ людини, її непорочні обов'язки і стосунки з Богом: *“Досліджуючи ранні праці теологів з IV ст., я відкрив, що Церква — це яйце, в ньому бачимо лише шкаралупу, тоді як всередині шкаралупи визріває пташеня, якого не бачимо. І увесь цей процес життя пташеняти, котре вилупиться (бо шкаралупа залишиться на землі, тоді як пташеня вилетить до неба) — це є Церква. Шкаралупа дуже потрібна і повинна бути тісною, і навіть, якщо потрібно, пригнічувати, а часом бути нестерпною; але якщо б її було пошкоджено, пташеня зіпсується. Буде горбатим...”*

Наші семінаристи і молоді священики чудово це розуміють. Але й я розумію, що вони мають право на свою лексику, свій стиль, на нову мову для порозуміння. Нове покоління вже дуже відрізняється від нас, шістдесятитильтітні, але, головне, що вони прибічники правди й навчилися протистояти брехні. Я щиро бажаю молоді України, щоб вона була прибічником правди”.

Патріотична лінія виховання проходить через повсякденність. Перед входом на цвинтар у центрі Закопаного бачимо меморіальну дошку з написом: *“Вітчизна — це земля і могили. Нації, які втрачають пам'ять, втрачають життя...”*

Білий Орел — символ і Герб Польщі. Його бачимо над класною дошкою у будь-якому класі, аудиторії, за кріслом кожної посадової особи. Патріотичні пісні співають майже на кожній недільній Службі Божій.

Християнське “Радіо Марія” безкомпромісно і гостро критикує державну владу з патріотичних позицій: *“Головними організаторами злочинних гангстерських синдикатів у сучасній Польщі є колишні співробітники комуністичного апарату. Їм і тим, хто їх підтримує в уряді, маємо зав-*

ВРАЖЕННЯ

дячувати за 3 млн. безробітних поляків, в тому числі 1 млн. внаслідок виконання принизливих умов ЄС, тоді як в Німеччині за наш рахунок створено 200 000 додаткових робочих місць.”

Країна переживає значні труднощі. У східних воєводствах рівень безробіття доходить подекуди до 15%. Як бачимо, цифри цілком співмірні з нашими реаліями. Правозахисна організація “Ліга польських сімей” пропонує створити міжнародний трибунал для розслідування афер, які мало не щомісяця вибухали цього року в Польщі, викликаючи неабиякий резонанс.

Натомість **депутат Сейму Антоні Мацєрєвіч** вважає: *“Замість шукати справедливості шляхом звернень до міжнародних організацій, треба боротися за справедливість у власній державі. Я рішуче стою на тому, що відсутність справедливості в нашій країні веде до втрати суверенності.”*

Чи не правда, знайомі проблеми і нотки? От тільки в Польщі, на відміну від нас, ці проблеми і їх вирішення відбуваються на значно вищому суспільно-економічному і цивілізаційному рівні життя нації. Простіше кажучи, там набагато менше розкрадають свою державу. Бо свою.

“Що сьогодні робиш для відновлення обличчя своєї землі?” — це одна з типових тем мало не цілодобових передач “Радіо Марія”. А водночас, середньому польському громадянину вигідніше за 2500 зл. виїхати на двотижневий відпочинок до Греції, ніж до рідного Сопота чи Закопаного, в яких тільки за проживання в середніх умовах треба викласти щодня 50–70 зл.

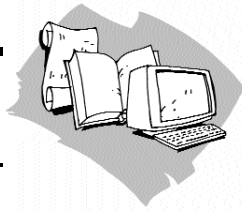
Котлету з курятини зі смаженою картоплею і спаржею можна з'їсти в центрі Кракова за 9,5 зл., тоді як повний обід (з точно такою котлетою) в студентській їдальні Академії Педагогічної — 10 зл. Тим не менше, черга з 8–10 осіб до банкомату о пів на сьому вечора в центрі Кракова багато говорить про суперечливість, але динамічний розвиток господарства країни, яка за темпами приросту ВВП упродовж п'яти останніх років постійно перебуває на одному з цільних місць в Європі.

Але найбільш характерним явищем для нинішньої Польщі є не справи бізнесові, а організовані колони прочан: цивільні й військові, видатні особистості і рядові громадяни, впродовж 7–15 днів, долаючи щоденно по 30–40 кілометрів, дорогами і лісовими стежками, з усіх кінців країни та з-за кордону, під розгорнутими прапорами і корогвами, зі співами і молитвами, пішками, несучи дітей та везучи інвалідів у візках, йдуть до Ченстохови на Ясну Гуру, до святого образу Божої Матері — покровительки Польщі, щоб знову задемонструвати свою згуртованість і єдність перед лицем чергового випробовування. І ми бачили, що означає потуга нації, коли 15 серпня під час Служби Божої на молитовному полі Ясної Гури і прилеглих алеях парку зібралося близько півмільйона прочан.

●

Це розмаїття малюнків — витвір творчої фантазії учнів школи № 1 м. Кракова, що на вул. Київській

ДЕНЬ УКРАЇНСЬКОЇ ПИСЕМНОСТІ — СВЯТО ДУХОВНЕ

Україна поволі звикає до свого нового свята — Дня української писемності та мови. Цього року його відзначали не лише просвітяни, а й представники вітчизняного книговидавництва, українських ЗМІ і навіть військові. З нагоди свята відзнаками київського міського голови Олександра Омельченка нагороджено десятки достойників, які дбають про українську книгу, плекають нашу духовність, українське слово і пісню. Серед них — і представники Центрального правління «Просвіти». Одначе найбільшою нагородою

для просвітян, ініціаторів цього свята, був переповнений великий зал Українського Дому, куди кияни вже вчетверте приходять у день пам'яті преподобного Нестора Літописця. Вечір в Українському Домі традиційно вінчає десятикі конференцій, виставок, прес-конференцій, присвячених Дню української писемності та мови, організованих і проведених просвітянами від Карпат до Чорного моря. Цього року він був особливо вдалим завдяки творчій винахідливості й майстерності провідних акторів Національного теат-

ру ім. І. Франка (режисер — заслужений діяч мистецтв України Дмитро Чирип'юк), що відзначили його учасники: Міністр культури та мистецтв Юрій Богуцький, Святійший Патріарх Київський та всієї Руси-України Філарет, представники Київської міської держадміністрації, всі гості вечора.

Свято української писемності та мови впевнено займає своє місце в духовному просторі українського народу, який одвіку беріг і плекав рідне слово — дар Бога і предків.

Квартет «Арс нова»

Ансамбль-студія українського фольклору «Берегинька»

Зал Українського Дому був заповнений

Володимир Яворівський, Павло Мовчан, Патріарх Філарет

Марія Стеф'юк

ПРЕЗИДЕНТ УКРАЇНИ

*Учасникам літературно-мистецького вечора
«Від сивої давнини до сьогодення»*

Вітаю шановне товариство з Днем української писемності та мови, широке відзначення якого розглядаю як визнання важливої ролі державної мови в консолідації суспільства.

Переконалися: рідна мова — це основа духовності народу, наша гідність, наша минувшина і наше майбутнє.

Вивчаймо мову, пізнаваймо і пропагуймо її, наповнюймо сторінки давньої літератури живим звучанням сучасного слова.

Хай будуть невтомними і плідними усі ваші зусилля на цьому шляху.

Л. Кучма

Вельмишановний Павле Михайловичу!

У День української писемності та мови сердечно вітаю Вас і всіх тих, хто щиро переймається справою відродження і розвитку української культури, утверджує українське слово у світовому культурно-інформаційному просторі!

Тисячолітня історія української писемності є яскравим свідченням прагнення нашого народу до високої духовності. Саме слово, література, українська пісня і дума були і залишаються носіями національної ідеї, у них знаходилися якнайповніший вираз споконвічних мрій і сподівання нашого народу на щасливе, заможне, радісне життя на вільній українській землі.

Сьогодні у цей святковий день ми схилиємося вдячно перед велетами і пророками українського слова — Тарасом Шевченком, Іваном Франком, Лесею Українкою. Сьогодні ми впевнено дивимося в майбутнє нашої культури, культури Незалежної Української Держави. Бажаю щастя і творчих злетів усім, хто свято вірить у це майбутнє, хто щоденною працею примножує наші духовні багатства.

Міністр культури
і мистецтв України

Юрій Богуцький

УРОЧИСТOSTІ НА ЛУГАНЩИНІ

На Луганщині відбулася низка урочистих заходів, присвячених Дню української мови та писемності. Організаторами їх стали обласне та Луганське міське об'єднання товариства «Просвіта» та Луганський державний педагогічний університет імені Тараса Шевченка.

Так, на факультеті української філології ЛДПУ проведено студентську наукову конференцію «Таємниці мови», в рамках якої, зокрема, прозвучали виступи молодих дослідників, присвячені зв'язкам української мови із санскритом. У Луганському медичному університеті просвітянський осередок організував конференцію, під час якої іноземні студенти з країн Близького та Середнього Сходу читали в оригіналі Шевченкового «Кобзаря». Урочисті читання відбулися й в Українсько-канадському культурно-просвітньому центрі «Відродження», директором якого є голова обласної «Просвіти» Володимир Семистяга. Перед громадою виступили відомі письменники Луганщини — Ярослав Кремінський, Микола Ночовний, Валентина Повар, студенти педагогічного університету, учні середньої школи № 59 міста Луганська.

Заходи, присвячені Дню української писемності та мови, відбулися також у Сватовому та інших містах Луганської області.

Юрій КИСЕЛЬОВ,
голова Луганського міського об'єднання
Всеукраїнського товариства «Просвіта» ім. Тараса Шевченка

У ВІЧНОМУ БОРГУ

СЛОВО ПРО БАТЬКА

Здавалося, що не так давно сонце над головою мого батька, Михайла Семеновича Логвиненка, було в зеніті: знаний журналіст, літературознавець, критик, він жив активним суспільним і літературно-мистецьким життям, не випускав із поля зору жодної цікавої, повчальної книжки — і не лише з близької йому галузі — поповнюючи й поповнюючи й без того велику (розташовану у трьох кімнатах та в коридорі) бібліотеку. Нині його сонце вже скотилося нижче до обрію й зупинилося на ювілейній позначці: 80. Та от же вдача: він і нині такий же бадьористий життєлюб, яким був у молоді й зрілі літа. Ще й стає снаги на плекання саду

Олексом Ющенком, Олександром Матійком, Людмилою Тарнашинською, Вірою Артамоною та іншими літераторами на творчому вечорі, що відбувся у Національній Спілці письменників України.

Утім, написала ці рядки й замислилася: про батька говорити й писати ой як нелегко. Бо хоч би якими добірними, коштовними словами прикрасила я б думку, їй усе одно бракуватиме цілісності й повноти. Бо нам, дітям, ніколи не розплатитися з нашими батьками, ми у вічному перед ними боргу.

Психологи стверджують, що людина посправжньому щаслива доти, доки живі її батьки.

Я щаслива, бо, дякуючи Богові, мої дорогі батьки поруч зі мною (так склалося, що й досі, уже з дорослим моїм сином, з їхнім онуком, ми живемо в одній квартирі). І якщо я досягла певних життєвих успіхів на нинішньому етапі (багатолітній завідувач відділу критики та історії літератури редакції газети "Літературна Україна", заслужений працівник культури України, кандидат філологічних наук, член НСПУ, лауреат премії імені Д. Нитченка, автор багатьох журналістських та літературно-критичних статей у пресі, книжок "Сучасний український роман" та "Гілка небесного вогню"), це насамперед завдяки моїм батькам — зокрема татові. Йому зобов'язана і освітою, і наставництвом, і вірою у власні сили, і вихованими в мені порядністю, чуйністю, працелюбством.

Пригадую, коли я закінчила восьмий клас Київської середньої школи № 130 і успішно склала нелегкі іспити до спеціалізованої мате-

матичної школи № 145, переді мною гостро постала дилема: ким бути? Математиком (а віру у свої математичні здібності в мені утвердив тоді учитель Володимир Федорович Ковган, який, бувало, казав: "Ну якщо вже Олена не розв'яже задачі, то це означає, що й увесь клас її не подужає") чи філологом, живий приклад якого втілював мій батько, який змалечку прищепив мені святу любов до книжки? І ось напередодні нового навчального року ми з татом сіли поряд і поговорили. Говорили довго. Але він аж ніяк не тиснув на мій вибір, поважаючи моє право самій прийняти важливе рішення. Пам'ятається, одне-єдине слово — любов! — вирішило долю мого внутрішнього поєдинку. "До чого більше відчуваєш любов — те й твоє!" — радив батько. А любов до літератури (зокрема казки) живе в мені, відколи себе й усвідомлюю. Отже, вибір зроблено. Ось що значить сила слова! І нині з любов'ю до слова я йду до людей. Власне, ми з батьком ідемо поруч в одному строю!

Звичайно, бувають у нас і суперечки, і дискусії, і певні незгоди у якихось життєвих проблемах, або й питаннях творчих, але ж у цьому й полягає діалектика єдності протилежностей, діалектика взаєморозуміння...

І ще на одному моменті хотілося б наголосити. Мій батько — переможець у війні. Хай там що говорять про Велику Вітчизняну як про несправедливу, сталінську, окупантську, частину II Світової тощо, але він, як і мільйони радянських воїнів, воював за Батьківщину, за Україну, за майбутнє своїх дітей і онуків. Тож день 9 травня — святий для мене. **Переможний**. Бо без цього дня не було б мене, не було б нас. Отож не треба, люди добрі, стинати голову нашій історії. Вона наша — нікуди від неї не сховаємося, не забіжимо. Тепер перед нами розчинилася брама новітньої історії — нашої вистражданої, довгоочікуваної незалежності. І кожен з нас має право і можливість, і обов'язок нині себе проявити.

Михайло Логвиненко

Михайло Семенович Логвиненко пройшов складну еволюцію від комуніста до демократа. Хоча, власне, комуністом сталінського типу ніколи не був. А був українським комуністом, націонал-комуністом, патріотом. А нині — аж ніяк не менший патріот. На відміну від деяких ура-патріотів, котрі після падіння імперських ідолів негайно "перефарбувалися" й почали обплівувати нашу історію, руйнували все те, перед чим ще вчора плазували. На моїх очах він перегорнув гори літератури, отієї, в якій золото правди. Прислухався до кожного мовленого за Україну, за народ слова, не пропускав жодної трансляції засідання Верховної Ради. Читав, думав, нотував, творив. Часто проводячи час у бібліотеках, в архівах, на різних громадських зустрічах... Він відкрив нового (безкурного!) Миколу Островського, нового Павла Усенка, поділився цікавими, правдивими спогадами про Андрія Малишка, Миколу Бажана, Леоніда Новиченка, Олеса Гончара, загиблого від кулі найманого вбивці редактора "Вечірньої Одеси" Бориса Дерев'янка...

Мені є чого й далі вчитися у батька. Він мій порадник і друг, мій критик. Спасибі моїм любим батькам за те, що вони є, за їхні безсонні ночі й заплакані та усміхнені очі, за хліб насущний і духовний, за прощення нам, дітям, прикроців і образ. За сонце — що над головою і в душі!

•

Михайло Логвиненко й Павло Тичина

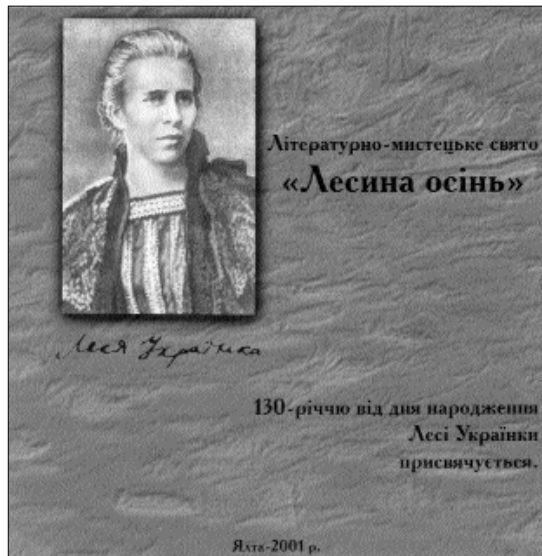
й городу. Його, як і десять-двадцять років тому, цікавить усе живе, нуртвильне, вартє осягу й осмислення. Він людина чесна, порядна, навдивовижу працююча, безперечно, заслуговує на найкращі слова, сказані йому колегами — Юрієм Мушкетиком, Степаном Колесником, Петром Осадчуком, Віталієм Карпенком,

ред завдяки моїм батькам — зокрема татові. Йому зобов'язана і освітою, і наставництвом, і вірою у власні сили, і вихованими в мені порядністю, чуйністю, працелюбством.

Пригадую, коли я закінчила восьмий клас Київської середньої школи № 130 і успішно склала нелегкі іспити до спеціалізованої мате-

«ЛЕСИНА ОСІНЬ»:

СЛОВО, МУЗИКА Й УРОКИ

"Мені так добре в цьому сонці та морському повітрі", — писала Леся Українка про своє перебування в Криму, куди трічі приїздила лікуватися. І, звісно, кримські враження не могли не перетопитися під пером поетеси у рядки, які Світлана Кочерга, дослідниця її творчості, завідувачка музею Лесі Українки в Ялті, образно назвала "кипарисовою гілочкою в українській літературі". Саме біля цього музею, точніше, біля пам'ятника геніальній письменниці, було відкрито цьогорічну "Лесину осінь". Уже всьоме відбувається ця культурно-мистецька подія, що цього разу була присвячена 130-річчю від дня народження великої поетеси.

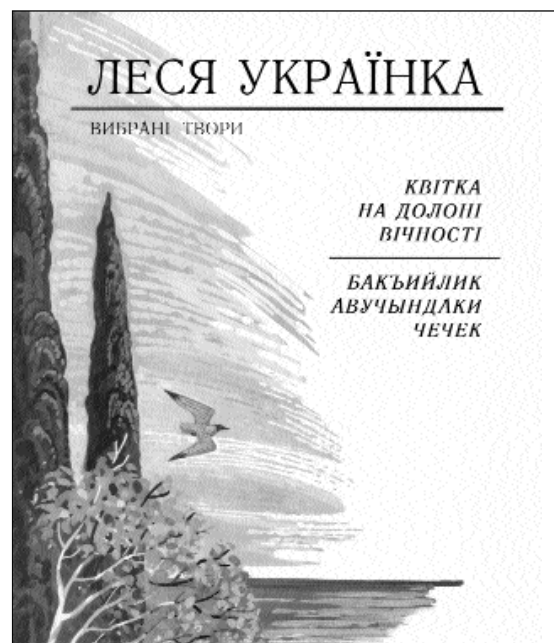
Головне: погідна, ласкава південна осінь і люди, заради яких влаштовано це, сказати б, шляхетне свято, позбавлене показухи та офіціозу. Щоправда, офіціозу таки бракувало, у тому розумінні, що Кримське телебачення та радіомовлення зігнорували подію. На це нарікала ялтинська публіка, зокрема українська громада і представники Всеукраїнського інформаційно-культурного центру в м. Сімферополі. Тим часом показати для всього кримського загалу було що. Це й виставка "Незалежне мовчання" в

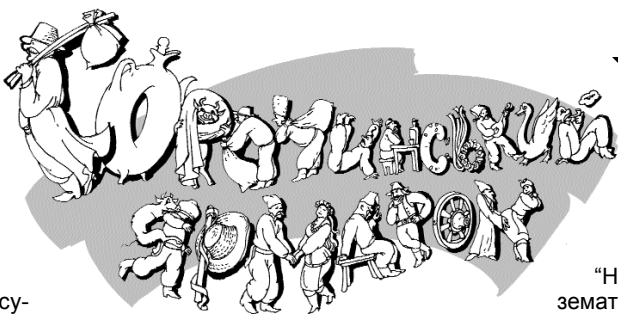
Ялтинському державному історико-літературному музеї — український національний одяг кінця XIX—початку XX століття та наївний живопис. Це й концерт "П'ять століть української духовної музики" у вишуканій інтерпретації хору "Київ" під керівництвом Заслуженого діяча мистецтв України Миколи Гобліча. (До слова, після концерту, що відбувався в римокатолицькому храмі, звідусіль чулися відгуки: "Я ще не чув такого виконання!") Незвичайним було цього дня і знайомство з новою експозицією "Ломикамінь" у тому-таки музеї Лесі Українки. Органічно вписалася у вінок ша-ни і літературно-музична композиція "Хотіла б я піснею стати". Музичні твори на слова Лесі Українки виконала лауреат Міжнародних конкурсів Людмила Давимука, свою лірику прочитали київські поетеси Наталка Білоцерківець, Наталка Поклад і Людмила Таран. Актриса Галина Стефанова, яка вела вечір у затишному залі готелю "Ореанда", нагадала присутнім, що тут свого часу була Леся Українка — відтак є підстава відкрити пам'ятну дошку про це. Про ще дві події свята хотілося б розповісти докладніше. Презентація вибраних творів Лесі Українки кримськотатарською мовою "Квітка на долоні вічності" відбулася також в "Ореанді". Цей двотомник (поезії та драма-феєрії "Лісова пісня"), приурочений до ювілею поетеси, побачив світ у приватному видавництві "Доля" завдяки ініціативі директора В. Басирова. Та ще — завдяки Міжнародному фонду "Відродження" (який, до речі, також надав кошти на нову експозицію вже згаданого музею Лесі Українки в Ялті — кримська адміністрація ще довго розводила б руками...) Отож, ці ошатні два томи стали чудовою нагодою поговорити про єднання культур українського та кримськотатарського народів. Втіши-

ли серце школярі з Сімферополя, що зіграли уривок із "Лісової пісні", вишкolenі й натхнені акторкою-педагогом Аллою Петровою. Одним словом, це була духовна й душевна акція, яка несподівано трохи роздратувала представників місцевого чиновництва. Воно, на жаль, досі упереджено й насторожено ставиться до намагань української та кримськотатарської громад утвердитися на півострові. Щоправда, є там, слава Богу, й толерантні офіційні особи. А вже "прості люди" — мешканці та гості Ялти — оплесками виявили своє захоплення надзвичайно яскравою програмою, що завершила "Лесину осінь" у концертному залі "Ювілейний". Вона була побудована на самобутньому переосмисленні унікального українського народного мистецтва. Фольклорні метаморфози в основу яскравого видовищного дійства поклали ансамбль української музики "Дніпро" (художній керівник — заслужена артистка України Олена Кулик, музичний керівник — Любомир Матейко) та згадуваний камерний хор "Київ". На цей раз він представив "Купало" Є. Станковича. Стало зрозумілим, чому на Всесвітньому "Експо-2000" у Ганновері бажало потрапити на цю надзвичайно оригінальну музичну виставу вишуквалися в довжелезну чергу. Загалом же дійство на сцені двох різних творчих колективів потвердило відому істину: саме високопрофесійне мистецтво, а не примітивна "шароварщина" здатне підкорити серця будь-якої публіки. Навіть — у не дуже прихильному до українства Криму. Це був триумф, запрограмований головним режисером-постановником свята, Заслуженим діячем мистецтв України Василем Вовкуном. І горувало над усім слово Лесі Українки в проникливому вико-

нанні Галини Стефанової. Шкода, що триумф цей не був бажаним для багатьох сил у Криму, які досі впритул не бачать української культури. А українська громада там не почувається повноправною. Втім, хіба тільки в Криму?..

Людмила ТАРАН

— Пане-товаришу... е-е... начальни- ку... Даруйте, не знаю, як вас тепер вели- чать.

— Я не якийсь там... пхе!.. — тюрем- щик. І навіть не начальник тюрми, як то іменується мій колега в подібних малосим- патичних державних закладах. І взагалі, в мене не банальна... пхе!.. — тюряга. І ніко- го ми в тюрмі не гноїмо, як то заведено в ін- ших тюрмах... Навпаки, у нас так звані зе- ки набираються здоров'я, зміцнюють нер- вову систему і так далі... І сидять у нас не якісь там... пхе!... — тюряжники, а — заслу- жені, достойні люди. Тому в нас не ареш- танти, не ув'язнені і тим більше не зеки — ні і ні! У нас — клієнти. А клієнт, як відомо, завжди правий. Обслуговуючий персонал — зважте, обслуговуючий, — не якісь там наглядачі, конвой і т. д., — а — вожаті. Як ото колись у піонерів були. А я — шеф.

— О, шеф тюрми — це звучить!
— У нас усе звучить, бо ви, шановний майстре пера наших доблесних ЗМІ, зна- ходитесь у приват-тюрмі. Хоча зовні в нас усе атрибутіка і колорит справжнього міс- ця ув'язнення: мури з колючою, вишки, ка- мери з "глазками", режим... Але наш за- клад платний. Кожен зек, тобто по-нашому клієнт, сам оплачує своє перебування в нас, як оплачують його в готелі, санаторії тощо.

— І скільки ж коштують ваші... е-е... послуги?

— Залежно від того, на який термін ви сядете, шановний.

— Я не збираюсь, пардон, сідати.

— Дарма, як мудрі кажуть: від суми та тюрми... Але це я так, до слова. Камери у нас різні — одиночні і для любителів... ту- совок. Чи екзотики. Хто хоче відчутти, що таке державна тюрма, тих у камеру на де- сять чоловік набиваємо по тридцять зеків. Всі камери з туалетами (за бажанням, для диваків, ставимо натуральну парашу і три дні її не виносимо), з душем, фінськими ваннами, різними там "панасоніками", не рахуючи кондиціонерів. За додаткову пла- ту — вихід в Інтернет. Гуляй там до ранку! А хто бідніший, тому й камеру скромнішу...

— Тоді дозвольте запитання, шефе: в чому ж головна різниця між державними тюрмами і вашою, приватною?

— Тюрма, як ви знаєте, — місце ув'яз- нення, де перебувають особи засуджені,

позбавлені волі. Або які знаходяться під су- довим слідством. У моїй приват-тюрмі перебувають не засуджені особи і не ті, хто перебуває під слідством. До нас контингент не під конво- ем і не у "воронку" везуть, він сам до нас на "мерсах" підкочує...

— Даруйте, але чому вони добровільно пруться в тюрму?

— А це ви у них краще запитайте, чому їм, даруйте, забандюрилося посидіти в ка- мері. Для деякого це — підняття власного іміджу, політичного статусу — таких багато. Бо який же ти патріот, який борець за щастя трудящих, якщо сам не сидів, даруй, в тюрязі? І взагалі, хто за старого режиму не потрапив у зону, той зараз лікті кусає, бо він те- пер наче людина другого ґатунку. А посидить у нас, ми йому довідочку: даний громадянин сидів за свої пе- реконання в тюрмі "на посаді" зека. До нас, наприклад, охоче йдуть ті, хто збирається балотуватися в нар- депи. За таких народ наш, хоч і кля-

поставити: "Написано в ка- зематі". Як ото Шев- ченко ставив. Для таких

у нас — але за додаткову плату, — окремі люкс-каземати... Для філософів наша камера, як бочка для Діогена. Хто сі- дає для своєрідної репетиції, аби підготува- ти себе морально, якщо доведеться їхати у "воронку" в державну...

— Скільки сидять?

— Кожний сам вибирає собі термін ув'язнення: від лічених днів до кількох мі- сяців. А послуги, зважте, не дешеві — і все одно до нас черга. Для особливо гро-

ВІВАТ, ПРИВАТ-ТЮРМА!..

не хапуг, мафіозі та олігархів, охоче голо- сує. Аякже, кандидат постраждав, такого треба вибрати, за правду сидить у тюрязі. І такий з нашої камери одразу ж на лаву у Верховній Раді пересідає. А далі — недо- торканність, роби що хочеш... У нас часто переховуються боржники від своїх кредито- рів. Іноді доходить до курйозів. Один, аби не повертати тисячу "зелених" боргу, си- дить у нас уже п'ятий місяць, заплативши нам за це п'ятнадцять тисяч. Іноді перехо- вуються в нас і гулящі чоловіки після сімей- них розборок. Тут вони в повній безпеці від гніву своїх правовірних і єдиних. Часто про- сься за ґрати поети.

— О-о, а ці... чого?
— Як — чого? Щоб потім під віршем

шовитих у нас навіть є п'ятизіркові каме- ри на кшталт номерів у кращих готелях Європи. Вибравши таку п'ятизіркову ка- меру, наші клієнти, як ті коники-цвіркуни — тюрлюкають собі та й тюрлюкають, на- буваючи іміджу борців за світле майбутнє чи минуле, за правду-матінку, за щастя трудящих і взагалі — патріотів. До речі, не хочете посидіти, га? Не соромтеся: журналіст, який не сидів за правду, ніби вже й не журналіст. А я з вас недорого візьму, сидайте.

"А мо' спробувати? — подумалось рап- том мені. — А чого? Імідж зросте — за правду ж потерпав. Бо як у справжню тю- рязу попаду, то вже, звісно, буде не те..."

ФУРОР НА ПСИ-ХИ ФАНТАСТИЧНА ГУМОРЕСКА

Супер-галактичний розвідувальний астроліт класу ГУ-1 виринув із екстра- простору неподалік од третьої планети в системі дев'яти супутників теплої, але невеликої зірки. Між нею і планетою Пси- Хи в сузір'ї Колінвалу, звідки прибув ас- троліт, пролягла відстань у сотні світлових років.

Пілот корабля — Квак 136-й — відпо- відно до інструкції увімкнув захисне си- лове поле, яке робило астроліт невиди- мим, і знизився до кількакілометрової ви- соти.

Тут він привів у дію звукоприймальні авто- мати. За півгодини Квак 136-й уже знав, що ця планета населена, що називається вона Зем- лею, а істоти, котрі на ній живуть, — людьми і що вони досягли в процесі еволюції чималих успі- хів.

"Отже, — подумав Квак 136-й, повернувшись своїми щупальцями, — цілком можливо, наші наступні експедиції зможуть навіть законтакту- вати з ними. Як шкода, що я не маю права спу- ститися на планету! Нічого не вдієш: така вже до- ля розвідників..."

А втім, він недовго сумував із цього приводу. Інструкція вимагала одразу ж після звукової роз- відки провести широкий телескопічний огляд но- вовідкритого об'єкту. Отож Квак 136-й натиснув кнопку кругового екрана, в якій були вмонтовані потужні стереозбільшувачі.

Зойк захоплення вирвався з усіх його чоти- рьох ротів, коли він побачив Землю.
— Це фантастика, це казка, це справжній рай, — бурмотів Квак 136-й, гарячково оглядаю- чи планету. — Скільки живу, не бачив такої кра- си...

Проте вразили його не моря та океани, не гори й материки, не ліси й не засіяні ниви, і на- віть не земні міста і містечка. Усе це — в такому ж чи приблизно в такому ж вигляді — він уже не раз бачив за довгі роки своїх космічних мандрів. Вразило його інше.

Квак 136-й побачив на поверхні Землі тися- чі величезних, монументальних труб, що гордо і стрімко підносили догори свої широкі жерла. І з кожного такого жерла валили в небо клуби різ- ноколірного диму неповторної краси — зелено- го, червоного, жовтого, чорного, синього, фіоле- тового, коричневого, блакитного! Усі кольори сонячного спектру ввібрали у себе ці прекрасні й незрозумілі хмари, що повільно вкривали Землю барвистою ковдрою...

"Немає сумніву, — тремтячи від хвилюван- ня щупальцями записував Квак 136-й у своєму боржурналі, — що ці надзвичайні вишуканістю своїх форм споруди та божественної краси ре- човини, які з них випускаються в небо, створені землянами виключно з декоративною метою. Таким чином люди прикрашають своє життя і свою планету. Вони переконливо довели, що природа — не всемогутня і що справжній розум може значно перевершити її у творенні пре- красного. І в цьому аспекті нам є чого повчитися у землян, хоч в інших питаннях вони поки що й відстали од нас. Я прийняв рішення привезти зразки цих унікальних речовин на Пси-Хи, щоб прилучити до істинно прекрасного і нашу могут- ню, але, як бачимо, далеко не в усьому доско- налу, цивілізацію..."

Покінчивши із записами, Квак 136-й опу- стив астроліт іще нижче і за допомогою універ- сальних аналізаторів узяв зразки диму різних

сортів. Ще за якийсь час у надрах фотонно- бадмінтонної обчислювальної машини були на- дійно сховані рецепти усіх димів.

Після цього Квак 136-й увімкнув антиподові двигуни свого корабля і поринув у ек- тра-простір, щоб якомога швидше доставити на рідну планету дорогоцін- ні зразки...

...Доповідь Квака 136-го на засі- данні об'єднаного Пси-Хічного колегі- уму викликала справжній фурор. Ко- легіум вручив Квакові найвищу наго- роду — золоті рукавички на кожен щупалець, ухвалив поставити сла- вному астромандрівникові пам'ятник у натуральну величину і вирішив негай- но мобілізувати усі вільні ресурси на спорудження труб, які повинні стати гідною окрасою життя пси-хів.

За деякий час на планеті Пси-Хи вже стирчали в небо тисячі різнокалі- берних труб, з яких гордо піднімалися вгору пишні клуби прекрасного земно- го диму.

Півроку ним жадібно милувалося усе насе- лення планети.

А ще через півроку милуватися вже не було кому.

Цивілізація на планеті Пси-Хи загинула...

* * *

— Вони ідіоти, ці твої пси-хи, — сказав мені знайомий директор одного хімічного заводу, ко- ли я розповів йому цю історію. — Вони не враху- вали того, що їхні організми зовсім не були прис- тосовані до дихання димом. Їм слід було зви- кати потроху і протягом довгого періоду. Не можна ж діяти в такому форсованому темпі! Узяти, на- приклад, нас. Дихаємо — й нічого, живемо. Бо звикли. Пристосувалися. Дай нам чистий кисень — ще, чого доброго, й задихнемося!

З цими словами він пішов у цехи й розпоря- двився відкрити усі заслінки.

В небо шугнули могутні клуби різноколірно- го диму.

Це було грандіозне видовище!

Володимир ЧЕПІГА

Микола СОМ

ЕПІТАФІЇ НА ЗАМОВЛЕННЯ

Іванові Драчу, який заснув у президії ІІІ з'їзду українських письменників

На колективне замовлення письменників-делегатів

Творця-борця

ніхто не міг збороти, Один Морфей скосив його навів. І він заснув.

А браття-патріоти Знай галасують: може, із дрімоти До них озветься славний чоловік.

Що ж нам робити? Як його збудити? (Зайшов збудити навіть рідний мер.) Сидить і спить — обутий та одітий, А ми гуртом ридаємо, як діти: Чи Драч заснув, чи, може, він помер?

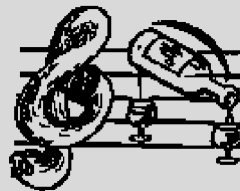
Роману Кухаруку — поету і публіцисту, якого виключили із членів Спілки письменників

На його особисте прохання

Наче бомбу, клали на носилки — Обережно, тихо, крадькома. — Ах ти член письменницької Спілки! Слава Богу, що тебе нема.

Ич який?! Тебе терпіли стільки... Бач: догрався... Раптом чути стук. Остовпіли: на порозі Спілки Знов стоїть зухвалий Кухарук.

Юрію Рибчинському — поету-піснярю, автору відомого рядка: "Горілку по- київськи п'ю"

Від імені поетів-піснярів

Пив горілочку я, друзі, У Советському Союзі, Невтолимо пив. Пив за Йосипа Кобзона, За Жванецького-піжона, Коли був мотив.

Попо-пив собі на втіху, А за Кучму і Кучмиху Наливав ущерт.

Пив по-свійськи і по-свойськи, Та як випив по- московськи — Наступила смерть.

Володимир

Якубовському — моєму земляку із Броварів, гумористу-пересмішнику, який часто уживає двоє слів: циця і піся

Варвара Гринько — заслужений учитель України, лауреат конкурсу “Учитель року — 90”, письменник, автор 11 поетичних збірок.

Працює в Київській школі № 102. Викладає українську мову, літературу та народознавство.

У її доробку є книги лірики, куди ввійшли вірші, пісні та балади. Але, в основному, Варвара Гринько — дитячий письменник.

Нещодавно вийшла її трилогія для дошкільнят — і це вперше в Україні, — “Абетка”, “Букварик-дошколяр”, які вже є в продажу; незабаром надійде й “Дошкільна математика”, — все для шестиліток.

Варвара Гринько вболіває за рідну мову, шукає шляхи донесення її до дітей. Адже так багато зменшилось дитячих установ і не всі батьки можуть підготувати малюків до школи. На допомогу батькам та дитячим установам прийшли ці книги як художня література і як дошкільний посібник, бо вони з грифом Міністерства освіти та науки України.

“Абетка” — у символах. Починається вона благословінням. Символи-предмети, що нагадують літери. Вони скрізь: у хаті, за хатою, на подвір'ї. Є дерево, що схоже на літеру І, молоток — літера Т і т.д. Вірші мініатюрні, легкі, з алітерацією.

Малювала автор “Абетку” сама, аби догодити найменшому, найлюбленішому читачеві. Дуже цікавий “Букварик-дошколяр”.

Вірші з нової книги “Засівайте, хлопчики, засівайте!” написані автором і вже використовуються на уроках народознавства. Книга наповнена змістом народознавчих звичаїв, традицій, коротких

Варвара ГРИНЬКО

«ЗАСІВАЙТЕ, ХЛОПЧИКИ, ЗАСІВАЙТЕ!»

Осінь втратила права,
Їх забрала Покрова...

Покрівонько, Покрова,
Тебе просить дівтора,
Від нещастя усіх та зла,
Щоб ти їх уберегла.

РІЗДВО

Коляд, коляд, колядники,
Різдвянії розрадниці!
Наша радість не погасла —
Народивсь Христос у яслах.

Коляд, коляд, колядники,
Різдвянії розрадниці.
Відчиняйте двері й сіни,
Народивсь Христос на сіні!

ЙОРДАНЬ

Там, на річці, на Йордані,
Ісуса кропили.
На тій річці, на Йордані
Ісуса хрестили.
То ж на свято, на Водохрещ
Цілюща водиця.
Від хвороби святеницю
Зберігати годиться.
На Водохрещ величальну
Хор співа Христові.
Пийте, діти, святую воду,
Щоб росли здорові.

ВЕЛИКДЕНЬ

Клопоталась
бабуся Параска —
У печі випікалась паска.
В хаті тістечко пахотіло,
А малеча ж паски хотіла.

Посміхалась
бабуся Параска.
На столі рожевіла паска.
Сонце сяяло, місяць скрес
І всі віталися:
— Христос воскрес!
— Христос воскрес!!
— Христос воскрес!!!

ЗЕЛЕНА НЕДІЛЯ

Зелена неділя, зелена.
Ідіть, мої діти, до мене.
Бог Отець із Сином
і Духом Святим
Освятити землю
сонцем золотим.
Пресвята Тройця —
Божий час.
Збережу я трави про запас:
Купіль із любистку,
шовкова трава...
Не хворіли б діткам
ніжки й голова.
Задзвонили
в церкві дзвонарі,
Голуби літають угорі.
Бог Отець із Сином

ПЕРШЕ ПРИЧАСТЯ

Радіють хлоп'ята —
Всміхається щастя
Сьогодні приймають
Христове причастя.

Причастя до віри,
До отчого краю.
До рідної мови,
Яку так плекають.

Петрусю, Павлусю,
Збулись ваші мрії.
Хай збудуться щасно.
Батьківські надії!

ПАВУК

Запитали ми хлопчину:
— Хто снує цю павутину?
— Я не знаю.

— Набере він слини в лапки,
Сам собі мережить хатку.
— Слини в лапки?

— Без сокири, без рубанку,
Нова хата біля ґанку
— Я не бачив.

Розказали ми хлопчині:
Й лазить він не по драбині.
— Не по драбині?

Залетить в тенета муха,
Й зловить він її щодуху.
— Ага.

ВСЕ ВІЧНОЖИВЕ

Наталю, бач, ромашечка
Через асфальт пробилася...
На ній сидить мурашечка
І жде, щоб ти вклонилася.
Не наступи,
І не зірви,
Квітує хай —
Благослови!
Земля і небо,
Вода, тварина,
То все росте,
То все живе,
І ти вічножива,
Моя дитино!

СВЯТИЙ МИКОЛАЙ

Вовчик в лісі
стриб та стриб,
Зайчик в лузі скік
та скік —
Вже приходить Новий рік.
І ти, хлопче, уставай
Та стежину промітай,
Бо вже ходить Миколай.
Святий, святий,
чудотворний
Йде до нас в мороз
проворно,
Він усіх дітей пригорне.
Для усіх малят гостинці
У мішку несе, в торбинці —
Всім дарує поодинці.
І гостинці, й подарунки
Незвичайні пакунки
І для тебе, для ласунки.
Тож, Наталко, уставай,
Та стежину промітай —
Вже в дорозі Миколай!
Зайде в нашу він хатину,
Привітає всю родину,
Вдячна будь йому, дитино.

ПОКРОВА

Покрівонько, Покрова.
Вже холодом повіва.
Землю листя покрива,
Прийшло свято — Покрова.

Покрівонько, Покрова.
Омофором всіх вкрива.

1. Чарівним “спасибі” висловлюємо: спаси тебе Боже.
2. Привітальним “здраслуй” кажемо: зичу тобі здоров'я.
3. Скромним “вибачте, будь ласка” — милосердно знімаємо провину.
4. Поважним “дозвольте” — відкриваємо дорогу.
5. Оборонне “хай не вадить, коли чує” — захищає від злих помислів.
6. Доброзичливе “дарую вам мирний сон” — приносить спокій.
7. Ніжне “матінко-каліно” — знімає втому, тож поклоніться матері за терпіння.

КОЗАЦЬКА БУЛАВА

Не піду я на город,
Мак-мачину не зірву.
Бо стеблина дуже схожа
На козацьку булаву.

БЛАГОСЛОВЕННЯ

Господи Боже!
У ясну днину,
У гошу годину
Благослови дитину.

На добре починання,
Бо нелегке навчання.
Та дитя все зможе!
Благослови, Боже...

і Духом Святим
Всіх благословляють
ранком золотим.

МАКОВІЙ

Сниться серпню
свято Маковія,
Сниться серпню
мати Соломія.
Сім синочків любих породи-
ла
І на смерть за віру
всіх благословила.
Ходить серпень в золотій
лівреї,
Сняться серпню
мужні Маковії...
Сім в букеті
маківочок святять,
Поспішають квіти
розцвісти до свята:
Чорнобривці,
васильки та м'ята —
Від лихого духа
вберігають хату.

НА ІВАНА, НА КУПАЛА

На Івана, на Купала,
Я лілеї в річці рвала.
Щоб самій сплести віночок,
Щоб з сестрою йти
в таночок.

На Івана, на Купала,
Моя лялька в річку впала.
По місточку ходжу, плачу,
Ходжу, лялечки не бачу.

На Івана, на Купала
Через ватру я стрибала.
Моя лялька не втонула,
Через річку стрибонула.

На Івана, на Купала:
Моя лялька ніч не спала.
І вона вінок пускала,
З нами свято зустрічала.

СПАС

Пахнуть сливи —
літній час!
По садочку ходить Спас —
Покровитель урожаю,
Ходить з кошиком, я знаю...
Наш духмянний Спас,
Спаси нас!

Пахнуть груші —
серпня час,
Пахне яблуками Спас.
Йдемо в церкву на посвяту,
В нас в сім'ї велике свято.
Ясноликий Спас,
Спаси нас!

КОЛЯДКА

Коляд, коляд, колядин
Я прийшов, та й не один.
Я з сестрою йшов
і з братом,
Із Різдвом вас привітати.

Коляд, коляд, колядин —
Народивсь в Марії син.
Засвітіть ви свічі знову —
Народився син —Христос.

КОЛЯДА

Глянь, дитино,
Глянь, кохана,
Наступає
Ніч різдвяна.

Будуть зорі
Мерехтіти,
На колядку
Йтимуть діти.

Йтимуть діти
Із козою,
Із зізною
Різдвяною.

Ой, дитино,
Ой, кохана,
Вже в дворі в нас
Ніч різдвяна.

Із ведмедем
Волохатим,
З колядою
Йдуть до хати.

Не дрімай,
Заспівай!

КОЛЯДКА

Коляд, коляд, колядники,
Різдвянії розрадники...
Відчиняйте двері й сіни —
Народивсь Христос на сіні.

Коляд, коляд, колядники,
Різдвянії порадики, —
Вийдіть, дядьку,
зустрічайте,
Долар з бубликом давайте!

НОВОРІЧНА ЗАСІВАЛЬНА

Сію, сію, засіваю,
З Новим роком всіх вітаю!
Щоб велося у господі,
У садочку й на городі.
Не було щоб суховіїв,
І щоб вітер тепло віяв.
Щоб цвіло все, не горіло,
І щоб діти не хворіли.
Щоб родили груші й вишні,
І щоб дочки заміж вийшли.
І щоб хлопці поженились,
Щоб всі в хаті помістились,
Всі були, як маків цвіт,
Щоб радів вам білий світ.
Сію, сію, засіваю,
З Новим роком всіх вітаю.

ЗАСІВАЛЬНА № 2

Кожен хлопчик,
Кожен хлопчик
Хай не спить,
Хай не спить!

Старий звичай,
Старий звичай,
Так велить,
Всім велить!

Щоб мужчини
Засівали,
Перші в хаті
Побували.

Для щастя,
Для здоров'я
На Новий рік.

Господарю
Й господині
І малесенькій
Дитині, —
Всім —
Щасливий вік.

КУТЯ (щедрівка)

В когось діток череда,
А я в батька лиш одна.
Я весела, гарна, пишна
Щедрувать до вас
я вийшла.

Хай на дачі родять дині,
Зичу щастя господині.
Хай в городі родить мак
І горох, і пастернак.

Щоб весела була хата,
Щоб кутя була багата,
Щоб вам кури сокотіли,
Щоб було, що ви хотіли.

Щоб роїлись часто бджоли,
Не хворіли ви ніколи.
В Святий вечір щедрувала,
Тітка бубликів давала.

НА ЗБУВАННЯ (щедрівка)

На Святвечір йдем до хати,
Будем нині щедрувати.
Щедре наше щедрування,
Нехай буде на збування:

Щоб Чорнобилі сховались,
Водоспади не прорвались,
Щоб ліси росли могуті,
Щоб тримались
гори й кручі.

І щоб люди були раді
На Вкраїні нашій владі,
Щоб мечі на шмат
не рвали, —
Всі до миру завжди звали.

Милосердно щедруємо,
В мороз далі мандруємо.
Люди! В хаті про нас чуйте
Та гостинці нам готуйте

На Святвечір!

ПІВНІ (щедрівка)

Щедро, щедро ми щедруєм,
Всю родину ми віншуєм.
Щоб в дворі росло
цар-зілля,
Кожний рік було весілля.

Щоб співали рано півні,
Щоб велися в хаті гривні.
Були діточки сторукі
До комбайна й до науки.

Хай стрічають сонце в полі,
Буде хай всього доволі.
У Святвечір та й у будень
Хай сторицею прибуде.

Вийдіть, пане, до порогу,
Дайте грошей на дорогу.
А ви, панно, поспішайте,
Чередоньку пригощайте.
Святий вечір, добрий вечір,
Добрим людям на здоров'я.

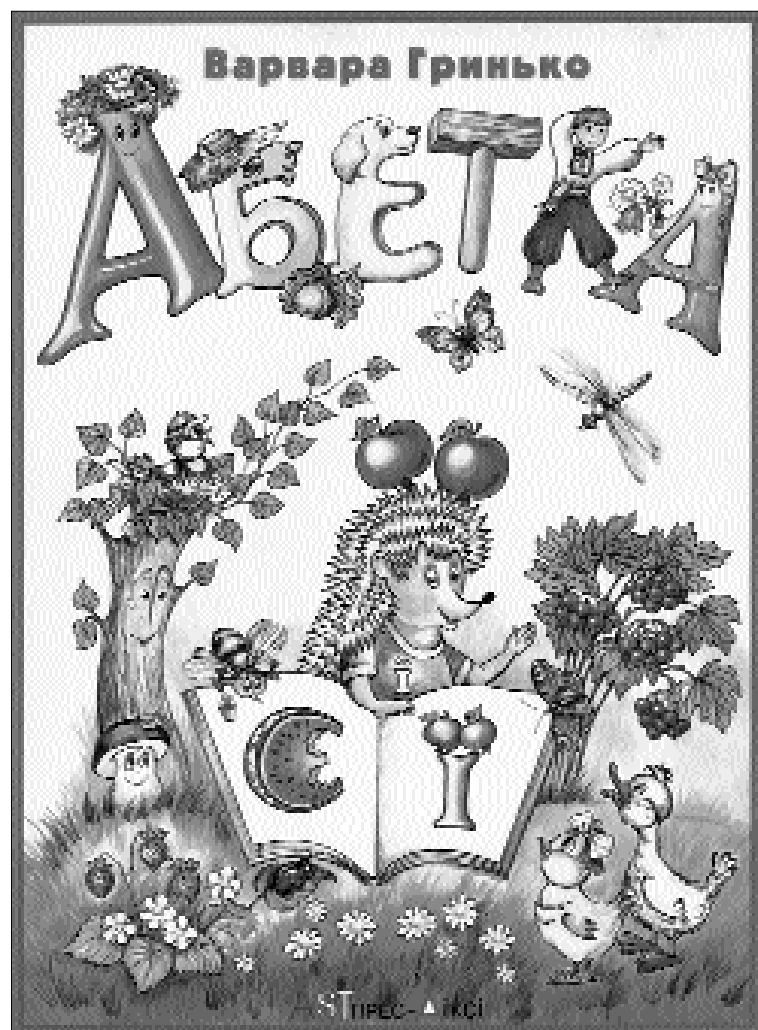
ВИЙДИ, ГОСПОДАРЮ (щедрівка)

Вийди, господарю,
вийди, величний,
Ми тобі зичим
буť довговічним.
Буť довговічним
і бути любим,
Щоб твої діти були
у шлюбі.

Щоб господиня
всміхалася зранку,
Щоб вся ясніла,
як вишиванка
І щоб любистком
пахло у хаті,
На хліб, на сіль були багаті.

Щоб бідним людям
дали в дорогу,
Щоб слали дяку
ви пану Богу.
Дай, Боже, сили
плоди пожати,
Святого вечора
на той рік ждати.

СВЯТКОВІ СВІЧІ

(щедрівка)

Я вам щедрую, я вас вітаю,
Тепла від сонця
я вам бажаю,
Тепла від сонця,
щастя від неба.
Хай вам прибуде усе,
що треба.

Щоб був прибуток
в хаті, в кошарі,
Щоб панна красна
жила у парі.
Щоб була мила,
як і годиться.
Душа хай квітне
і молодиться.

Будьте здорові,
будьте веселі,
Зичу вам щастя
в новій оселі.
Я вас вітаю не раз, а тричі.
Хай світять ясно
святкові свічі.

ВЕЧІР ЩЕДРУВАННЯ (щедрівка)

Я у вечір щедрування
Вам несу свої вітання:
Щоб родило рясно жито,
Щоб було вам краще жити.

Щоб вам бджоли
мед носили,
Щоб ще більше було сили,
Щоб родив увесь садочок,
Віддали щоб заміж дочок.

Щоб шуміли ясеночки,
Поженилися синочки,
Щоб не знали горя-муки
І діждалися онуків.

Щедрик-ведрик-
щедрівець —
Тут щедрівочці кінець.
Несіть шинку,
несіть гроші —
Побажання в нас хороші.

ВЖЕ СВАТВЕЧІР-

ЗОРЯНИЦЯ (щедрівка)

Вже Святвечір-зоряниця,
А була вже колядниця.
Колядниця різдвяная,
Кутя була медвяная.

На Меланки, на Меланки,
На Святвечір щедруванки.
Щедрик-ведрик щедрування
Старим людям на збування.

Малим дітям на потіху,
На цукерки та горіхи.
Зимнім пташкам —
щебетання,
Молодятам на кохання.

Ідіть, дітоньки, щедруйте —
Рідне слово подаруйте.
На Святвечір, на Меланки
Щедрик-ведрик
чути зранку.

Чути зранку по країні,
Шевченковій Україні
Щедрий вечір,
Добрий вечір...

ЩЕДРИК-ВЕДРИК (щедрівка)

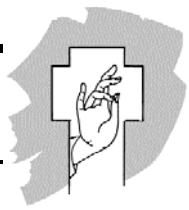
Щедрик-ведрик щедрувати
Посилає батько й мати:
До дідуся до старого
Та до дядька молодого.

І до тітки й до сусіда
Вийшов я після обіду,
Обійшов всіх, не минав,
Долі світлої бажав:

Щоб хлоп'ята чорноброві
Були сильні та здорові.
Обминала всіх тривога,
Рушником лягла дорога.

Світлий Боже, зглянься ти,
Нашу землю освяти,
Освяти мою країну,
Мою матір Україну.

Хай, як птах, вона зліта
Та й на многії літа.

ПРОВІДНИК УКРАЇНСЬКОЇ ХРИСТІЯНСЬКОЇ ЦЕРКВИ

В лютому ц.р. українство Закарпаття всенародно відзначатиме 80-річчя від дня народження єпископа-синкеля Івана Маргітича. Хотілося б, щоб про цю непересічну особистість знали українці всієї нашої України. Свою відданість нації Великого Тараса він засвідчив ще в умовах угорсько-фашистської диктатури, коли не зігнувся під шомполами та середньовічними засобами фізичної та духовної руйнації особистостей в 1942 році. Бо разом з іншими виборював вихід з Угорщини і возз'єднання зі своїм українським народом.

Про цю, "націоналістичну", боротьбу за Україну йому згадало КДБ, щоб у 1951 році дати йому 25 років як українському буржуазному націоналістові. Бо своє священство "переплів з облудною націоналістичною свідомістю". Омський ГУЛАГ не зламав патріота. Його й не запам'ятав у деталях, хіба що як відсік величезного Всесоюзного ГУЛАГу — від Карпат до Тихого океану. Крім нього, було засуджено на великі строки ще 125 мучнів-священників краю, а двох, в тому числі єпископа Ромжу, — знищено в краї.

Чимало часу там було для роздумів та осмислення долі християнської церкви. І найперше: чому саме греко-католицьку конфесію в 1946 році злочинне політбюро визнало "посібницею фашизму"? Адже такі

громади були як на матірній Україні, в Прибалтиці, так і на Закарпатті. Хоча, напевне, ніхто не зміг би протистояти більшовицькій силі в перші повоєнні роки. Ні! Ми не проти римо-католиків, як і всіх чесних людей на Землі. Але цей злочин Москви був викликаний розгортанням національно-визвольних змагань у Галичині та на Закарпатті, щоб у протидію рухові за самостійність підключити й антирелігійні потуги, наслані на релігійні потуги, наслані в Галичині, Ю. Мересієм у Закарпатті та ін. Бо для білокамінної не було більших ворогів, ніж український буржуазний націоналізм, неприйняття якого передалося від царів-імператорів. Греко-католицька церква, що базувалася в основному на землях Західної України, надовго стала кісткою в горлі великодержавників.

З поверненням у рідні краї, хоч і з багатим досвідом, добрим розсудом та багатьма християнськими чеснотами, не став шукати боротьби, хоч у краї з випередженням графіка й вершилася ленінсько-сталінська боротьба з залишками буржуазного суспільства. Взявся за чепіги плуга, щоб поруч з односельцями ростити хліб, що є найбагатороднішою справою у всі часи й епохи. А коли не нависала загроза з боку атеїстів, ніс у маси слова Божественної правди.

Колишній його арешт і засудження з болем сприйняла кожна селянська родина, що тепер була готова хай і з вилами в руках захищати його від кривдників. Хоч КДБ поза ними змусило християнина-дисидента покинути рідний край і в першу чергу — як учасника різних правозахисних акцій.

Ще в умовах державної заборони конфесії, випереджуючи час, на прохання священників-патріотів краю та мирян, 1987 року о. Іван був висвячений єпископом греко-католицької церкви Закарпаття, а в часи її легалізації — 1991 року папою Іваном Павлом II був наділений функцією єпископа-помічника Мукачівсько-Ужгородської єпархії, з 1993 року — функцією єпископа-синкеля для русинів-українців цієї конфесії.

— Нам потрібно очищуватись від ненависників наших українських коренів і не секрет, що серед нас є ще немало таких, хто з казательниці говорить одне — в такт громаді, а поза нею діє і марить протилежним, — наставив патріот.

Як ніхто інший, нині він переживає, що інша половина Христового стада — православні, що зросли на конфіскованій у греко-католиків матеріально-духовній базі, придушені Московською патріархією, тобто волею-неволею прислужують майже 400-літній меті білокамінної — тримати в узді

Україну. Крім преосвященного владики, надавати допомогу православним громадам у звільненні з-під імперської влади готові й інші греко-католицькі священники. І справу ніби зрушено з мертвої точки. Та завопили прислужники з місцевих яничар, що слово Боже переплітається з політикою. А яку назву має вивезення з України в Москву понад 100 млн. доларів щороку в розпорядження Алексія II та його братії? А заяви московського патріарха, що побоюватись про втрату України немає підстав, поки на ній є хоч одна громада в його підпорядкуванні, — що це, як не політика? І як знадобився б той гріш для соціальної сфери в Україні!

Спілкування з християнським пастирем багатьом допомогло позбутися закомплексованості на своїй християнській конфесії. Бо нічого нам заороджувати між собою тини піднебесні, а треба йти на зближення в єдине Христове стадо, спочатку на національній основі — в єдину Українську Християнську церкву, назавжди відкинувши: римо-, греко-католик, православний, реформат, суботник, адвентист та інші каліцтва.

М. МОГОРИТА,
відповідальний секретар
Закарпатського об'єднання
ВУТ "Просвіта"

ПОКРОВСЬКИЙ ХРАМ ВІДКРИТО

У неділю, на велике християнське свято Покрови Пресвятої Богородиці, в Ніжині відбулося відкриття Покровського храму Київського Патріархату. Кілька десятиліть, ще з часів комуністичного гоніння на церкву, храм стояв у запустінні. Тепер стараннями церковної громади Київського патріархату за сприяння місцевої влади церкву відновлено. Освячення храму і Божественну Літургію провів керуючий Чернігівською єпархією Української православної церкви — Київського патріархату, єпископ Чернігівський і Ніжинський Никон у співслужінні з єпископом Переяслав-Хмельницьким, ректором Київської духовної академії Димитрієм.

В урочистостях взяли участь голова Верховної Ради України Іван Плющ, голова Українського Народного Руху і фракції Руху у Верховній Раді Юрій Костенко, керівники міста і області, гості з Чернігівського земляцтва столиці. У своїй бесіді з віруючими і духовенством І. Плющ висловив надію на якнайшоріше об'єднання церков у єдину Помісну Українську православну церкву.

На історичному факультеті Чернігівського державного педагогічного університету ім. Т. Г. Шевченка відбулися установчі збори Чернігівської міської громадської молодіжної організації "Наукове товариство "Гуманітарна колегія". До організації увійшли студенти, магістранти, аспіранти та викладачі університету. Керівником організації обрано викладача кафедри історії України Наталію Слобожаніну.

Мета організації — об'єднувати молодих науковців і надавати їм допомогу у вигляді проведення наукових семінарів, літературних читань, творчих вечорів, поїздок Україною, видавати наукові праці, поезію, прозу.

Олександр МІСЮРА,
відповідальний секретар
"Гуманітарної колегії"

СВЯТА ЛІТУРГІЯ СУЧАСНОГО КОМПОЗИТОРА

23 вересня у Борисоглібському соборі м. Чернігова відбулася презентація Літургії композитора Івана Синиці — викладача Ніжинського училища культури і мистецтв ім. М. Заньковецької.

Літургію написано до святкування 2000-ліття Різдва Христового у співпраці з церковним хором "Воскресіння" соборного храму Всіх Святих м. Ніжина (регент Сергій Голуб).

Виконання нового твору І. Синиці стало знаменною подією в церковному і культурно-мистецькому житті обласного центру. У древньому храмі зібралися миряни, гості з Києва, Ніжина, з-за кордону. Присутні були зачаровані як музикою, так і натхненням, вправним її виконанням.

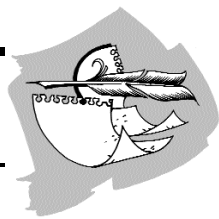
Після Служби Божої, яку відправив єпископ Чернігівський і Ніжинський Никон у співслужінні зі священниками Чернігівської єпархії, слово мали: музикознавець, викладач Ніжинського педагогічного університету О. Кавунник, депутат Верховної Ради О. Пухкал, начальник відділу у справах релігії Чернігівської обласної держадміністрації В. Молочко, ректор Ніжинського педагогічного університету ім. М. Гоголя В. Яковець, голова Духовно-просвітницького центру "Відродження" при Всіхсвятській парафії Української Православної Церкви Київського патріархату М. Астаф'єва, заступник директора з наукової роботи заповідника "Чернігів стародавній" А. Доценко, викладач музичного училища, регент хору "Причастя" Л. Куровська, автор музики сучасних Літургійних піснеспівів Іван Синиця.

Промовці висловили задоволення презентацією твору нашого земляка, а також наголосили на значенні відродження національної церкви, плеканні й продовженні високих традицій українського духовного співу як важливого фактора виховання та об'єднання наших співгромадян у державну європейську націю.

Лариса КУРОВСЬКА,
музикознавець

Поштівка на згадку
Старовинний Поділ

Комісар Хома Неживий прагне перемоги над куркульським світоглядом Івана Івановича. Половець із ідеологічних мотивів не хоче зайняти посаду головного каламаря. Теофіл Попідтиненко перший у Малополовецькому зрозумів суть марксистсько-ленінської ідеології: пролетаріат не повинен стидатися торб!

Комісар Хома наказав фуранові не приїздити до нього вранці.

Тяжкі думи нагнули його голову долі, й для того, аби розібратися в плетиві тих думок, потрібен був вільний час, щоб не зустрічатися з людьми, щоб їхні голоси не перебаранчали тій внутрішній розмові, що звучала в ньому.

Коли йдеш до ревкому пішки, дорогою мало кого й зустрінеш. Ховаються... І думається, думається — про вселюдське щастя в комуні, про те, скільки ворогів у комуні й що з ними робити. Чи, може, їх усіх, як каже нова Свята Трійця... кгм!.. Але ж дуже багато доведеться... кгм!.. то, може, треба й того... хе!

Але чорт, що сидів на ньому, мабуть, чув Хомині думки й, лагідно давши йому ляпаса, наставляв — найлегше, мовляв, жити, Хома Неживий, це — дотримуватися партійної клятви, робити те, що скажуть тобі зверхники, тоді ти ні за що не будеш відповідати й станеш навіть щасливим з того, що підкоряєшся чужій волі, як будуть щасливі й ті, кому ти так само перекажеш ту волю, через те, що нижчі за тебе передадуть ту волю нижчим і меншим. Отож буде мовби ланцюг єдиної великої волі.

— А як партії не стане? — засумнівався Хома.

— Партія била, єсть, партія всегда будіть єсть! — розгнівався Хомин ідеолог й пильно придивлявся, який знак подасть тобі партійна пророчиця, бо вона з самого народження вивиснується над тобою. Адже товаришка Алла Беляєва належить до нового обраного народу й за цією ознакою буде для тебе священиком-левитом. І досить уже тобі гратися в націонал-комунізм!

Так учив-повчав бідного Хому його ідейний керівник, що записався Сатані привести цю простецьку душу до світлого майбутнього в шеолі.

Хомина душа знову жадала боротьби. Звичайно, з ворогами комуні. Але не з дурними, як-от багаті та горлаті Масли, а з такими, як бідна, але не свідомо свого соціального стану пророчиця Секлетина чи Іван Половець, що, безперечно, затаїв ненависть до совєцької влади за справедливий покару його сина та батька.

Нехай хоч словесна, а сутичка з таким розумним ворогом, може, підбадьорить його, Хому, який після губернської партійної конференції занепадом.

І хоч він був свідомий своєї влади й революційної правоти, проте, перш ніж зйти до Половцевої хати, відчув себе мовби роздягненим, що стоїть на березі сірої листопадової річки, вкритій дрібною хвилькою, яка скидається на бляшану тертушку. Зловив себе на думці, що ось-ось затремтить усім тілом і ухне.

— Гм! — сказав він і перекинув ногу через перелаз.

Половці собак не тримали й ніхто на нього не покотився, тільки здоровий сірий кіт, якого викинули з хати за якусь провину, бокком поступився йому дорогою, спочатку дзвінко вереснув, а відтак хрипко зашипів, і затим згинці, так само бокаса, югнув до сіней.

Хомин ідейний керівник радісно замолотив свого жеребця ратицями.

— Наш-ша пабеда, і враг біжит, біжит, біжит! — проспівав ворог роду людського.

— Ти ж міне ни дискридитируй перед куркуляками, — лагідно попросив Хома чорта. — Я ж буду сражатця з ними до кінця!

— Ладна, хахол, сражайса с імї за нашу общаю родіну Росеюжху, как я сражаюс!

Одвірок був низький і Хома, оберігаючи свого ліпшого друга, аж склався в животі, входячи до хати. Зирнув на лаву. Там усе ще стояла розкрита труна. Віко лежало на долівці, мусить бути, хтось спав у домовині й ще не встигли її накрити.

— Ви тут спите? — кивнув Хома великим пальцем.

— Авжеж, — закивав головою Іван Іванович. — Здрастуйте, здрастуйте!

— Та вже добридень, — буркнув Хома й сів на лаву під образом Миколи Чудотворця. Але одразу й підкопився, бо чорт боляче потяг його догори за носа, а затим замолотив по боках, як конячку.

“Ізвеняй, товаришу, — подумки сказав Хома до чорта, й не знав, як йому вже й стати, щоб не образити антирелігійні почуття свого ідейного спільника. — Ти уш сам покажи міне верне направленіє”.

Проте чорт примушував його крутитися, бо образів у Половців було чималенько. Врешті ідеолог трохи заспокоївся, пересівши на ліве Хомине плече так, щоб той прикривав його від святощів своєю постаттю.

— Стой і ні падставляй міня пад удар! Ні то лішу тібя мужской гордасті!

“Я постараюся, товаришу нечистий!” — подумки пообіцяв йому Хома.

— Та й чого це ви, Половцю, спите в труні, а не з законною жоною? А вона ще — гм!.. — сказав вголос, відставив ногу й похитав носком чобота.

— А на що це ви натякаєте? — й собі запитала Хому господиня.

— А на те вкотре намікаю, щоб твій труну прибрав із хати та не лякав людей. Ніби тут і справді мертві.

— Неживі? — й собі натякнула Югина. — Чи нас ви вже залякуєте мертвими?

— Не агітуй! — суворо протяг комісар.

І Югина замовкла. Підказав Хомі його ідейний зверхник заповітне слово, що заціплює роти пасекуватим. А Хома вже передав те слово в спадок своїм партійним товаришам у першому, другому й третьому поколіннях.

Віктор МІНЯЙЛО

РОЗДІЛ 3 РОМАНУ «ВІЧНИЙ ІВАН»

Але тоді ще не всі розуміли страшну силу цих двох слів — “не агітуй”, й Іван Іванович, хоч і дуже обережно, щоб не дратувати народну владу, мовив лагідно:

— А нема, Хома Пудовичу, такого декрету, щоб труну, яку я собі змайстрував, та тримати, ну, скажімо, в погребі чи в свинюшнику. Й нема такого закону, щоб забороняв спочивати в труні. На те й совєцька влада, щоб кожен мав собі напихвати труну! Бо за царату навіть багатий не міг наперед запасати собі труну!

— Ох, і зловредний ти, Половцю! Навіть коли ти й хвалиш совєцьку владу, то й тоді треба тримати наган напихати!

— Не розумію я, Хома Пудовичу, чого ви од мене хочете. Відняли батька, й синові білі кісточки десь дощі полошуть, відібрали б і останній кусень хліба, й навіть мене, найстаршого тепер у роду, хтіли б загнати в землю без труни!

— А й справді, не розумієш ти нас. Бо ми, комуністи, добра тобі хочемо. Навіть караючи тебе, куркуляку, ми думаємо про вселюдське добро. А караємо тому, що ти своєю поведінкою відбиваєш людей од комуні! А комуна — та ти знаєш, яке це діло?! Це така радість, таке щастя, що якби навіть увесь люд поліг, то було б не даремно, бо ті, що стануться, будуть нарівні з вашим Богом, такі вони будуть чисті, як перемиті! Й вони знов заселять землю новими прегарними людьми. Та не будуть ховатися зі своїм хлібом — він буде обчий. І не будуть у лісі тікати від рідної влади в “зелені”, та всі будуть думати одну правильну думку — про сіцілізм та комунізм, та любити нашу совєцьку владу, нашу Росею!

— Боюсь я комуні, — безрадісно сказав Іван Іванович. — І щастя вселюдського остерігаюся. Та хочу я, аби не тривожили моєї дружини, та сина, нещасного штудну, та ще одного — каліку, та невісток, та внуків!

— Та без комуні не будуть вони жити. Бо комуна — то є, сказано, щастя! А ти, мати твою в обшмуглянну обмотку, не хочеш добра не тільки всьвітньому пролетар’ятові, а й своїй хатній малій буржуазії! А ми ж даємо тобі, нашому ворогові, право жити на землі, та ще й дихати з нами одним воздухом! А могли б і закрутити той крантик, що воздух пускає... Щоб ти дихнув кілька разів крізь мотузку, та й вивалив язика... Та щоб тобі легені розірва-

ло без того воздуха!..

— Як гарно ви це знаєте... — задумливо сказав Іван Іванович.

— Комуніст, — така вже його служба, повинен знати, як людям жити і як помирати... й кому жити, й кому помирати... Бо це й у вашому Святому Письмі сказано... що грішники будуть понижені...

— Ох, як мені стра-а-ашно!.. — захитався Половець з боку на бік.

— От, значить, я й переміг тебе в нашій клясовій боротьбі — бо ти, мати твою в солдатській лазні, боїшся мене!.. А ще хтів я добро тобі вчинити. Прийшла, значить, вказівка з повіту, щоб трохи розвантажити волосних ревкомів та влаштувати у волосних селах свої сільські ревкоми. Я вже обміркував, кого

го заступника.

— Ходіть, люди добрі, до мого замістітіля Туфіля Кіндратовича в монопольку.

Люди непорозуміло кліпали, бо ніяк не вкладалося в голови, щоб жебрак Теофіл мав собі не тільки торбу, а й батька.

— Ну, мати же твою в стару онучу, — крили колишні фронтовики, перейнявши партійну лайку в Хому, — та мене, хазяїна, ніхто на кутку не кличе по батькові, а тут старець так величається!..

— А так і тра! — припечатував свою мову Неживий, стукаючи кулаком по столі, — сказано ж бо в нашому новому Святому Письмі, — воздайте, мовляв, всякую шану пролетар’ятові!..

Отак, допитавшись про все, пішов Іван Іванович до монопольки.

Застав там саму тільки пророчицю Секлетину, призначену в сільревком писарем.

Дуже охайна була стара дівка, тож приміщення мало свіжий і чистий вигляд. І хоч і не полюблив Іван Іванович Секлету, однак подумав: “А недаремно ж панотець призначив її проскурницею!”

Дівка підвела очі від паперу, котрий старанно виписувала, висолопивши кінчик язика, забачила свого сусіда, всміхнулася і, не чекаючи привітання, повідомила:

— А Туфіль Кіндратович ще спочивають.

— Та й доки ж йому спочивати — сонце вже ген-ген де!

— Вони тепера керівник, то щоб люди поважали, не тра квалитись.

Іван Іванович насупився: “А ще накинута його нам у куми!”

Мов почувши його думки, Секлетина напороочила.

— ...І царство його буде довгим, але не вічним. І кінчиться воно, коли Хрест Господній здолає сатанинську звізду!..

— Гм, гм!.. — Іван Іванович роззирнувся. На прилавку монопольки, який люди, за старою звичкою, називали шинквасом, стояли в ряд торби різного розміру, починаючи з більшого, на яких було написано: “Торба на партію”, “Торба на государство”, “Торба на приводеящих в исполненіє”, “Торба на комсомол”, “Торба на борців за світову революцію”, “Торба на нещасних негрів”, “Торба на самообкладання” і ще якісь — Іван Іванович не розібрав.

— Оце вже найбільша новина, — покрутив він головою.

— “Подайте, не минайте”, — самими очима всміхнулася пророчиця. — Як хто поткнеться, так і давай внесок до торби. Це Туфіль Кіндратович придумали. Так вони й казали Хомі Пудовичу, — не можу, мовляв, без торб, торба, сказати б, або смерть!.. Хома Пудович дуже хвалив Туфіля Кіндратовича й казав відповідально — пролетар’ятові нема чого стидатися торб, бо, мовляв, і слово це означає бідаків, які не мають нічого, крім торб. І ще сказав, — це, мовляв, правильно, що торбу для партії поставили найбільшу, бо вона, наша партія, дбає про те, щоб усі були з торбами. Й сказав, щоб поставили ще торбу для якоїсь приспілки. А що воно таке, то він ще не знає і чекає вказівки з повіту.

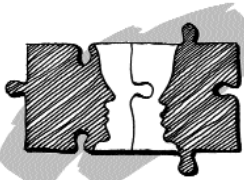
— І це ви вдвох із Теофілом справляєтесь... з усіма тими торбами?

— Ще в нас робить Тодоська Невмивана, Туфільовна жона. Підмітає підлогу, ходить кликати на розправу й випорожнює торби. Не знаю, куди вона те все носить... Це, мусить бути, державна таємниця... Тільки недовго вона працюватиме, бо незабаром у неї настане декретне — це вона має привести дитя для пролетар’яту. Туфіль Кіндратович дуже пишаються — ми, мовляв, із Тодоською встругнули дитину незгірш за буржуїв. Ну, а за пролетар’ят кажуть, що він буде вічно, а багатих кровопивців не буде. Й що ми, мовляв, зробимо пролетарями всіх, для цього й революцію зчинили...

— Ну, а як ви на це дивитесь?

— ...І порушать хрести з Господніх храмів, і буде плач і скрегіт зубовний, і настануть глади страшні, й вимре мало не половина землі вкравінської, і гряде побоїсько велике, й укриється земля трупом і череп’ям, і все те триватиме доти, аж поки знову воздвигнуться золоті хрести на оновлених храмах, і зригне тоді земля сатанинське кодро в тартарари!

— Амінь, — сказав Іван Іванович. Але від того йому легше не стало. Бо в пророчтві

НАЙБАГАТША БАБУСЯ

Звичайна маршрутка. Звичайні пасажирки: кілька пенсіонерок спереду і молодь на задніх сидіннях. Усі їдуть до Києва, дивлячись у вікно і думаючи кожен про своє. На одній із зупинок виникає замінка: дівчина не хоче сунутись до вікна, “бо там сонце”, яке справді якось недоречно вискочило на промерзле, набубнявіле осіннім дощем небо. Пенсіонерки гуртом починають переконувати її, що на такому сонці не звариться, тим більше, у самій кофтині. За дівчиною в автобус спритно пробралася сільського вигляду бабуся із ясними очима і, вмовившись на сидінні обличчям до решти пасажирів, жваво включилася в розмову.

— Немає у світі нічого кращого за сонечко. Як сонце світить, аж на душі весело. Буде сонце, будемо й ми, люди. То вже тіштеся, бо останні радощі. Ото вже зиму не люблю! Та дасть Бог, до Нового року буде тепло, як то останнім часом бувало. Хоч би її й зовсім не було. Колись же у нас зим не було. Аяке! До того, як люди согрішили. Тепленько було. А тоді согрішили — і пішов лід. Усі... як їх там... вимерли. Люблю я, коли літо... Сонечко, вітерець...

Пасажири з пейзажу за вікном переключилися на бабуся — починалося ток-шоу. Старші жінки вважали своїм обов'язком заперечити: “І що хорошого влітку? Добре вам, видно, здорові, коли спеку любите. А я от не перенешу...”

— Де там здорова! Оце встану — голова обертом. А я боса пройдуся подвір'ям, хоч оце й заморозки вже, — легшає. Я замолоду знаєте яка нежна була? — бабуся притулила до грудей руки і завела очі, показуючи, яка вона була “нежна”. — Страх один. А тепер нічого мені не vadить. Живу собі й нікому не завидую. Гарно жити на білому світі. Ну, нема грошей. Нема, то й нема. На горіщі ще пораюся, їсти є що. З важкими людьми знаюся! Сиджу оце на Хрещатику, або останнім часом під театром — оце тільки недавно дізналася, що він Національний, скільки сиділа... Чого сиджу? А торгую. Яблучка, грушки, пиріжки. Гарбузи. А вони бач, міністри-депутати, а на мої гарбузи дивляться, як не знати на що. “А що це з ними треба робити?” Ти ба, і не знають. Ото ж я кажу, що гроші мають, а того, що я, не з'їдять. Навіть пообідати їм часу нема, — бабуся скрушно похитала головою. — Оце пиріжків по тридцять копійок накуплять і бризнуть дорогою.

Співчуття до виснажених неправильним і нерегулярним харчуванням міністрів із уст пенсіонерки я чула вперше і це викликало відчуття нереальності того, що відбувається.

— А я собі нічого не жалію, — весело провадила старенька. — То яблучко собі, то грушку. Їм од душі. Оце вчора на сім гривень проїла. Ніхто не брав... А що? Хоча шкода, звісно. (Пауза). Та от моя тьотя, недоїдала, недопивала — на книжку клала. А ті гроші фіть! — до Кучми. От тобі й маєш. Оце ж я й кажу: дарма, що вони там багаті, а гроші, бач, у мене позичили, а не я в них. Мене ото гонять, а я тим дітям і кажу: нехай оддадуть мені те, що мала на книжці, то й не сидітиму тут, теж мені, привілей великий! А я їх і не боюся. Ото були вибори — усіх із Хрещатики прогнали, а мені хоч би що, я собі розкладалася зі своїми половинками гарбуза на видному місці... Теж мені, діло велике. Мене ніколи й не чіпають. Ото часом озьмуть по яблучку, та й дадуть спокій. А мені що, шкода? Ото раз були усю сумку одібрали, то мені так добре! Руки вільні, робить нема що, то я в Софійський собор. І безплатно пропустили (а воно ж чотири гривні коштує!), і додому я доїхала так гарно, аж

під самі ворота довели. Оце єдине що — в Бога вірю. Ой, вірю, бо як його не вірити? Нікуди без Бога. Ось слухайте, як мені раз було. Привезли до нас мощі Андрія, а я саме посварилася з отцем. Ну, це ж я така балакуча, недовго, знаєте, й посваритися. Зчепилися ми, словом. І не йду я туди. Не йду, бо з отцем посварилася. А одної ночі пізно вернулася з Києва, натомилася, лягла, і раптом о другій ночі прокидаюся, наче штовхнув хто. Стий, думаю, з отцем посварилася, а до чого тут отець? Я ж до Андрія мала йти. Я ж Андрія поважаю. Це ж не отцева церква, я ж не до нього йду, я ж до Андрія! Схопилася, одяглася, ой, лишенько, думаю, як це я доїду — ніч надворі? Але виходжу за ворота, пройшла трохи дорогою, аж тут на повороті гальмує машина. “Вам куди, бабуся?” Туди й туди, кажу. Такий хлопець славний: “Та і я туди.” Довів до Києва, там ще трохи лишалося пішки пройти, а біля воріт охрана, не можна, кажуть, оце сьогодні мощі вже забирають, запізнилися ви. А тоді роздумав, та й махнув рукою, ідїть, каже, що ви там зашкочите. І я сама собі ходила, скільки хтіла, ще й безплатно. Таке мені було. А ви кажете!..

Полещена загальною увагою, бабуся аж розчервонілася.

— Оце розговорилася. Я взагалі-то мовчазна. Правда. Більше мовчу та слухаю... Чого енергію марно трити. З мене й слова не витягнеш. Але вже як розбалакаюся — ніхто не зупинить. І сама спинитися не можу. Хіба оце ляжу на лавку, та й засну.

“Ну то вже помовчїть”, — пенсіонерки були чогось невдоволені балакучістю бабуці, хоча нещодавно самі вголос обговорювали якусь спільну знайому.

— Мовчу, — одразу ж погодилася старенька. (Після хвилиної паузи). — Це в мене, знаєте, від бабуці, Зінки. Ото вже балакуща була! Цілий день пробалакає і не стомиться. Тринадцятеро дітей мала! Так же ж і чоловік при ній сидів, не бігав нікуди. А куди побіжить, коли нароби́вся, як він? Їх же, тринадцятеро, прогодувати треба! Отож. А зараз що? “А я в батька їден син.” Сміх та й годі. Бабі одне діло: сидіти вдома і дітей родити... Ой, що це я... (Кинувши оком по пасажирах). А, та тут усі дорослі. Все одно толкова баба чоловіком крутитиме, як хоче, все одно на своє поверне. Не дарма в церкві бабі моляться, Богородиці, ото від неї найбільша поміч...

— А всі ці начальники — безбожники, от що, — весело повідомила вона. — Якби ні, хіба були б ці злидні? Ми ж біля самого Києва, мали б у молоці купатися, що, неправду кажу? А тутечки сама бідність. Оце недавно, такий у піджаку, целочки у чотири ряди золоті, а він за баночку капуста торгується! Аж шкода людини... Та які вони там багаті? Тільки й того, що гроші мають. Часом і грошей від них брати не хочеться, так оддаю.

Маршрутка починає гальмувати, за вікном знайомий Лісовий базар.

— О, то це ми вже приїхали? Ну, буйте. Не скучно вам сьогодні було їхати. А я взагалі-то мовчазна, оце чогось сьогодні так розговорилася...

Маленький кумедний епізод, який пасажири скоро забудуть. Я йшла звичним маршрутом на роботу і думала про чудну стареньку, що торгує гарбузами на Хрещатику і щиро співчуває начальникам і типам “із золотими ланцюжками у чотири ряди”, які тільки й того, що гроші мають, “а які ж вони багаті?” І вперше заздрила зовсім не тим, хто їздить на шестисотих.

Фрагмент родинного куточка сім'ї Дурових

Родина Дурових

Не буває конкурсів без переможців і переможених. Інакше який тоді сенс у змаганнях? Та, здається, глядачам, які 6 листопада побували в концертному залі Палацу мистецтв “Український дім” на заключному турі III Всеукраїнського літературно-мистецького конкурсу сімей-ерудитів “Від роду — до народу”, було не так уже й важливо, хто посіде перше місце, а кому дістануться друге та третє. Тому що учасники конкурсу — родини Митюків із міста Нетішина Хмельницької області, Дурових із села Калантаєва Світловодського району Кіровоградської області та Круковських-Когутів із села Жуківців Обухівського району, що на Київщині, — за лічені години зуміли закохати у себе і всіх присутніх, і членів журі, серед яких були письменники і журналісти, працівники державних бібліотек та заслужені діячі мистецтв. І саме їм випало найважче. Симпатизуючи усім, вони намагалися судити чесно і справедливо.

Конкурсанти оцінювалися за старою шкільною п'ятибальною системою. За артистизм та почуття гумору у членів родини, які протягом свята знайомили усіх з талантами та уподобаннями своєї сім'ї, присуджувалися додаткові бали.

Під час завдань і конкурсів кожна з родин припасла власну родзинку для глядачів. Ганна Олександрівна Митюк, вчителька з міста Нетішина, зачарувала усіх своїми широкими віршами. А її чоловік, Петро Миколайович, вразив своєю нетрадиційною професією. Він — учитель початкових класів.

Співає Анжеліка Андрієвська у супроводі ансамблю “Білі лелеки”

Погодьтеся, не кожна школа може похвалитися таким феноменом. Жінки, які живуть без чоловіків, намагаються віддати дітей саме до його класу. І Петро Миколайович прагне замінити цим хлопчиком і дівчаткам батьків. Можна тільки уявити, як пишаться своїм татком Юрко та Іринка. Він у них уміє все: і штукатурити, і підмайструвати, і зловити найбільшого судака в річці, і плов зготує, коли мама затримується на роботі, і навіть вишиває. На конкурс “Від роду — до народу” Митюки привезли ікону Божої Матері, вишиту Петром Миколайовичем власноруч. А на запитання, хто верховодить у їхній сім'ї, Петро Митюк відповідає: гумор та сміх. На добрий і веселій вдачі цього чоловіка, на

Учасниці ансамблю “Шанс” (Будинок дитячої творчості Шевченківського району м. Києва)

щастя, не позначилися випробування, які довелося йому пережити, коли він служив у армії. На війні в Афганістані Петра тяжко поранили і після цього він знову вчився ходити.

Хоча у деяких із конкурсних завдань сім'я Митюків не здобувала високих балів, їхній гумор і безпосередність Юрка та Іринки завоювали симпатії багатьох глядачів. Незважаючи на те, що вони зайняли третє місце, по закінченні конкурсу натовп уболівальників оточив їх тисним кільцем, щоб підбадьорити і привітати.

Майже до останнього етапу конкурсу здавалося, що перше місце посіде сім'я Дурових. Адже і Олександр Володимирович, учитель історії, його дружина Оксана Володимирівна, вчителька української мови та літератури, давали найвичерпніші відповіді на історичні запитання, були кращими знавцями народних пісень, прислів'їв та приказок.

Своєю дотепністю та гумором усіх підкорив вірш, прочитаний їхнім сином Сергієм. Він присвячувався дітям, чий батьки учителюють. Та й сам Сергієко вселяв неабияку повагу. Судить самі: людині всього одинадцять років, а він уже навчається у сьомому класі, бо успішно склав екстерном екзамен за шостий.

Але навіть півбала у змаганнях іноді стають вирішальними. Перемогла у конкурсі велика і дружна родина Круковських-Когутів. Щасливі очі принесло їм завдання відтворити весільний обряд у рідній місцевості. Звісно, воно було нескладним для сім'ї, де старша донька одружилася і навіть має двох симпатичних діток — Владика і Валерію. Артистизм кожного із членів родини

був неперевершеним. Особливо відзначилися п'ятирічний співучий Владик та його трирічна сестричка-танцюристка Валерія. Вони щосили намагалися не відставати од справжніх артистів, які завітали на це свято — співачки Анжелі-

Родина Митюків

ки Андрієвської та учасників дитячих ансамблів “Білі лелеки” і “Шанс”.

Інна ГОЛОВКО
Фото Олексі ВАЩЕНКА

Родина Круковських-Когутів

ГОРДІЇВ ВУЗОЛ СОЦІАЛЬНИХ ПІЛЬГ

Як відомо, міфічний цар Фригії, Гордій, поставив у храмі Зевса, якому завдячував своїм звеличенням, воза і обв'язав ярмо дуже заплутаним вузлом. Той вузол так ніхто і не зумів розплутати, аж доки Олександр Македонський знайшов просте радикальне рішення — розрубав гордіїв вузол мечем.

48 стаття проекту Держбюджету України на 2002 рік, запропонованого Кабміном, є прямим наслідком стягнення у "вузлик" законом про бюджет 2000 року фінансових проблем щодо забезпечення гарантованих громадянам державою численних пільг. Тимчасово скручений вузлик (стаття 62 в законі про бюджет 2000 року про зупинку дії положень законодавчих актів України на 2000 рік у частині надання пільг, які фінансуються з бюджетів усіх рівнів) тільки тугоше затягнувся 2001 року (стаття 58 у законі про бюджет 2001 року) і в проекті бюджету на 2002 рік. Але тепер, із наближенням парламентських виборів, народні депутати відчували, що не можуть надалі відкладати розв'язання проблеми соціальних пільг і компенсацій шляхом простої призупинки на черговий рік дії законодавчих положень, якими ці пільги гарантовано. Звичайно, непросте і радикальне рішення профільного парламентського комітету про скасування статті 48 в урядовому проекті бюджету на 2002 рік не є розв'язанням проблеми. Радше оцінку діяльності Міністерства фінансів, яке протягом двох років не запропонувало механізмів упорядкування системи пільг і відклало здійснення будь-яких кроків у цьому напрямку принаймні до 2003 року.

Виступаючи у Верховній Раді, міністр фінансів Ігор Мітюков зазначив: "Додаткової дискусії потребує доля статей 48 і 50. Ми розуміємо соціальну значимість таких статей, але їх проста відміна буде вимагати додаткового фінансування по відповідних галузях, які надають послуги або реалізують товари для населення". Стаття 50 стосується інших видів пільг населенню, а також установам. Але оскільки саме стаття 48 найтісніше пов'язана з наданням пільг соціально незахищеним верствам населення, зупинимось докладніше на ній.

Поява статті 62 у Законі "Про Державний бюджет України на 2000" (попередниці статті 48 у проекті бюджету на 2002 рік) була прогресивним кроком, викликаним жорсткою необхідністю. Упродовж попередніх років держава щедро роздавала, а законодавці легітимно закріплювали в нормативно-правових актах численні пільги громадянам. Однак більшість цих пільг, з одного боку, не була фінансово забезпечена, а з другого — як підраховували наукові фахівці з Адміністрації Президента, рівень життя близько 70% одержувачів не міг служити підставою для надання зазначених пільг.

Склася напружена ситуація, коли потреба у фінансових ресурсах на забезпечення соціальних пільг, згідно чинного законодавства, перевищувала в понад десять, а то й двадцять разів передбачені в бюджеті кошти. Так, у 2000 році потреба у фінансових ресурсах на надання всіх видів пільг і компенсацій різним категоріям населення, згідно з чин-

ним законодавством, становила 29,8 млрд. грн. А в проекті бюджету було передбачено тільки 2,2 млрд. гривень. З наведеної нижче таблиці видно, наскільки залишилися фінансово незабезпечені окремі види з гарантованих законодавством пільг населенню в бюджеті 1999 року.

Унаслідок глибокого розриву між потребою в коштах і реальними можливостями бюджетів усіх рівнів у частині надання соціальних пільг стрімко зростала бюджетна заборгованість. Скажімо, за повідомленням Київської міської державної адміністрації, непогашена заборгованість тільки у доволі бюджетнозабезпеченій столиці України станом на 01.01.2001 року по пільгах ветеранам війни складає 38537,8 тис. гривень, у тому числі: по пільгах на оплату житлово-комунальних послуг — 13837,8 тис. гривень та по пільгах на встановлення та користування телефоном — 24700,0 тис. гривень.

Саме тому можна говорити, що введення 62 статті в закон про бюджет 2000 року було дуже доречним і вірним рішенням (за умов, коли скасування гарантованих раніше пільг могло викликати справедливе суспільне обурення). Зупинка окремих положень законодавчих актів у частині надання різних видів пільг дозволила скоротити потребу у бюджетних асигнуваннях на 16,6 млрд. гривень і збільшити плату громадян по визначених видах послуг на 5,5 млрд. гривень. Тобто бюджетні фінансові покриття соціальних пільг до 7,7 млрд. гривень. Особливо це стало полегшенням для місцевих бюджетів, у яких фінансування всіх соціальних пільг, гарантованих діючим законодавством, складає приблизно дві третини загального фонду відповідних бюджетів. Але і при цьому проблема пільг залишається надзвичайно гострою на місцевому рівні, впливаючи насамперед на рівень надання послуг.

От, скажімо, як прокоментував проблему пільгових перевезень начальник Львівського обласного автотранспортного управління Ігор Дума на сторінках газети "Молода Галичина" (27 вересня 2001 року): "На Львівщині, населення якої налічує майже 2,7 мільйона чоловік, маємо 900 тисяч осіб, для яких законодавчо передбачено право безкоштовного проїзду. Це — пенсіонери, учасники війни, інваліди та чимало інших категорій, списки яких неодноразово публікували в пресі. В області лише на приміських маршрутах частка пільгових перевезень становить понад 50 відсотків. Відтак, за нашими підрахунками, річні втрати автоперевізників Львівщини од надання пільгових послуг становить 70,4 мільйона гривень. Натомість, у минулому році обласному бюджеті було передбачено на покриття цих втрат лише 4,4 мільйона гривень. Цього року ще менше — 2,4 мільйона гривень. Промовистий факт: якщо на покриття від пільгових перевезень ліквідаторів аварії на ЧАЕС Міністерство надзвичайних ситуацій торік виділило 440,7 тисячі гривень, то цього року запланувало відшкодувати аж... 40 тисяч гривень. Результат - реальна відсутність коштів у спеціалізованих автотранспортних підприємствах для закупівлі нових автобусів, рухомий склад старіє. Наведу ще один прик-

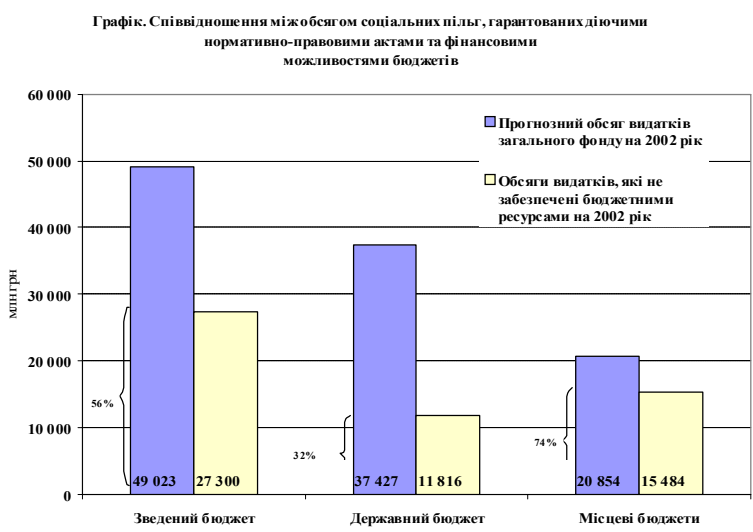
лад: якщо у 1992 році кількість автобусів віком до трьох років становила 28, а більше десяти років — п'ять процентів, то у 2000 році перших було лише три відсотки, натомість других — усі 56".

Проблема пільг звично загострюється в період формування бюджету. Різні категорії громадян справедливо сподіваються, що тимчасовий мораторій на гарантовані їм законом пільги буде, нарешті, скасовано, і свої сподівання намагаються передати через обраних ними народних депутатів. З другого боку, уряд прагне реалістично оцінювати свої фінансові можливості, щоб реально виконувати бюджетні зобов'язання, зокрема, в частині пільг.

А реалії такі, що наступного року задовольнити потребу в майже 30 млрд. гривень на фінансування всіх гарантованих законами пільг так само нереально, як торік і цього року. Більше того, можна з упевненістю сказати, що найближчими трьома роками бюджет не матиме таких необхідних ресурсів.

Отже, стаття про зупинку дії положень низки правово-нормативних актів щодо різних видів пільг у проекті бюджету на 2002 рік, поданому Кабміном, випливає з реалістичної оцінки становища. Але цього замало. Реально оцінювати становище — не значить його поліпшувати. Протягом двох років уряд так і не запропонував механізму поступового розв'язання існуючої проблеми, зав'язавши її у вузол тимчасової зупинки гарантованих пільг, до якого не знати коли діжде черга.

Щоправда, перший крок у цьому напрямку Міністерство фінансів зробило, зокрема в частині пільг на безкоштовний проїзд. Пункт 9 статті 48 у проекті бюджету на 2002 рік відразу викликав обурення вже не тільки тих

категорій громадян, права на пільги яких призупиняються від 2000 року, а й тих, хто цими пільгами досі беззаперечно користувався, підпадаючи під визначення "крім...". Тепер це визначення замінено таким формулюванням: "Установити, що з 1 січня 2002 року міськими та районними радами встановлюється плата за проїзд, виходячи з обсягів коштів, затверджених у відповідних місцевих бюджетах, таким категоріям громадян, які залишилися без піклування обох батьків і знаходяться на утриманні осіб, що мають право на пільги;

Але обурення перелічених у цьому пункті категорій пільговиків зовсім безпідставне. Обсяг коштів, які отримують місцеві бюджети на забезпечення пільгами на безкоштовний проїзд, не зменшується. Інша річ, що тепер місцеві ради мають змогу провести "інвентаризацію" цих пільг.

Проте "інвентаризація" вимагає усі види гарантованих законом пільг. Так чи інакше, від деяких дове-

деться наразі відмовитись, а інші — час поступово надавати через розроблені механізми бюджетних компенсацій. Одним із механізмів може стати поступове запровадження грошових компенсацій пільговикам. Адже не скрізь ті, хто мають, скажімо, пільги на безкоштовний проїзд, користуються ними. Радше заощаджені кошти вони зможуть використати на придбання товарів, харчів, медичне обслуговування чи освіту.

Як справедливо зауважив цитований вище начальник Львівського обласного автотранспортного управління Ігор Дума, проблема пільг нагадує хворий зуб — якщо його не лікувати, рано чи пізно доведеться видаляти.

Олександр БУЦЕНКО,
Група фіскального аналізу при Комітеті Верховної Ради з питань бюджету

Потреба у фінансах на покриття окремих видів пільг і їхнє фінансове забезпечення в проекті Бюджету-2002

Види пільг на основі ухвалених нормативно-правових актів	Потреба в коштах (млн. грн.)	Враховано бюджеті (млн. грн.)	% фінансового покриття
Безкоштовний капітальний ремонт житлових приміщень громадян	164,70	4,12	2,5
Надання бюджетних кредитів та позик	9 542,41	—	—
Безплатне або пільгове встановлення та користування телефоном	298,01	9,21	3,1
Безплатне або пільгове санаторно-курортне лікування	2 701,77	401,75	14,9
Компенсація за невикористане право на санаторно-курортне	49,00	19,90	40,6
Безплатне або пільгове забезпечення автомобілями	1 200,70	—	—
Звільнення або зменшення плати за житлово-комунальні послуги	4 140,61	151,78	3,7
Безкоштовний проїзд усіма видами транспорту	2 156,06	63,77	3,0
Усього	17 554,49	869,63	5,0

Таблиця

Стаття 48.
Зупинити на 2002 рік дію положень законодавчих актів України у частині надання пільг, компенсацій і гарантій, які фінансуються з державного та місцевих бюджетів на:

- безкоштовний капітальний ремонт жилих приміщень громадян (крім тих приміщень, які визнані органами місцевого самоврядування як аварійні);
- надання бюджетних кредитів та позик (за винятком тих, що враховані у цьому Законі);
- безплатне або пільгове встановлення телефону (крім інвалідів I та II групи, учасників бойових дій, Героїв України, Героїв Радянського Союзу, повних кавалерів ордена Слави та ордена Трудової Слави, осіб, нагороджених чотирма і більше медаллями "За відвагу", а також Героїв Соціалістичної Праці, інвалідів війни III групи, дружин (чоловіків) померлих учасників бойових дій і учасників війни, визнаних за життя інвалідами, які не одружилися вдруге, членів сімей загиблих учасників бойових дій, громадян, віднесених до категорії I осіб, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, та сімей, що мають дитину-інваліда, який встановлено інвалідність, пов'язану з Чорнобильською катастрофою);
- безплатне або пільгове користування телефоном (крім інвалідів війни I та II групи, учасників бойових дій, Героїв України, Героїв Радянського Союзу, повних кавалерів ордена Слави та ордена Трудової Слави, осіб, нагороджених чотирма і більше медаллями "За відвагу", а також Героїв Соціалістичної Праці, інвалідів війни III групи, дружин (чоловіків) померлих учасників бойових дій і учасників війни, визнаних за життя інвалідами, які не одружилися вдруге, членів сімей загиблих учасників бойових дій, громадян, віднесених до категорії I осіб, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, та сімей, що мають дитину-інваліда, який встановлено інвалідність, пов'язану з Чорнобильською катастрофою, а також інвалідів I та II групи та сімей, в яких два або більше інвалідів, щодо оплати послуг електрозв'язку за місцеві телефонні розмови з квартирних телефонів незалежно від їх тривалості) та сигналізацію;
- безплатне або пільгове санаторно-курортне лікування (крім інвалідів, Героїв України, Героїв Радянського Союзу, повних кавалерів ордена Слави та ордена Трудової Слави, осіб, нагороджених чотирма і більше медаллями "За відвагу", Героїв Соціалістичної Праці, громадян, віднесених до категорії I та II осіб (з числа учасників ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС, які працювали у зоні відчуження з моменту аварії до 31 грудня 1986 року), які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, та дітей);
- виплату компенсації за невикористане право на пільгове санаторно-курортне лікування (крім інвалідів війни I та II групи, громадян, віднесених до категорії I осіб, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, та дітей);
- безплатне або пільгове забезпечення автомобілями (крім випадків забезпечення автомобілями інвалідів I та II групи з ураженням опорно-рухового апарату за рішенням Міністерства праці та соціальної політики України відповідно до подання Міністерства соціального захисту населення Автономної Республіки Крим, головних управлінь соціального захисту населення обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій);
- звільнення або зменшення плати за житло, комунальні послуги, електроенергію, газ, паливо особам, яким надані зазначені пільги (крім ветеранів війни, реабілітованих, Героїв України, Героїв Радянського Союзу, повних кавалерів ордена Слави та ордена Трудової Слави, осіб, нагороджених чотирма і більше медаллями "За відвагу", а також Героїв Соціалістичної Праці, дітей загиблих учасників бойових дій, які стали інвалідами до досягнення повноліття, батьків загиблих учасників бойових дій, дітей до 18 років загиблих учасників бойових дій, які не мають (і не мали) своїх сімей, одного з подружжя загиблого учасника бойових дій, який не одружився вдруге, дружин (чоловіків) загиблих та померлих учасників бойових дій і учасників війни, визнаних за життя інвалідами, які не одружилися вдруге, а також громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, та дружин (чоловіків) померлих громадян з

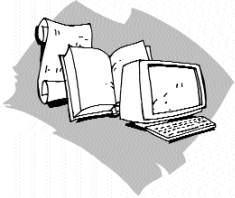
числа учасників ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС, смерть яких пов'язана з Чорнобильською катастрофою, батьків та членів сімей військовослужбовців, які загинули, померли або пропали безвісти при проходженні військової служби).

Установити, що у 2002 році при наданні пільг до членів сім'ї ветеранів війни, реабілітованих, громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, яким надаються пільги по платі за житло, комунальні послуги, електроенергію, газ, паливо, відносяться дружина (чоловік) і неповнолітні діти (до 18 років), діти, які є інвалідами з дитинства, та неповнолітні діти-сироти, які залишилися без піклування обох батьків і знаходяться на утриманні осіб, що мають право на пільги;

9) безкоштовний проїзд всіма видами пасажирського міського (комунального) та приміського транспорту, а також всіма видами міжміського транспорту. Установити, що з 1 січня 2002 року міськими та районними радами встановлюється плата за проїзд, виходячи з обсягів коштів, затверджених у відповідних місцевих бюджетах, таким категоріям громадян для проїзду всіма видами пасажирського міського (комунального) та приміського транспорту: учасникам бойових дій, учасникам Великої Вітчизняної війни, інвалідам, Героям України, Героям Радянського Союзу, повним кавалерам ордена Слави та ордена Трудової Слави, особам, нагородженим чотирма і більше медаллями "За відвагу", а також Героям Соціалістичної Праці, пенсіонерам, реабілітованим, дружинам (чоловікам) загиблих та померлих учасників бойових дій і учасників війни, визнаних за життя інвалідами, які не одружилися вдруге, членам сімей загиблих учасників бойових дій та учасників ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС, віднесених до категорії I і II, дітям-сиротам і дітям, які залишилися без піклування батьків, що виховуються або навчаються у навчально-виховних та навчальних закладах); студентам денної форми навчання вищих навчальних закладів та учням професійно-технічних навчальних закладів, що фінансуються з бюджету, в частині пільгового проїзду в пасажирському міському (комунальному) транспорті, а також всіма видами міжміського транспорту: учасникам бойових дій, інвалідам I та II групи, Героям України, Героям Радянського Союзу, повним кавалерам ордена Слави та ордена Трудової Слави, особам, нагородженим чотирма і більше медаллями "За відвагу", Героям Соціалістичної Праці, членам сімей загиблих учасників бойових дій, дружинам (чоловікам) померлих учасників бойових дій і учасників війни, визнаних за життя інвалідами, які не одружилися вдруге, особам, які супроводжують інвалідів I групи, учасників ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС, віднесених до категорії I і II, учасникам Великої Вітчизняної війни, інвалідам III групи, а також народним депутатам України на час виконання ними депутатських повноважень, студентам денної форми навчання вищих навчальних закладів та учням професійно-технічних навчальних закладів, що фінансуються з бюджету, в частині пільгового проїзду. За особами, на яких поширюється дія Міждержавної угоди від 12 березня 1993 року про взаємне визнання прав на пільговий проїзд для інвалідів та учасників Великої Вітчизняної війни, осіб, прирівняних до них, зберігається право безкоштовного проїзду всіма видами транспорту при міждержавному сполученні.

Установити, що Кабінет Міністрів України може приймати рішення щодо заміни пільг, які повинні надаватися у 2002 році згідно із законодавством, на грошову допомогу в межах субвенції на надання пільг та субсидій населенню на оплату твердого та рідкого пального побутового палива, скрапленого газу, квартирної плати, вивозу сміття та побутових відходів. Верховна Рада Автономної Республіки Крим та органи місцевого самоврядування можуть приймати рішення щодо здійснення грошових виплат замість надання пільг населенню, які повинні надаватися у 2002 році згідно із законодавством, в межах призначень, які затверджені у відповідних бюджетах на зазначену мету.

Кабінету Міністрів України розробити порядок фінансування санаторно-курортних закладів із Державного бюджету України виходячи із положень цієї статті.

Михайло СЛАБОШПИЦЬКИЙ: «ЦЕ БУДЕ КОНКУРС імені Петра ЯЦИКА»

У рамках святкувань з нагоди Дня української писемності і мови Міжнародним освітнім фондом ім. Ярослава Мудрого (на чолі з президентом Валентиною Стрілкою), ВУТ "Просвіта" (на чолі з її головою Павлом Мовчаном) та Українською есесвітньою координаційною радою (очолюваною Михайлом Горинем) та за спонсорської підтримки Ліги українських меценатів у Черкасах стартував другий Міжнародний патріотичний інтелектуальний турнір — конкурс з української мови.

До Опікунської ради конкурсу увійшли Павло Загребельний, Юрій Мушкетик, Володимир Яворівський, Осип Зінкевич, Петро Кононенко, Віталій Карпенко.

Ідея конкурсу належить відомому доброчинцю з Канади, почесному президентові Ліги українських меценатів, який, на жаль, нещодавно відійшов у Вічність, великому Українцеві Петрові Яцику.

Виконавчий директор Ліги Михайло Слабошпицький поділився враженнями від першого етапу конкурсу.

— У зв'язку зі смертю відомого мецената, почесного президента Ліги українських меценатів Петра Яцика з'явилися чутки про те, що тепер планованого другого Міжнародного конкурсу з української мови не буде, оскільки нема кому його фінансувати.

— Звичайно, смерть Петра Яцика — це втрата загальнонаціонального масштабу. Другого такого щедрого мецената ми сьогодні не маємо. Він мав опонентів, які казали: "Навіщо витрачати гроші саме на ук-

раїнську мову, її й так повинні знати українські діти?! Витрачаймо їх на видання українських книжок!" Яцик погоджувався: ніяких дискусій не може бути про те, що треба давати гроші на видання українських книг, але також збирався сам фінансувати ним зиніційований конкурс. У Канаді відразу ж з'явилися десятки, а потім сотні людей, котрі взяли його в цьому собі за приклад.

У перші дні після смерті Петра Яцика мені самому довелося чути: "Тепер конкурсу не буде — його нікому фінансувати". Але задуманий Яциком мовний турнір не просто буде — він уже масштабно розпочався. В тисячах середніх навчальних закладів України за кілька днів, починаючи з 9 листопада, пройшов перший етап нашого марафону, в якому беруть участь усі школярі.

Члени Ліги українських меценатів ухвалили, що віднині цей патріотичний турнір носитиме ім'я Петра Яцика. Відповідного листа з цим уточненням ми вже послали на адресу Міністерства освіти і науки України, з яким цей конкурс проводимо.

— Є чимало нарікань

від педагогів, що цього року дуже пізно з'явився наказ міністра освіти і науки Василя Кременя, — всього за якийсь тиждень до початку турніру.

— Заступник міністра Віктор Огнев'юк, який був відповідальним за середню освіту і мав опікуватися підготовкою відповідних конкурсних документів, неодноразово нас заспокоював: ось уже днями буде наказ... Але наставав той день, а наказу не було. Можливо, заступникові міністра не подобалося, що до участі в конкурсі так активно взялися громадські організації, створили Опікунську раду конкурсу на чолі зі своїм президентом Валентиною Стрілкою. Все це, на думку В. Огнев'юка, — непотрібна "народна самодіяльність". На наше ж переконання, це — той фактор, про який можна тільки мріяти. Широка й авторитетна громадськість прийшла нам на допомогу. Саме громадськість дає про те, щоб конкурс був не схожий на ті напівкелійні, оточені атмосферою таємничості дійства, які незрідка супроводжують такі справи. Прозорість, гласність, демократична відкритість — це другий Міжнародний конкурс з української мови на всіх його етапах.

— Чи зберігається кількість

Організатори конкурсу і гості свята

премій переможцям і призерам, яка була в першому конкурсі?

— Так, і кількість, і розміри премій лишаються такими ж. Щоправда, немає премій, передбачених для дітей "зі шкіл із російською мовою навчання та мовою національних меншин" (так було записано в положенні попереднього турніру). Мова — державна, перед нею всі рівні, отож і не повинно бути ніяких полегшених тестів для представників різних національностей. До речі, серед переможців і призерів першого конкурсу — саме в номінації не для нацменшин — чимало не українців. І це, звичайно ж, ніяка не сенсація — українську в Україні зовсім легко можуть вивчити всі, хто хоче. А тим більше — діти в школі. Замість виплачених у першому конкурсі 27 премій для представників шкіл із мовою навчання нацменшин, нині маємо ту ж кількість грошових відзнак для студентів вищих навчальних закладів та учнів професійно-технічних училищ. Гадаю, в процесі мовного марафону з'явився й чимало заохочувальних премій різних рівнів. Їх уже на сьогодні виплачено понад п'ятдесят. Цим відзначено переможців першого етапу конкурсу з Черкащини.

— Положенням про конкурс передбачено, що Ліга нагороджує переможців і призерів почи-

наючи з обласного рівня...

— Так, ми виплачуємо премії Ліги тим, хто посяде перші, другі й треті місця на обласному рівні й на міських у Києві та в Севастополі в номінаціях від 2-го до 11-го класів. Високими грошовими нагородами відзначаємо від першого й аж до дев'ятого місця на загальноукраїнському рівні. Маємо спеціальні відзнаки й для учасників конкурсу з далекого та близького зарубіжжя. Ці ж премії вже на першому етапі конкурсу ми виплатили зі сподіванням активізувати зацікавлення школярів конкурсом. До речі, це були премії Українського Братського Союзу зі США.

— Де й коли нагороджуватимуться призери конкурсу?

— В областях цей ритуал відбуватиметься не пізніше січня наступного року. Призерів і переможців загальноукраїнського рівня нагороджуватимемо в два етапи. Перший, як і торік, 9 березня в Будинку вчителя, де нагороді одержать ті, хто посів місця з 4-го по 9-те. 22 травня плануємо вручення премій тим, хто виборі 1—3 місця в усіх номінаціях. Уявляємо це свято в Палаці "Україна" і, як і минулого разу, з участю найвищих посадових осіб держави. Діти з далекого й близького зарубіжжя нагороджуватимуться у переддень державної незалежності

Оксана Соколенко, учениця 3-Б класу школи № 2 с. Червона Слобода

Про враження від конкурсу ми порозмовляли також і з Галиною Сазоненко, директором Українського гуманітарного ліцею Національного університету імені Т. Г. Шевченка.

— Ми завжди проводили в ліцеї дуже багато конкурсів з української мови. Та коли минулого року розпочався перший Міжнародний дитячий конкурс знавців української мови, ми його відразу підтримали (і навіть маємо своїх переможців), адже чудово розуміємо, як це важливо для всіх нас, українців, для держави, для статусу державної мови сьогодні.

До цьогорічного конкурсу ми вже готувалися заздалегідь і багато дітей хотіли брати в ньому участь. Після першого туру в суперфінал вийшло 14 ліцеїстів. Завдання були дуже цікаві й досить складні. Був у нас навіть конкурс на переклад зі "сленгової" мови на "нормальну" українську, який дуже сподобався нашим дітям. Мали ми й конкурс плакатів, виготовлених дітьми. Їх можна зараз побачити у нас в ліцеї.

— Чи відрізнявся конкурс у ліцеї від олімпіади?

— Всі олімпіади з української мови сьогодні — письмові, тому можна перевірити лише знання учня в зошиті, але ж не менш важливо ще й почути усне мовлення дитини. У себе в ліцеї ми це робили. Наші діти чудово говорять українською мовою і усно захищали свої роботи. Тому було б важливо, аби це було на всіх етапах конкурсу аж до загальнонаціонального.

І ще мені видається дуже важливим один момент. Ось лише останній приклад: сидить у мене сьогодні дівчинка, яка хоче вступати до нас наступного року, і я в неї запитую: які ваші особисті найвищі досягнення? Вона відповідає: "Я не маю сертифікату Оксфорда як знавця англійської мови, але я люблю українську мову". Запитую: "А участь в олімпіадах з української мови брали?" Відповідає: "Брала, але більше не хочу. Там усе відбувалося нечесно".

Тому серйозна увага громадськості має бути до роботи членів журі, аби якась дитина не сказала того самого й про конкурс з української мови.

— У вашому ліцеї немає мовних проблем?

— На жаль, і в нас не так усе легко і не так усе просто, але ми жорстко ставимося (бачите, я навіть вживаю

слово "жорстко") до учнів, які не дотримуються мовного режиму Українського гуманітарного ліцею. Нещодавно ми знову в колективі аналізували, чому у дітей виникає оце почуття отари і вони, виходячи за межі ліцею, часто переходять на російську. Чому

ми не завжди можемо сформувати у них високі принципи українства, шану до рідної мови? І сьогодні це наше першочергове завдання. Думали вчителі, думали учні, наш учнівський парламент. До речі, саме парламент взяв на свої плечі це питання. Яким

Настя Кучеренко, учениця 2-А класу Червонослобідської загальноосвітньої школи № 2

НАЙКРАЩА ПАМ'ЯТЬ ПРО ЛЮДИНУ — КОЛИ ЇЇ СПРАВА ЖИВЕ

чином? Мабуть, найважливіше — родина. Якщо в родині сповідують українську мову, люблять її, то не має значення, хто ти за національністю.

— Другий Міжнародний конкурс з української мови розпочався. Сьогодні він крокує Україною й відбіркові тури проходять у кожній школі. Можливо, Ваш досвід підкаже, яким йому треба бути для ще більшого успіху?

— Насамперед він має бути цікавим і пізнавальним для дітей. А ще видовищним. І щоб були на кожному етапі якісь підсумкові звіти організаторів і учасників конкурсу, щоб ми могли стежити за цим унікальним мовним турніром, щоб він був прозорим. Було б добре, якби до конкурсу долучилося телебачення і показало всі його етапи на екрані. На жаль, сьогодні на телебаченні дуже й дуже бракує тих же дитячих інтелектуальних мовознавчих програм з іграми, які так люблять діти. Шкода, що керівництво різних телеканалів не розуміє, як це могло б бути престижно...

Сторінку підготувала
Світлана КОРОНЕНКО
Фото Олексі ВАЩЕНКА

*“Свобода вимоглива,
і в певний спосіб,
коштує більше, ніж неволя”*

Із звернення
Папи Римського до молоді.
Україна — Сихів — 26.06.2001 р.

...Християнський Київ відроджується, мов той казковий птах фенікс, обтрушує зі своїх величавих крил попіль вимушеного забуття і вперше за всю свою історію чує з уст Папи Римського такі високі слова: “З Києва почало розквітати те християнське життя, що його виростило Євангеліє спершу на землях древньої Русі, відтак на територіях Східної Європи, а згодом за Уралом, на просторах Азії. Отже, також і Київ, у певному значенні, відіграв роль “Господнього предтечі” між численними народами, до яких, виходячи звідси, пізніше дійшла благовість спасіння”.

Відбудувати зруйновані хра-

пориванні збагатитися якнайшвидше, що гроші вирішують усе: прагнуть влади, бо вона забезпечує прибуток, а капітал гарантує “присутність” у владних структурах.

Голосом волаючого в пустелі можна вважати звернення Папи Івана Павла II до промисловців та підприємців нової України 23 червня 2001 р.: “У своїй діяльності майте завжди на увазі загальне добро та справедливі права для всіх. Дивіться на особу, а не на прибуток як мету кожної економіки, щоб була пошанована людська гідність. Дійте завжди в легальності, яка є гарантією справедливості”.

В очах народу багаті, як їх ще називають — олігархи, невіддільні від влади, більше того — вони є обличчям влади, її символом як байдужої до людської долі сили. Українське суспільство опинилося на порозі внутрішньо-

не вистачає віри в силу національного духу, бракує нам духовної єдності українського суспільства. Автор нової політичної концепції повоєнної Європи, французький міністр закордонних справ (1948-1953 рр.) Робер Шуман висловився так: “Політики можуть творити далекосяжні плани, та не можуть впровадити їх у дію без глибоких змін у серцях”.

Зміни в українському серці все ж таки відбуваються під благодатним світлом свободи. Тільки свобода, передусім поривання до свободи засвічувала світильник віри у похмурі часи комуністичного терору. Цим світильником віри для мільйонів українців була незалежність України, в якій хотіли відібрати навіть ім'я, позбавити її мови, історії, культури, інтелекту нації, тієї духовної ідентичності, яку українці отримали при Хрещенні.

Папа Римський у зверненні до молоді 26 червня 2001 р.

Два слова — “перехрестя” і “роздоріжжя” — повсякчасно зринають у мій пам'яті, коли я думаю про сучасну Україну та про її минуле й майбутнє.

Основний вибір Україна зробила. Це незалежність. Але й досі ми перебуваємо на перехресті двох цивілізацій: цивілізації посттоталітаризму, яка обтяжена ком-

самоорганізації і які “зарядять” українське суспільство енергією державного самоздійснення, нам не судилося втішатися вповні свободою в умовах глобальної економіки, домінування інформаційних технологій і комунікаційних мереж. І як тут не згадати слова Папи Римського, звернені до української молоді: “Справжня цивілізація, в дійсності, не вимірюється тільки економічним

Мова йде про гуманітарний потенціал нації, який і повинен суттєво вплинути на динамізацію процесів економічного розвитку. Наука, знання, культура, духовність, досвід і традиції — це вирішальна продуктивна сила суспільства, бо в сукупності це те ядро національної енергії, яке ми звичайно називаємо інтелектом нації і на яке ми повинні передусім розраховувати в наших замірах інтегруватися в європейський економічний, культурний і політичний простір.

плексом виживання, і цивілізації ліберальної демократії, що характеризується динамікою розвитку.

Ми нагадуємо багатолітнього в'язня сталінських концтаборів, який нарешті звільнився і поривається вжитися в нову систему

поступом, але в основному людським, моральним і духовним розвитком народу”.

Мова йде про гуманітарний потенціал нації, який і повинен суттєво вплинути на динамізацію процесів економічного розвитку.

Микола Жулинський:

«МИ Й ДОСІ НА ПЕРЕХРЕСТІ НЕВІЛЬНИЦТВА Й СВОБОДИ»

ми легше, ніж відродити віру, наповнити нею знесилена агресивним атеїзмом душу. Необхідні значно більші зусилля для відновлення віри, ніж для відновлення храмів.

Найбільше, чого потребує сучасна Україна — це духовної віри й сили. Аби дістатися до європейського берега, Україні вистачить фізичних (читай: економічних) сил. Згідно з підсумками за січень-квітень 2001 р. Україна стала лідером серед країн СНД за темпами промислового зростання — виробництво у нас зросло на 18,4 відсотка. Це, безперечно, втішає, хоча це аж ніяк не позначилося на рівні життя звичайного українця. На жаль, бідність, з якою ми так стараємося боротися за спеціальними програмами, не стимулює почуття внутрішньої свободи індивіда. Навпаки, соціальне розмежування українського суспільства породжує агресивність, екстремізм, озлобленість проти влади. Суспільні настрої сягають критичної межі, за якою постає реальна загроза соціальних потрясінь і конфліктів. І основною причиною наростання соціальної напруги в Україні є якість влади, яка ніяк не може вивести державу з економічної кризи. І навіть зростання виробництва не впливає на сформовану суспільну думку про відірваність влади від повсякденних турбот звичайної людини. Люди бачать, що влада корумпована і цинічна у своєму

го колоніалізму, коли експлуатація бідних багатими сприймається як норма ринкової економіки і вважається “візитною карткою” демократії.

Далеко не випадково Папа Римський нагадав дітям української політики, культури, науки і підприємництва 23 червня 2001 р. слова Володимира Мономаха із його “Поучення дітям”: “Не дайте сильним згубити людину”.

Погублення людини здійснюється і шляхом ожорстчення її настроїв і переживань, зумовлених затяжною кризою соціально-національного ідеалу, досягнення якого стимулювало б творчу енергію нації і консолідувало суспільство, — це передусім посилює песимістичні настрої в суспільстві і не сприяє уявленню тих нових якісних змін, які, безперечно, з'явилися в Україні. Морально катастрофічним для українського народу було насильницьке “виведення” із настроїв, почуттів людини релігійного світовідчуття і прагнення нав'язати суспільству іншу — не релігійну — віру: догматичну комуністичну ідеологію.

Саме відсутність глибокої, “вирощеної” на духовних “дріжджах” християнської традиції і національних цінностей віри, була однією з основних причин поширення настроїв безнадії і розгубленості перед обставинами життя, втрати надії на справедливість, а отже — втрати гідності. Сьогодні українській людині

Папа Іван Павло II із щирим співпереживанням хвилюванням і гордістю звернувся під час Святої Меси 24 червня 2001 р. до цієї землі, щедро пошитої кров'ю мучеників за віру Христову і борців за волю і незалежність:

“Земле України, зрошена кров'ю мучеників, завдяки прикладові вірності Євангелію, що ти дала християнам кожної частини світу! Скільки-то твоїх синів і дочок прямували шляхом цілковитої вірності Христові; а чимало з них довели свою послідовність аж до найвищої жертви. Нехай їхнє свідчення буде для християн третього тисячоліття прикладом і заохоченням”.

Свідчення високої жертвості в ім'я торжества віри Христової і свободи рідного народу має бути прикладом і заохоченням передусім для нас, розчакланих і досі між зневірою, внутрішнім невільництвом та відроджуваною вірою і свободою.

Ми й досі на цьому болісному перехресті опанування реальністю, яку можна було б назвати перехрестям Невільництва і Свободи.

“Дорога молоді, ваш народ переживає важкий і складний перехід від тоталітарного режиму, що пригнічував його протягом стількох років, до, нарешті, вільного й демократичного суспільства. Свобода, однак, вимагає сильного, відповідального й зрілого сумління. Свобода вимоглива, і, в певний спосіб, коштує більше, ніж неволя”, — сказав

демократії і свободи, але над ним тяжіє огром ідеологем, стереотипів мислення і поведінки — вся ганебна спадщина тоталітаризму. І відчуває він, що перехід у стан демократії немислимий без своєрідного морального очищення, без змиття з душі й мислення бруду, фальші, зла, насильства, комплексу знеособленої людини.

Де той “санпропускник”, своєрідне чистилище, в якому можна було б очиститися і відродитися для нового життя? Ясна річ, це чистилище — душа людини. Душа, напоєна і наповнена вірою. Душа, до якої дійшла благовість спасіння.

Людина через очищення душі відчуттям свободи приходить до віри. Віра — це духовне відродження морально ослабленої, позбавленої відповідального й зрілого сумління людини. І тільки через духовно відроджену особистість пролягає шлях до Храму Свободи. Українська людина зараз проходить випробування свободою. Ситуація невизначеності породжує безініціативність, суспільну апатію і бездіяльність. І цьому пояснення не лише в соціально-економічній ситуації, яка є не причиною, а наслідком. Наслідком втрати людиною почуття гідності, достоїнності й віри. А гідність утверджується в настроях і почуттях людини через духовність та інтелект. Отже, без випереджаючого накопичення гуманітарного, передусім інтелектуального потенціалу, без визначення тих національних базових цінностей, що стануть наріжними каменями самоідентифікації та

Наука, знання, культура, духовність, досвід і традиції — це вирішальна продуктивна сила суспільства, бо в сукупності це те ядро національної енергії, яке ми звичайно називаємо інтелектом нації і на яке ми повинні передусім розраховувати в наших замірах інтегруватися в європейський економічний, культурний і політичний простір.

Здобувши незалежність і претендуючи на політичну міждержавну взаємодію в умовах глобальної гуманітаризації людства, Україна повинна визначати зміст, цілі і пріоритети стратегії формування духовної сфери. Якщо людство зараз формує гуманітарний світогляд, в основі якого — ліберально-демократичні цінності, нам неминуче доведеться адаптуватися до нових гуманітарних стандартів. Отже, ми “приречені” і, слава Богу, нам це дозволяє етнічна культурна самосвідомість, виплекана на християнських моральних і духовних цінностях — зорієнтувати розвиток соціальних спільностей — сім'ї, нації, народу в систему нової гуманітарної сполученості соціальних, духовних, технологічних цивілізаційних цінностей й пріоритетів. Тому в основі концепції соціогуманітарного розвитку українського суспільства мають бути найбільші цінності ліберальної демократії — людина, свобода, гідність, справедливість.

На глобальному просторі панування різноманітності рівних можливостей наша присутність і наша взаємодія з іншими спільнотами можлива за умови забез-

печення в українському соціумі індивідуальних свобод і всіх їхніх цінностей та солідарної відповідальності за непорушення цих свобод, за їх збереження. Та це можливо за умови поєднання цілей, інтересів і цінностей українського суспільства з гуманітарними стандартами євроатлантичної цивілізації. Очевидно, що привести наші соціальні, економічні, культурні та інформаційні системи за умов слабкого інноваційного розвитку українського суспільства до рівня сучасних світових пріоритетів, динамічно інтегруватися в нове інформаційно-гуманітарне глобальне суспільство буде нелегко. Без системних інвестицій у людину, в її творчий, науковий, інтелектуальний та інноваційний потенціал годі сподіватися на серйозні зрушення в соціально-політичній трансформації українського суспільства. Реалізувати "людино-центричну" модель розвитку українського суспільства можна і необхідно, а для цього слід зробити гуманітарну політику пріоритетною в державі. Це означає, що головним джерелом, основою і критерієм розвитку сучасного суспільства і держави мають бути культура, наука, освіта, інтелект, а для цього необхідно сформувати нові підходи до політики в галузях культури, духовної сфери, інформатизації та інтелектуалізації суспільства, гуманітарного розвитку взагалі. Чому саме такий акцент на культурі, духовності та формуванні національної інтелектуальної еліти? Передусім тому, що культура в умовах глобалізації буде основним фактором консолідації українського суспільства, громадянського єднання і злагоди. Саме на основі культури як системи цінностей, опертих на традицію, і можна сформувати духовну єдність України, саме на

основі національних культурних цінностей і можлива консолідація українського народу як політичної європейської нації.

Ми багато сьогодні говоримо про духовне відродження, багатьох цей вираз вже дратує, але без духовного відродження немислимо відродження державне, а рівень розвитку культури свідчить про моральний і духовний стан суспільства.

Культура є важливим, якщо не визначальним, чинником розбудови повноцінного демокра-

Чому саме такий акцент на культурі, духовності та формуванні національної інтелектуальної еліти? Передусім тому, що культура в умовах глобалізації буде основним фактором консолідації українського суспільства, громадянського єднання і злагоди. Саме на основі культури як системи цінностей, опертих на традицію, і можна сформувати духовну єдність України, саме на основі національних культурних цінностей і можлива консолідація українського народу як політичної європейської нації.

тичного суспільства, основою для формування цілісної культурно-національної ідентичності. Тільки вірою, культурою, духовністю можна облагородити думки і почуття людини. Тому слід сучасну українську культуру наповнювати християнством, адже християнство ще з часів культурної візантизації православних християн було суттю цивілізації. Згадаймо бодай про масштаби культурного впливу Візантії в сфері формування літературної мови, літератури, мистецтва, музики, на православні слов'янські еліти доби середньовіччя.

Українська культура увібрала в себе дух багатої християнської традиції, яка й стала центральним елементом національного духовного організму. Цей національний організм живився праслов'янськими, дохристиянськими імпульсами народної культури, культурних традицій, фольклору, звичаїв, обрядів.

Розвиток світової цивілізації взагалі і формування національних держав зокрема засвідчують, що культура була основним стимулюючим чинником формування нації, інструментом подолання релігійних, освітніх, етнічних розбіжностей в ім'я консолідації суспільства і створення держави.

Якщо ми хочемо процес державотворення ідейно-політично забезпечити, тобто "підживити" стимули самоорганізації суспільства, увиразнити в суспільній свідомості шляхи його розвитку, нам слід виробити ідеологічні орієнтири державотворення в Україні. Державна стратегія в ідеологічній сфері має базуватися на ідеологічній толерантності і терпимості та забезпеченні повноцінного функціонування корінного етносу й етнічних меншин та їхніх культур, на принципах взаємопорозуміння та взаємоповаги між представниками усіх етнічних спільностей. Мова йде про ідеологічно плюралістичну державу, в якій формується повноцінне українське національно-культурне середовище, запліднене ідеями ліберальної демократії.

Західна демократія своєю стабільністю завдячує тривалому процесові гармонізації національної ідентичності та демократичних інститутів. Унаслідок цього "щеплення" національної свідомості, національних цінностей на загальнолюдському дереві традицій демократії і громадянської свободи було досягнуто головного блага гуманістичного розвитку людства — реалізації ліберальної концепції правління закону. Без почуття патріотизму як своєрідного кодексу моральних цінностей, історичної пам'яті та ідейно-світоглядних принципів, що передбачають всезагальну відданість окремій історичній спільноті, важко уявити процес формування системи інституцій, здатних забезпечити свободу, рівність та громадянську гідність.

Без почуття патріотизму, без любові до своєї батьківщини, без

раїни з глибокої системної кризи надто уповільнений, бо в її основі — деморалізація суспільства, бездуховність і торжество несправедливості.

Та цей шлях до усвідомлення суспільством індивідуальної і загальної відповідальності за моральну справедливість, за неминуче переборення передусім у собі зла в ім'я торжества добра надзвичайно складний, бо передбачає глибоку і сильну віру, утвердитися в якій без повернення до християнських цінностей українській людині неможливо.

Сподівання на владу ілюзорні, бо переважна більшість членів українського суспільства їй не довіряють і не пов'язують з нею якихось особливих надій. У загальній масі населення побутує усталене переконання, що в країні досі панує компартійна і радянська номенклатура, яка "пов'язала" себе з новочасним криміналітетом і не поривається до морального очищення та духовного просвітлення.

На жаль, з боку вищого керівництва Української держави немає спільної морально-політичної волі творити на певній системі моральних і духовних цінностей суспільство моральної справедливості й людської гідності, достойності. Багато в чому вина за це лежить на політичних партіях, які демонструють не стільки спільні пошуки виходу суспільства з морально-духовної кризи, скільки духовно-політичний розкол, ідеологічну конфліктність, у кращому випадку — невизначеність орієнтирів національного духовного поступу.

Сподівання на владу ілюзорні, бо переважна більшість членів українського суспільства їй не довіряють і не пов'язують з нею якихось особливих надій. У загальній масі населення побутує усталене переконання, що в країні досі панує компартійна і радянська номенклатура, яка "пов'язала" себе з новочасним криміналітетом і не поривається до морального очищення та духовного просвітлення. Лишається надіятися на наш терпеливий і в глибинній суті релігійний, віруючий народ, який зберігає, плекає принципи універсалістської моралі, які, до речі, впливають з нормативних вимог людської природи. Тепер у нас з'явилася щаслива можливість зміцнити їх релігійною вірою, суспільною реабілітацією християнських моральних цінностей, що особливо виразно засвідчив візит Папи Івана Павла II в Україну. Незважаючи на політично вульгарні спроби з боку Московського Патріархату розколоти українське суспільство напередодні прибуття Папи Римського до України, наш народ виявив християнське терпіння і моральну достойність.

Якщо виходити з усталеного принципу, що лібералізм є доктриною терпимості, то сучасна Україна зробила доволі серйозний крок на шляху до утвердження ліберальних цінностей. Згадаймо бодай релігійну ситуацію: три конфесійних течії — православна, католицька та протестантська, три православні церкви, дві католицьких (одна — з римо-католицьким обрядом, друга — зі східним обрядом) проте хоч важко, але уживаються, якихось прямих конфліктів тепер не фіксує суспільна свідомість, хоча внутрішнє протистояння відчутне, розбрат серед віруючих і певна соціальна напруга мають місце. Проти візиту в Україну Папи Івана Павла II про-

тестувала лише Українська Православна Церква Московського патріархату, і це зрозуміло, бо за нею стоїть політична доктрина не лише Московського патріархату, але й значної частини політичної еліти самої Росії. Українська Православна Церква Київського патріархату і Українська Автокефальна Православна Церква охоче йдуть на діалог із Ватиканом в надії на підтримку їхніх зусиль утворити в Україні Православну Помісну Церкву. За Українську Греко-Католицьку Церкву можна лише порадити.

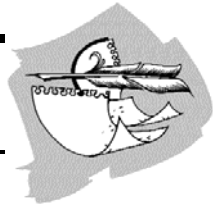
Багаторічна боротьба у підпіллі за свою легалізацію увінчалась великою моральною перемогою — до віруючих цієї церкви прибув особисто Папа Іван Павло II і оголосив, що Римський Апостольський Престол увів до лику блаженних 28 греко-католиків з Галичини і Закарпаття і одного римо-католика, який жив і помер у Львові. Цей акт беатифікації увінчав величаву паломницьку місію в колись східного християнства Україну — Папи Римського — Глави Вселенської, хоча й поділеної Церкви. Багато православних сприйняли цю місію як свідчення великих багатолітніх зусиль Папи Івана Павла II поєднати дві половинки одного серця — Східну і Західну Європу — в нову, радше оновлену духовну єдність, яка творилася протягом двох тисячоліть європейської християнської цивілізації.

Українська культура, запліднена християнськими цінностями, здатна оживити моральні й духовні сили нації, увиразнити наше цивілізаційне обличчя, відкрити його назустріч новим європейським вітрам і освітити його промінним світлом духовності об'єднаної Європи. Ми завдяки цьому духовному паломництву Папи Римського морально зміцнилися, набралися душевних сил для віри та терпимості, утвердилися в переконанні, що наш шлях до Європи — це духовне повернення до себе, до своєї істинної суті й віри. Отже, релігійна терпимість в Україні поступово утверджується.

Моральні правила, які зараз наше суспільство начебто наново намагається виконувати, є наслідком культурної еволюції. Очевидним є процес удосконалення цієї системи правил, які формуються під впливом культурних традицій, народної моралі й християнських цінностей у моральний кодекс.

Якщо в суспільстві не будуть забезпечені права й свободи людини, якщо власна гідність не буде виступати моральним критерієм поведінки власної і ставлення до гідності інших, доки ми не усвідомимо, що людська гідність значною мірою гарантує гідність суспільства, гідність держави, доти Україна гідно не пройде випробування свободою.

● **Микола ЖУЛИНСЬКИЙ**, академік НАН України, директор Інституту літератури імені Тараса Шевченка НАН України

НАД ЧОРНОБРИВЦЯМИ В САДУ...

*Над чорнобривцями в саду
Останнє яблуко висить.
Останній лист упав на чорнобривці
Вчора.*

Це — Микола Вінграновський... Це — пізня осінь, в якій все діється так, як поба- чив і сказав поет, і як воно й насправді є у природі в зосереджений час листопаду, цві- тіння пізніх квітів; час щемливих смутків і роздумів, що сильніше, ніж будь-коли, об- лягають душу під небом коротких осінніх днів, і під небом зоряним, в якому все вище над обрієм сходить тривожна зимова зірка Сіріус... Печальна, самотня, і — найяскра- ша!.. Під нею не освідчуються закохані. До неї звертають погляди астрономи, поети й мислителі.

Але чорнобривці цвітуть — зрозуміло, біля кожного порогу, перед вікном кожної хати, і останній листок листопаду, справді, може впасти лише у чорнобривці. Куди ж йому падати?.. і де врятуватися?.. і чи мо- же він пролетіти не так, як уже сказано по- етом?!

А, можливо, вірші, які раптом згадали- ся, — це вірші і не про осінь, і не про лис- топад, і не про зірку Сіріус, що в них про неї ані слова!.. а про значніше і понад осінь — про батьківщину, прекрасну і безмежну землю, на якій ніяк не одцвітають квіти, звисно, посаджені мамою, зрозуміло, біля рідної хати... Не пригинають їх до землі ані дощі, ані тумани, і приморозки не прибива- ють... Хіба що після перших вранішніх мо- розів на віночку прекрасної червоно-багря- ної квітки з'являється срібний відблиск, схожий на сивину, вочевидь, і справді схожий, а, можливо, то срібна оздоба часу, що не одцвітає, і одцвісти не може. Надто, якщо той час живе у поезії!..

...Над чорнобривцями в саду...

Кілька рядків, кілька звичайних слів, а в них — стільки висловилося побаченого, і простору, і смутку, і любові; і ще одну влас- тивість має поезія — нагадування... нага- дування про час і красу, з якими розминає- мося у круговерті звичайного, втрачаючи в собі оте (і чи не найцінніше?) відчуття — часу й краси, в чиїх озоріннях минає і люд- ське життя, і останній осінній листок пролі- тає.

Згадалися рядки Миколи Вінгранов- ського із поезій давніх та раннях, ще з по- чатку 60-х років, коли поет тільки-но прий- шов, — і здивував одразу. Як один і непов- торний. Поет зі своєю нерозгаданою таєм- ницею, зі своїм шляхом, який ні з яким ін- шим шляхом не перетинається, і визначає його собі тільки сам поет. Без зухвалості й впертості тут не обійдешся, як і без любові, що може з'єднати все на світі в яєсь див- не — хай багато у чому й незбагненне! — але гармонійне суцвіття.

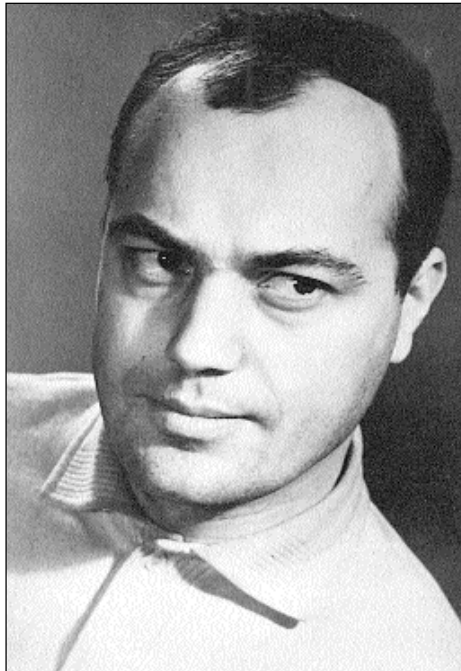
*У синьому небі я висієв ліс,
У синьому небі, любов моя люба,
Я висієв ліс із дубів і беріз,
У синьому небі з берези і дуба.*

*У синьому морі я висієв сні,
У синьому морі на синьому глеї,
Я висієв сні із твоєї весни,
У синьому морі з весни із твоєї.*

*Той ліс зашумить, і ти сні ізійдуть,
І являть тебе вони в небі і в морі,
У синьому небі, у синьому морі...
Тебе вони являть і так і замруть.*

*Дубовий мій костур, вечірня хода,
І ти біля мене, і птиці, і стебла,
В дорозі і небо над нами із тебе,
І море із тебе... дорога тверда.*

Це — Микола Вінграновський... З усіма його несподіванками, перебільшеннями, образами, які можуть існувати лише в одній

мові — мові поезії, настільки зрозумілій, наскільки ж і загадковій, де почуття поета часом, здається, переплутують наші зви- чайні уявлення про світ, і у цих мимовіль- них і спонтанних перетлумаченнях відомо- го він, цей світ, постає як зовсім оновлений, побачений лише однією людиною і вислов- лений лише нею, одною-єдиною.

Для нас же, читачів поезії, можливо, як взірць незглибимості пізнання, безмеж- ності тих обривів, які може охопити погляд поета, і з'єднуючи їх так, як сам він їх ба- чить і відчуває.

*За літом літо, літо літо лове.
Чорніє ніч, де вчора день ходив.
І сивіє життя, як поле ковилове,
Як дивне диво з-поміж дивних див...*

...І так далі. Дивне диво — і поезії, і жит- тя, розгорнуте у всіх книжках Миколи Він- грановського, як обрій, що його може побачи- ти лише він. Це диво перейшло й до ціл- ком своєрідної прози поета — від повістей "Первінка", "Сіроманець" до історичного ро- ману "Наливайко". А з книжками для дітей, написаних ним, вже виросло не одне поко- ління читачів, можливо, уперше з цих кни- жок відчувуючи, що рідна мова не лише на- зиває, а й звучить, і змальовує, і грає усіма барвами, і кожне слово у цій мові може оз- ватися — неповторними відлунням. Споку- шуся бодай ще одним цитуванням, із про- зи: "Вночі прийшла осінь, і вовк хмукнув на сизий листок ожини, хмукнув і сказав: Ого- го!" Потім вовк заспівав. Він співав тихим старим голосом, і така дорога лежала за ним, що аж за Одесою і за Єгиптом видні- лася кожна бадиллина..."

...Творчість Миколи Вінграновського мені й ще про одне нагадує — про безпе- рервність часу і життя художнього (чи крас- ного, як ще кажемо!) слова у свідомості на- роду, в якому чи не найпевніше збувається зв'язок людських поколінь, і в якому — най- твердіше зберігає себе народ.

У дні вже подалені, 1955 року, студен- та-першокурсника Київського театрального інституту, юнака-неотесу з сільського укра- їнського Півдня, Миколу Вінграновського вирізняв і привітав класик, майстер, вели- кий Олександр Довженко. В учні взяв, вило- пивши з України аж у далеку Москву, до се- бе, у творчу групу, яку вів у тамтешньому кі- ноінституті. Із зболеним за батьківщиною серцем, по-батьківськи... Щоб був перед очима!.. і вчився, і ставав на свій шлях. Покликав за собою і встиг благословити. Щоб слово українське не уривалося й не занепадало...

Сивий мудрець не помилився у вибо- рі!.. наче передчуваючи усе те, що ми зна- емо сьогодні про Миколу Вінграновського.

У листопаді поету виповнюється 65 літ. А чорнобривці цвітуть... На шлях, на лю- бов!..

Анатолій СКРИПНИК

Поетичність мислення — посутня риса української свідомості. Зауважимо, що йдеться не про надмірну "підсолоненість" реалій, але про вивисненість і шляхетну гармонію сприйняття будь-якого явища, від глобально-світоглядного до найпобуто- вішого. Українське кіно в цьому розрізі — окрема розмова. Здається, що тут концеп- туальні ознаки національної свідомості вті- лилися чи не найяскравіше. І тому книжка "Українське поетичне кіно: заборонена школа", презентація якої відбулася 2 лис- топада у Кобзарській світлиці Українського дому, від самого початку була успішним проектом.

раїна втілилася в Миколайчукові, можливо, не усвідомлюючи цього до кінця. Україн- ське кіно — найглибша поезія і найсвітлі- ший біль. Вона говорила іще — про Василя Васильовича Цвіркунова, про Івана Мико- лайчука, про Сергія Параджанова, про се- бе, зрештою. І з її слів стало зрозуміло, що поезія, і кіно як продовження цієї поезії, є не лише способом українського мислення, а й способом збереження національної са- моїдентичності, тотожності нації самій собі. Тільки завжди потрібна мудрість, аби це зрозуміти.

Іще кілька слів про, власне, видання. Цей досить об'ємний том містить аналітич-

УКРАЇНСЬКЕ ПОЕТИЧНЕ КІНО ЯК СПОСІБ МИСЛЕННЯ

Насамперед варто відзначити, що в п'ятницю, на презентації, у Кобзарській світлиці було дуже людно. Охочі долучити- ся до свята стояли в проходах і навіть, зда- ється, за дверима. Але дивувало навіть не це, а те, що всі присутні були на диво прос- вітленими. Для мене це пояснили слова з пізнішої в часі промови Івана Гаврилюка: "Я розумію українське поетичне кіно як від- чуття, коли ти, відмившись від бруду і вдяг- нувши чисту полотняну сорочку, сідаєш за білий тисовий стіл". Просто і щиро.

Але повернемося до книги та її презен- тації. Щодо вечора, то йому нічого не бра- кувало — від чарівної і майстерної ведучої Лариси Кадирової, виступів хору Києво-Мо- гилянської академії "Почайна" та тріо "Зо- лоті ключі", промов шановних гостей — до очей слухачів у залі. Звернемо нашу увагу на творчу групу, чийї праці ми маємо завдя- чувати появою цього ошатного видання. Це справа рук відомого кінознавця Лариси Брюховецької, її доньки Ольги та інших не- байдужих. Виступаючи цього вечора, пані Лариса запропонувала іще одне визначен- ня українського поетичного кіно: забороне- на краса. Краса, нерозривно пов'язана з іменами Параджанова, Цвіркунова, Мілю- тенка, Іванова, Осики, Бикова, Синчича, Мірошніченка, безперечно, Івана Мико- лайчука, і ще багатьох, багатьох інших, по- мерлих і нині живих митців.

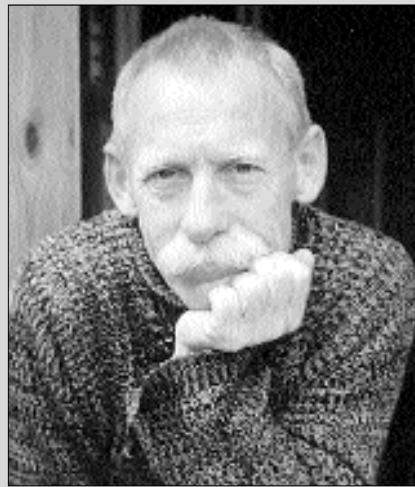
Тривали виступи. Вадим Скуратівський назвав поетичне кіно єдиною можливою за радянських часів мистецькою альтернати- вою. Кінокритик Віталій Юрченко зауважив, що кіно позбавило українців комплексу меншовартості, а Ольга Брюховецька поді- лилася надіями на продовження плідної роботи над цією темою. Але. Лейтмотивом зустрічі був виступ Ліни Василівни Костен- ко. Здавалося, що всі чекали саме її, і що то вона подарувала цьому вечору відчуття камерної спорідненості всіх присутніх і вод- ночас причетності до вічності. Ліна Васи- лівна сказала блискучу фразу про те, що кожен народ шукає в геніях себе, і так, як Японія знайшла себе в Акіро Куросаві, Ук-

ні матеріали щодо фільмів, які є знаковими в українському кіномистецтві — "Камінний хрест", "Тіні забутих предків", "Білий птах із чорною відзнакою", заборонені стрічки "Криниця для спраглих" і "Та, що виходить в море"; тут є також і яскраві ілюстрації та велика документальна база. Серед авто- рів книги — Іван Дзюба, Йозеф Вударт, Ми- рон Петровський, Роберт Лакатош, інші. Прикметно, до речі, що тут є також роботи Януша Газди, польського кінокритика, що з його публікації "Українська школа поетич- ного кіно" в польському журналі "Екран" і почалася, зрештою, еволюція поняття, продовженням якої стала презентована книжка. Останню уже сміливо можна наз- вати помітною подією вітчизняного книго- видання. Вже сьогодні говорилось про не- обхідність її другого видання та розширен- ня (зокрема, Ліна Костенко пошкодувала, що матеріали з її особистого архіву не вмі- щено в книзі). Це видання було названо підною пам'яттю для померлих кіномитців і зразком для майбутніх, а Ларису Брюхо- вецьку Вадим Скуратівський порівняв із Гаррієт Бічер-Стоу як "маленьку жінку, що розпочала велику війну". Думок багато, висновки, зрештою, один — із цією мис- тецькою новинкою варто ознайомитися. Отже. Книга "Українське поетичне кіно: за- боронена школа". Упорядник — Лариса Брюховецька. Художнє оформлення Ольги Брюховецької. На обкладинці — знамени- тий кадр із "Тіней забутих предків", де Іван Миколайчук, тримаючи в руках косу, ди- виться вгору (віє теплом). Книгу видано за сприяння Києво-Могилянської академії. Читайтемо.

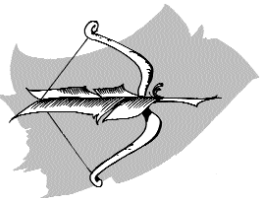
А потім працювало відео, і глядачам було запропоновано вічний і щирий фільм "Пропала грамота". Люди потроху розхо- ділися. Вірилося, що йдуть лише тому, що напам'ять знають "Пропалу грамоту", і тому немає потреби дивитися її ще раз. Хоча не дивитися неможливо. Це — як не дихати.

Катерина КАЛИТКО

З р о с и й

**Нашому авторові,
видатному українському
поетові, лауреатові
Національної премії імені
Т. Шевченка Леоніду
Миколайовичу Талалаю 11
листопада 2001 року
виповнюється 60 років.
Щиро вітаємо його з цією
датою, бажаємо щастя,
здоров'я, творчого
натхнення на многії літа!**

ДИВЛЯЧИСЬ ІЗ ПОЛЬЩІ

Нещодавно мав нагоду спостерігати життя наших найближчих сусідів на Заході зсередини, з ранку до вечора, за розпорядком звичайного громадянина Республіки Польської.

ІСТОРІЯ З ГЕОГРАФІЄЮ
НА ТЛІ ГАЗОНУ І АДМІНІСТРАЦІЇ

У поїзді по дорозі до Кракова познайомився з Анджеем і Міхалом — робітниками польської будівельної фірми в Києві. Повертаючись додому, вони охоче ділилися своїми спостереженнями щодо українських реалій.

“У нас, у Польщі, неможливо собі уявити, щоб народити дитину, а потім стояти з нею, жебракуючи на сходинах підземного переходу. Тому, що це — сором! Гадаємо, що саме відсутність сорому і брак самоповаги — це потужні чинники, які визначають поведінку людей в Україні,” — категорично висловився Анджей.

Про самоповагу і національну гідність, приземлені до побутових дрібниць життя, згадалося першого ж ранку в Кракові, коли о сьомій годині був розбуджений стрекотом моторів за віком: бригада з шести косарів підстригала газони на території нашого студентського містечка.

Здавалося б: для кого і для чого? Адже корпуси двох десятків багатопверхових гуртожитків готельного типу переважно порожні, в деяких — ремонті, де-не-де можна побачити нечисленних перехожих... Але порядок є порядок. І тому не рідше, ніж раз на два тижні кожен клатчик зеленої території в межах міста має бути окультурений з урахуванням вимог естетики та агротехніки. І не рідше, ніж двічі на день на всій території міста прибирається сміття.

Самоповага і гідність набувають тут відповідних організаційно-технологічних форм, закріплених у польському законодавстві, яке особливо чітко виконується, коли

це стосується захисту довкілля, згідно із вимогливими санітарними стандартами.

Зокрема, спеціальним законом “Про дотримання чистоти і порядку в гмінах”, передбачені не лише значні штрафи, а й засудження винних у недотриманні чистоти. У Польщі з дитячих років усвідомлюють: патріотизм, любов до своєї землі, повинні підтверджуватися щоденною працею, спрямованою на створення краси. Зрештою, це є очевидним у наочному порівнянні, як тільки перетинаємо кордон і бачимо всуціль уквітчані оселі на польському боці.

Ми, слухачі краківської Академії Педагогічної з 29 країн, після річної перерви знову зустрілися для підвищення кваліфікації в галузі польської мови, літератури, історії. Для моїх колег-учителів і журналістів з України це удосконалення є особливо актуальним — адже в польській мові, історії, мистецтві завжди присутній український елемент і українські інтереси, невіддільні від польських.

У найновішій “Великій історії Польщі” (томи 4 і 5) період стабільності і розвитку життя в тодішній Жечипосполитій, яка, по суті своєї конструкції і функціонування, була польсько-українсько-литовською конфедерацією, слушно названо золоту добою. Потужна середньовічна держава XV–поч. XVII ст., яка простягалася від Одри до Дону і від Балтики до Причорномор’я — вона й на сьогодні, за великим рахунком, залишається одним із найкращих зразків організації суспільства. Зокрема, на стор. 17–18 читаємо:

“Вражає, наскільки атмосфера свободи і громадянського самоусвідомлення знаходила свій відгук серед українського Козацтва. Не йдеться тут лише про участь Козаків у війнах проти Московії чи Туреччини, а й про прив’язаність Козацтва до свого самоврядування і республіканських традицій. Можна

парадоксально стверджувати, що джерелом їхніх антишляхетських виступів були саме ті засади, котрі лежали у фундаменті будівництва Жечипосполитої. Зрештою, це було виразом взаємних впливів: деякі принципи поведінки Козаків, які вважали себе вольницею за найвищу цінність, вплинули на принципи поведінки польської шляхти”.

Отже, як бачимо, сучасна польська історіографія з відвертою симпатією оцінює українське козацтво (зверніть увагу: їх самоназву лише з великої літери), віддаючи належне прогресивності республіканських уподобань у політичній орієнтації козаків, від яких ці якості перейняла собі польська шляхта.

Ось як висвітлює тогочасну ситуацію сучасна польська історична наука у згаданому вище томі, у розділі “Криза свободи” (стор. 19–20):

“Початок XVII ст. був для України періодом розвитку її економіки і культури, а також зростання суспільної зрілості. Терени Київщини і Волині, які увійшли до Корони в 1569 р., відчували на собі позитивні наслідки поєднання їх з добре розвинутими польськими теренами, збільшуючи обсяги торгівлі на Захід Європи... Особливо велику роль в освітньо-виховному процесі відіграла Київська Академія, заснована митрополитом Петром Могилою...”

Україна прагнула гарантувати собі в межах Жечипосполитої таку саму суспільну позицію і права, що їх мало Велике Князівство литовське. Українська шляхта і городяни добре усвідомлювали собі позитивні сторони стосунків, що панували в Жечипосполитій, побоюючись потрапити під владу Стамбула чи Москви, але обов’язковим вважали досягнення в Україні такого самого рівня самоврядування і самостійності, який мали поляки і литовці.

Натомість політика Сейму щодо Козаків, а також пригноблван-

ня українських селян з боку шляхти вели до вибуху, який повинен був викликати катастрофічні наслідки для всієї держави”.

Мені завжди імпонувала правдивість і самокритичність польських історичних розвідок і підручників, в яких факти подаються з усією відвертістю:

“Тим часом, ...Б. Хмельницькому було завдано тяжкої особистої кривди від Данієля Чаплінського, урядника, ...який загарбав у Богдана хутір Суботов біля Чигирини, закатував на смерть його сина і забрав кохану жінку”.

На жаль, цих фактів не вміщено в переважній більшості українських підручників, де натомість роздмухано невдоволення селян. Польський король Владислав IV, по справедливості до якого звернувся Богдан, як повідомляють хроніки, замість вжити заходів до Чаплінського, запитав у Хмельницького: “Чи маєш шаблю при боці?” Богдан сприйняв це, як натяк на необхідність самотужки розраховуватися із кривдином... Підтримку знайшов на Січі.

Далі — знаєте. Тим не менше, Б. Хмельницький прагнув побудувати незалежну Українську державу, зміцнену конфедераційними зв’язками із Литвою і Польщею. Це було його головною метою, яку тоді не вдалося реалізувати. А Переяславська угода 1648 року з Московією заморозила стрілки історичного годинника України, тоді як її барометр завмер на постійне “похмуро”...

І ось нині, дивлячись на сучасну мапу, бачимо поряд дві держави, які мають природну геополітичну монополію в центрі Європи. Через територію цих двох країн, які утворюють собою Балто-Чорноморський перешийок, проходять всі транспортні комунікації між Сходом і Заходом європейського континенту, між Скандинавією і Близьким Сходом, аж до Африки.

На території цих двох держав сконцентровані всі найбільші природні ресурси Європи: найродючіші ґрунти, найчистіші води, найбільші ліси, озера і болота, степи й гори, поклади корисних копалин... Через територію цих двох країн проходять всі магістральні нафто- та газопроводи і лінії електропередач, що годують Західну Європу і утримують існування ринку збуту для Росії.

Здавалося б, ніщо не заважає використати цей, такий очевидний для всього світу дарунок Божий, щоб перетворити українсько-польський альянс на сучасну суспільно-економічну потугу, яка не тільки може забезпечити найвищий в Європі рівень життя громадян, а й здатна диктувати свої умови на цілому субконтиненті!

Аж ні. Третя сила, яка вже вбиває білоруський клин поміж Україною й Польщею (див. мапу), виявляється на теренах України сильнішою, ніж розум українського народу.

Скільки років вже “будується” одеський нафтовий термінал та трубопровід Одеса — Броди, що мали б унезалежити Україну? Отож бо!

Поляки реалізували самоповагу до себе і ще раз підтвердили свою національну гідність, у тому числі вступивши до НАТО. Українці віддали самоповагу і національну гідність на відкуп, м’яко кажучи, сумнівній команді Л.Кучми, яка — з усього видно — не поспішає використовувати переваги українсько-польської географії в українських інтересах, невід’ємних від інтересів польських.

Більше того, факти вказують на те, що нинішню адміністрацію цілком влаштовує, щоб українці втратили самоповагу до себе і національну гідність. Адже чим більше бачимо жебракуючих жінок із дітьми (і не тільки в підземних переходах, і не тільки жінок), тим голосніше і впевненіше звучить голос нашого “гаранта”, тим вище в київське небо злітають вогні святкових фейерверків.

Далі буде

ВАРШАВСЬКА ОСІНЬ

Цього разу я побував у Варшаві в складі делегації журналістів України, яка спостерігала за парламентськими виборами в Польщі. Нашу поїздку організував Українсько-Польський Форум, громадська організація, очолювана академіком Миколою Жулинським і покликана сприяти зміцненню українсько-польських стосунків, особливо на рівні об’єднань громадян.

Результати виборів у Польщі всім відомі, і я не буду на них довго зупинятися, аналізувати перемогу лівих партій. Досить лише сказати, що порівняння польських соціал-демократів з нашими, а тим паче соціалістами чи комуністами, — просто некоректне. Бо жоден польський лівий не буде торгувати незалежністю держави чи відмовлятися від ринкових реформ. А сьогоднішній “лівий” вибір поляків зумовлений і складнощами соціальних реформ, і відсутністю єдності у правому таборі, і тим, що праві мали надто слабку підтримку в засобах масової інформації (все це — уроки і для українських національно-демократичних сил).

Зараз я просто хочу разом з вами, шановні читачі, поблукати чарівними вулицями Варшави, придивитися до життя варшав’ян.

Поляки дуже полюбують всілякі уро-

чистості, різні акції, особливо пов’язані з релігією. На вулиці Краківське Передмістя, цебто на підході до Старого Міста, я став свідком освячення новоспорудженої статуї Божої Матері. На цю церемонію зібралися духовенство на чолі з варшавським єпископом, католицький хор, віруючі, представники міської влади.

А ці знімки зроблені вже у самому Старому Місті, історичному серці Варшави, улюбленому місці відпочинку вар-

шав’ян. Прекрасна архітектура, старовинні костюли, вернісажі художників просто неба, затишні кав’ярні, ярмарки народних майстрів. На Плацу Замковому, перед Королівським палацом, грає невеличкий оркестрик, соліст виконує популярні пісні минулих років, тут же продаються касети із записами цього аматорського колективу.

У головних кінотеатрах Варшави якраз демонструвалася всепольська прем’єра нового видатного фільму польської кінематографії. Один з найталановитіших режисерів Польщі Єжи Кавалерович екранізував знаменитий роман Генріха Сенкевича “Кво vadis” (“ К у д и йдеш”). Одрозду напрошується порівняння зі ще одним

масштабним твором, фільмом “Вогнем і мечем”. Теж за романом Сенкевича, генія польської та європейської літератури, лауреата Нобелівської премії, теж знятий ще одним корифеєм кіно — Єжи Гофманом.

Але новий фільм, який я з великим інтересом подивився в одному з кінотеатрів у центрі Варшави, вражає набагато більше. Він не такий заполітизований, як фільм Гофмана, та й просто вищий за художнім рівнем. Тригодинна кіноопея відтворює події часів Древнього Риму, правління кривавого імператора Нерона. Фільм про перших християн, про їх переслідування, про глибоку Віру і чисту, велику Любов.

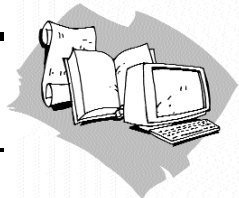
Головні ролі грають молодий, але вже досить популярний актор Павел Дельонг, кумир польських глядачів Богуслав Лінда, і власне непрофесійна актриса, але дуже цікава й багатогранна творча особистість, представниця модельного бізнесу Магдалена Мельцаж.

Петро АНТОНЕНКО,

редактор газети “Сіверщина”

(Чернівці).

Фото — автора

ЧИ ПРИЗВОДИТЬ УТРАТА РІДНОЇ МОВИ ДО «ВСИХАННЯ ВСЬОГО ЛЮДСЬКОГО»?

Борці за державний (офіційний) статус російської мови в Україні люблять повторювати, що в нашій країні російськомовні громадяни становлять половину населення (правда, особливо темпераментним борцям така кількість видається замалою, і вони наполягають на принаймні 75-ти відсотках). Не варто з цього приводу сперечатися напередодні перепису населення. Краще було б у процесі перепису встановити статистичні дані щодо кількості серед україномовних і, відповідно, російськомовних громадян України людей, з якими суспільство має клопіт: бомжів, повій, алкоголіків, сифілітиків, наркоманів, ВІЛ-інфікованих, злочинців, серійних убивць та под. публіки. Яких більше — україномовних чи російськомовних? Володіючи такими даними, можна було б дати однозначну відповідь на питання: чи варто проводити реукраїнізацію винародовлених українців й інтенсивніше прилучати неукраїнців до державної української мови та до експонованої цією мовою культури й цивілізації. Водночас це було б підставою для потвердження або заперечення думок наших визначних учених і мислителів щодо прямої залежності негативної соціальної поведінки людей від втрати ними рідної мови: денационалізація відбивається на моральному здоров'ї народу, супроводжується дезорганізацією, аморальністю, спідленням. "За подібної ломки неunikнено на місці форм свідомості, які витісняються, запановує гідота запустіння і займає це місце доти, доки витіснювана мова не стане своєю і разом із тим не пристосується до нового народу", — писав великий український вчений Олександр Потебня (1). Геніальний мислитель Іван Франко говорив, що нехтування рідною мовою має наслідком дегенерацію, тобто виродження, людини і народу. А замордований у жорнах ГУЛАГу видатний український ботанік Олександр Яната, обґрунтовуючи потребу навчання українських дітей у школі та розпов-

судження знань позашкільним шляхом рідною мовою, зауважував, що прищеплення чужої мови і культури має наслідком "здиравання населення": "На кожному кроці у нас зустрічаються приклади безглузлого погрому природи — винищення лісів, винищення риби у ріках та озерах, винищення найбільш хижацькими способами окремих тварин та рослин, не тільки нешкідливих, але й корисних і т. д." (2). Уже в наш час академік Іван Дзюба констатує: "...денационалізоване суспільство стає джерелом сервалізму і політичної реакції" (3). Все це учений підгледів у своїй рідній країні, де тепер, як він висловився на III Всесвітньому форумі українців, існує гнітючий мовно-інформаційний режим — українці почувують себе ніби в окупованій країні.

Добровільно народ ніколи не відмовляється від своєї мови — його позбавляють її. Однак це має негативні наслідки і для поневолювача. Елементи денационалізаційного розкладу проникають у духовний світ асимільатора, виявляючи на нього свій руйнісний вплив. Це блискуче показав Євген Маланюк на прикладі "першого свідомого малороса" М. Гоголя і "значно більш малоросійського малороса" Ф. Достоєвського (4). В есе під прикметною назвою "Антін Чехов — поет без світогляду" Леонід Мосендз пише про цього ще одного великого малороса як про представника літератури "без загальних ідей", "повної маловірства", літератури "надломлених душ", "загалом — ворожої до життя". Чи вплинуло це на російську свідомість? "Після Гоголя Кримська війна вже не могла бути виграна", — писав Василь Розанов.

Але чому вплив чужої мови й експонованої нею культури має такі наслідки? Річ у тім, що, як це сформулював Арнольд Тойнбі, проникаюча сила елементів іншої культури обернено пропорційна їхній соціальній вартості. Просто кажучи, що нижчу вартість має елемент, то легше він засвоюється іншою

культурою (мовою), і навпаки. Чи багато українців в Україні володіють російською мовою на рівні класиків російської літератури? А ось російську матірню лексику і фраземіку бездоганно засвоїли всі українці — за спостереженнями колишнього унсовця Дмитра Корчинського, і галичани, і харків'яни єдині в своїй схильності до матірнього варіанту російської мови. У щойно виданій севастопольською "Просвітою" книжці спогадів простої людини з Січеславщини Володимира Забігая "Зустріч з Україною" розсипано безліч пієтетних висловлювань на адресу галичан, завдяки яким він і його сім'я пережили голод 1946—47 років. Є тут чимало зворушливих слів про мовний етикет, про культуру спілкування, якої дотримувалися в ті часи галичани. Автора вже давно нема серед живих: помер, не знаючи, що його спогади будуть оприлюднені. Приїхав би він тепер у ті ж галицькі місця — і побачив би, що не лише мовно зіпсувалися брати-галичани. Бруд у мовленні має повну паралель у зникчменні душ, непорядності й хамстві, в запаскудженості річок, у захаращеності лісів, у ямах на дорогах, у покаліченості бродячих собак і т. д. "Опускання" відбулося за всіма напрямками. А якби ще за цей час галичани стали не тільки "двомовниками", а й перейшли на суржик або російську мову такого зразка, як десь на Донеччині!

Коли дитина виховується чужою мовою, вона не чує рідних колискових пісень, казок, формул народної педагогіки, національної афористики — словом, усього того, що є знаряддям традиційного виховання, що узгоджується із генною пам'яттю. Використання чужого, до того ж, як кажуть психолінгвісти, "обмеженого коду", тобто спрIMITизованого, суржикованого варіанту нерідної мови не забезпечить належного мовного, а з ним і всякого іншого навчання й виховання. Чужа мова не може стати своєю, бо не може присто-

суватися до не свого народу і не свого краю. А коли людина, будучи "кандидатом у росіяни" (В. Жаботинський), не відчуває свого, коли втрачається зв'язок між поколіннями, коли, за словами Павла Мовчана, простір відділяється від часу, коли населення "не належить до жодного народу" (Улас Самчук), то хіба дивно, що це має наслідком тваринний егоїзм, аморальність, спідлення, дегенерацію, "всихання всього людського" (Ісайя Берлін)? Мова, мовлення, крім іншого, є зовнішнім виявом ментальності, національного характеру. За станом мови можна визначити стан культури. Це відомо ще з часів Вільгельма фон Гумбольдта. Ставлення до мови — індикатор ставлення до сім'ї, родини, рідного краю, своєї нації, держави, до традицій, до самого себе. За мовною ситуацією можна безпомилково встановити, які владці в країні, як живе більшість населення, яка в ній соціальна і побутова культура тощо. Сучасна Україна може слугувати ілюстрацією до цієї закономірності, сформульованої ще Конфуцієм. Отож дізнаймося спочатку, скільки є в Україні україномовних і неукраїномовних збоченців, маргіналів, злочинців та под., а тоді подумаймо, що б це мало означати, звідки взялося та як виправити становище.

1. Потебня А. А. Язык и народность // Мысль и язык. — К., 1993. — с. 172.

2. Яната О. Необхідні передумови до популяризації у нас природознавства та агрономії // Український світ. — 1998. — Ч. 1—3. — с. 21.

3. Дзюба І. Україна і світ // Quo vadis, Україно? — Одеса, 1992. — с. 17.

4. Маланюк Є. Кінець російської літератури // Книга спостережень: Проза. — Торонто, 1962. — с. 358—359.

• Ярослав РАДЕВИЧ-ВИННИЦЬКИЙ

ДУХ НАРОДУ — МОВА

Коллективний твір майбутніх українських дипломатів

Людина пізнає світ через Слово. Певно, тому пережукуються рядки Ліни Костенко "Нації вмирають не від інфаркту, спочатку у них відбирає мову" й Оксани Пахльовської "Раби — це нація, котра не має слова". Всупереч невтішним прогнозам і заявам щодо занепаду й неприйняттю української мови в міському студентському середовищі ми пропонуємо колективний твір до Дня української писемності студентів-першокурсників факультету міжнародних відносин Міжнародного інституту лінгвістики і права. Цього річний набір є особливим. Майже всі студенти-першокурсники пішли до першого класу в 1991 році. Отже, їхній шкільний шлях збігся з десятиріччям Незалежності нашої держави. Може, тому 40% із них медалісти,

30% — закінчили школу з відзнакою.

Ім було два роки, коли вибухнув Чорнобиль, який перевернув життя не тільки українців; вони вирости, граючись у чорнобильському пісочку, несучи на собі печаті трагедії. Але є впевненість, що саме їм буде під силу втілити в життя наші прагнення й сподівання.

Це молоді, яка прагне вільно володіти іноземними мовами, представляти Україну на міжнародному рівні, але не мислить себе без мови української. В їхніх роздумах переплелися тонкий ліризм, здоровий прагматизм, прагнення змін.

І ми віримо, що це не просто слова...

Ірина ОЛІЙНИК, кандидат філологічних наук, до-

собою стяг невігластва. Мова — дух народу. Забуваючи її, ми тим самим власними руками опускаємо собі на голову немилосердний меч забуття. Тож варто замислитися над тим, що буде далі, куди приведе нас обраний шлях. Можливо, ще не пізно щось змінити...

Роксолана Пеца

Українську мову неодноразово забороняли, бо вважали: якщо підкорений український народ буде спілкуватися своєю рідною мовою, то його дух не зламається, а також і люди будуть підійматися на повстання, для визволення Батьківщини з-під чужоземного гніту.

Людмила Капінус

Мова об'єднує людей у сус-

пільство для досягнення добробуту та духовних цінностей. Таким чином мова долає віки, єднає покоління, збирає й зберігає духовне ество народу, національну картину світу, формує національну свідомість і культуру нації.

Юлія Багінська

Скільки століть минуло, а наша кришталева українська мова відстояла право на існування, на звучання у мільйонах голосів... Як не ятрили наш народ, не катували, але вистояти у цій боротьбі йому вдалося лише завдяки рідній пісні, материнській тихій колисковій, могутнім віршам Шевченка...

Тетяна Колесник

З давніх-давен ми шукаємо

щось прекрасне, чисте й невмируще. Та, мабуть, після цих слів напрошується лише одне — кохання. А чи можливе воно без спілкування?

Ірина Шаповалова

На світі існує лише одна правдива мова, зрозуміла кожній живій істоті. Це любов. Без любові в серці ви просто ніщо або ж якась ходяча енциклопедія, що нездатна на справжні почуття.

Назарій Філіпчук

Я вважаю, що для кожної людини важливо бездоганно володіти своєю рідною мовою. Треба довго та старанно вчитися, щоб по-справжньому оволодіти мистецтвом мови. Людина повинна вміти чітко і ясно висловлювати свої думки, мати гарну дикцію. На превеликий жаль, у наш час в Україні, мабуть, всім цим володіють тільки лінгвісти — люди, які все життя присвятили вдосконаленню та вивченню української мови. Навіть Президент України погано володіє рідною мовою. Що ж тоді можна вимагати від простого народу? Мені здається, що через це Україна не має свого обличчя.

Тетяна Лимар

Народ, що не розмовляє рідною мовою, не має свою місця серед світового "об'єднання народів".

Мова — це ніби якась жива істота, що розвивається, поповнюється новим знанням, але мова може померти. І якщо помре мова — тоді помре і дух народу, без чого ми не маємо права називатися єдиним народом. Тому нашою метою є зберегти те єдине, що нас усіх об'єднує — нашу мову, щоб на рівних правах входити у світове суспільство, як єдиний народ, з єдиним духом, та щоб усі разом ми називалися народом землі.

Тамара Лебединська

Вивчаючи мову певної держа-

З давніх-давен світ був подібний до багатовимірного кристала, в кожній грані якого відбивалися величні й загадкові цивілізації, їх унікальний досвід, досі нерозгадані таємниці, ключем до яких є їхні мови, своєрідні коди зв'язку між поколіннями.

Зрозуміло, що скільки разів ти торкнешся цього магічного дива за допомогою чарівного знаряддя — мови, стільки разів ти намагатимешся осягнути щось вічне, що допоможе тобі усвідомити головне в житті, відкинути все фальшиве, штучне та жити за законами совісті й добра, не гаяти часу на щось, що взагалі не варте уваги.

Крістіна Шуст

Кожна людина несе в собі вічно

НЕЛЕГКІ ВАНТАЖІ УКРАЇНИ

Вже з перших рядків авторської анотації виликується коло проблем цих роздумів, безкомпромісний, твердо і рішуче розставляються крапки над "і". Академік В. Войтенко визначає вантажі, які на відміну від благополучних країн змушена тягти Україна в ХХІ столітті. "Це, по-перше, деморалізований народ, схильний водночас і до анархії, і до безмежного конформізму. Це, по-друге, інтелігенція, яка значною мірою втратила роль духовного стрижня нації, перетворившись на посередника між народом і номенклатурою. Це, по-третє, сама номенклатура, більша частина якої у радянські часи не мала розуму й совісті, а нині позбулася ще й страху. Четвертим, найнебезпечнішим тягарем є найвищі державні посадовці, які народу не бачать, інтелігенцію зневажають, а номенклатури бояться".

Упродовж книги автор детальніше зупиняється на кожному з цих вантажів, вдається до історичних і географічних паралелей, цитат, прикладів з різних галузей життя. У його науковій лабораторії в Інституті геронтології АМНУ та в комп'ютері, котрий завжди на плечах, за допомогою новітніх технологій піддаються аналізу українська політика і політики, олігархи, бюрократи, реформи, кризи і вибори. Знання медицини, соціології, статистики, фізіології й психології людини дозволяє В. Войтенку ставити діагнози як окремому індивіду, яку б посаду в державі він не мав, так і суспільстві в цілому. Ось приклад: відомий антиукраїнською діяльністю архієрей УПЦ МП Агатангел видав указ про "відлучення від Святого Причастя" одного із підле-

Книга "Україна: 10 років самотності" написана для тих, хто не байдужий до долі своєї вітчизни, кому болять її болі, хто шукає відповіді на багато запитань, що їх ставить перед нами ХХІ століття.

лих священників за проповіді українською мовою. Очевидно, за це українська влада нагородила церковного діяча державним орденом "За заслуги". "Це вже, здається, патологія", — робить висновок автор. Або: "Допки національною ідеєю лишається зарплата, грошей не буде. І взагалі — ніколи й нічого не буде, якщо нами й надалі керуватимуть ті, хто навчився читати за "Статутом КПРС". Їхній світогляд примітивний, як пісня Джамбула, і фальшивий, як рекорд Стаханова".

Значну увагу приділяє автор розвінчуванню фальшивої комуністичної ідеології, цій темі присвячений і окремий розділ: "Марксизм — догма чи не догма?" Проаналізувавши хід та результати останніх президентських виборів, піддавши їх математичному аналізу, вчений зробив висновок про існування придворної опозиції. "...Єдиний серед кандидатів на найвищу посаду, кому сприяла влада, був П. Симоненко (звичайно, єдиний крім Л. Кучми). Свою роль у спектаклі "демократичної опозиції проти страшного комуніста" лідер КПУ виконав старанно, узгоджуючи кожний крок із шпаргалкою іміджмейкерів Л. Кучми. "Придворні опозиціонери поступово перетворюються на придворних блазнів", — резюмує автор.

Не обходить він увагою і питання нації, соціуму, орди, русифікації та

української ідеї. Він пропонує відкинути етнографічне малоросійство як таке, що не є, і не буде чинником історичного поступу, віддати шаровари й булаву на почесні місця в музеях, але "Принципово іншою є ситуація, коли йдеться про українську мову. В ній наша сила — потенційно не обмежена і не залежна від політичної кон'юнктури".

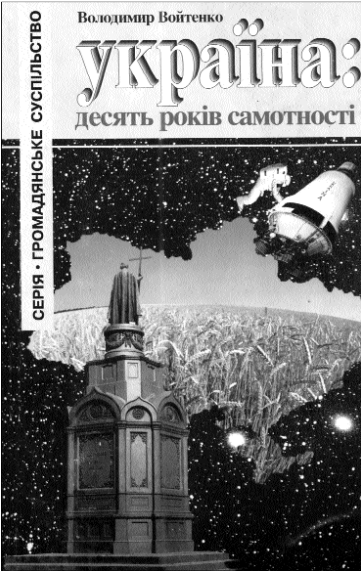
Володимир Войтенко пише так, що третину його тексту хочеться цитувати. Привертає увагу його мова, в якій він прагне досягнути Слово, іскриться, купається, іронізує в ньому, експериментує з ним. Він прагне відчувати сам і передати читачеві Слово на колір і запах, він ним смакує. Тому в книзі так багато метафор, порівнянь, цитат світових авторитетів, власних виразів, котрі претендують стати афоризмами: "Влада у нас належить не тим, кому ми її довірили, відтак не знаємо з кого питати"; "Еліта — це погані, які оголосили себе найкращими, бо хороших нема"; "Національна ідея є інструментом формування особистості"; "Коли московський турист в аеропорту Софії уперше бачить болгарську вивіску і дивується: "Гля-ка, а болгары-то пишат по-нашему", — то це свідчить про те, що Кирило і Мефодій так до нього й не дійшли".

Ставлячи на місце десекраліза-

торів Шевченка, автор не налітає на останніх з голоблю, але його мовно-стилістичні засоби викликають ті ж наслідки: "А один пан на прізвище Бузина і взагалі написав цілу книгу про те, що Шевченко — вурдалак. Між іншим, у словнику В. Даля йдеться про три різновиди бузини: чорна по-російськи називається "пусторыл", червона — "пищальник", а дика — "пусторосль". Але це так, до слова..."

У розділі "Російський вектор" добре помітний хист Войтенка-полеміста. Він обрав собі для таких вправ трьох відомих авторів газети "День". Пані Л. Ковалевський, яка розповіла читачам про те, якою підступною є Америка, і чому нам варто шанувати Росію, він не на пальцях, а на фактах доводить, до США є державою, котра відбулася назавжди, а Росія, яка також не зникає з політичної мапи, без України ніколи не стане тією імперією, про яку марить: "У сьогоднішній Росії чогось, гідного ХХІ ст., навчитися не можна, бо перспектива громадянського суспільства є для неї такою ж далекою, як для нас".

Пані О. Маркосян, котра заплуталася в етнічних проблемах, довго гикатиметься після аналізу її писань, "схожих на провокацію": "Націоналідотизм починається там, де ескімосів визнають кращими за вірмен, або

— навпаки". Автор на прикладі Ізраїлю показує, що в державі означає національність, мова, релігія. Там, наголошує вчений, відмітка про національність в паспорті обов'язкова. "Але в нас не перевелися люди з логікою, за якою досвід національної самоповаги у євреїв — це добре, а в українців — погано".

Третьому авторові "Дня" С. Удовіку В. Войтенку на його ж такі цитатах і науковоподібній термінології доводить спробу прощовкування "піднялих тез", комізму міркувань про українську і російську ментальність.

Наскрізна ідея книги і полягає в тім, щоб ми, читачі, краще усвідомили соціокультурні складники **національної небезпеки**, української ідеї і вчилися, не оглядаючися на "дядьків отечества чужого", гуртувати своє

ро-
ма -
д я н -
Микола БОСАК,
м. Київ

ВОЛОДИМИР ЗАБАШТАНСЬКИЙ — НОВИЙ ЛАУРЕАТ ПРЕМІЇ ІМЕНІ ВОЛОДИМИРА СВІДЗИНСЬКОГО

Журі Всеукраїнської літературної премії імені Володимира Свідзинського, заснованої редакцією журналу "Київ" та Ліго українських меценатів, назвало нового лауреата. Ним став відомий український поет Володимир Забаштанський. Його творчість давно вже здобула широке визнання як в Україні, так і за її межами. Забаштанський — людина героїчної долі, щирий, відвертий, безкомпромісний художник слова, проникливий лірик, який уміє у найпростіших явищах земного буття віднайти щось особливе, визначальне.

Премію Володимирові Забаштанському присуджено за добірку поезій "Золоті свічі", надруковану в журналі "Київ", та збірку "Браїлівські балади", випущену видавництвом "Український письменник" 2000 року за сприяння Ліги українських меценатів.

Ми, просвітяни, сердечно вітаємо нашого вірного друга Володимира Омеляновича Забаштансько-

го із високою відзнакою його талановитої творчості. Звичайно, нам хотілося взяти у поета інтерв'ю, поговорити про здобутки сучасної літератури. Але замість інтерв'ю поет запропонував для "Слова Просвіти" добірку нових поезій.

НАЙБІЛЬШЕ

У Києві пора веселкодуга,
Причепурився Київ — лихо пріч.
Помолодів і справді наш дідуга,
Неначе скинув літ п'ятсот із пліч.

Увесь він сяє, мов нова копійка,
Проте дивися, діду, далєбі:
Ізнов Москва — опасиста крутіяка —
Усе частіш підморгує тобі.

Ти їй не вір, не вір в її забрала
І не забудь нікого, хто поліг.
Найбільше в тебе лиш вона забрала
Святого злота і синів твоїх.

ЗМАНИ

За любов до свого народу
Іздаля дотепер, іздаля
На терновицях кривд недороду
Не пригадує наша земля!

Ми нікому нічого не винні,
Починали звикати до вини.
Ну а потолок дика по ниві,
Ну а в хаті хіба не вони?

Та вже нас не купить на полові,
Ти за кривди лиш не відступи
Вглиб терпіння змани їх поволі,
Наче персів тоді у степи.

ЗАЗУБРЕНЕ СЛОВО

Петрові ПЕРЕБИЙНОСУ

Впали на правду знов ціни на біржі,
Совість дешевим товаром стає.
Гострі, мій друже, зазубрені вірші
Зранили правдою серце твоє.

Слово таке — ну кому воно тре',
Барди, шикуйтеся в пустодзельнях,
Врем'я на глину усе перетре
І побіжать їжаки зелененькі.

Ми, мов не ми — всі діла не спадкові.
Волю зачато на ложі скопця.
Гострозазубрене слово до крові,
Правдою ранити буде серця.

ДО ЛИЦЯ

Пам'яті Олеся ГОНЧАРА

Нині так самотньо небові сумному,
Ні зорі, ні сонця — все дощі й дощі.
Сумно й вам, Олесю, в скверіку самому,
Холодно, напевно, в бронзовім плащі.

Сумно й людям. Хто заступиться за них?
У новий, не знаний досі, блудоверті.
Після трущадщини ваших літ земних
Відпочити можна тільки у безсмерті.

Воїн був нескорним на крутій дорозі
І красен був душею до кінця.
І таким постали нині Ви у бронзі,
Бронза вам, Олесю, справді, до лиця.

РАБ

"Обніміться, брати мої,
Молю вас, благаю"
Т. Шевченко

Але кого молити, кого благодіти?
Не чують ні благань цих, ні молінь.
Чи ж їм пророчих дум сягати?
Така пораблена малінь!

Задля Вкраїни жить — не задля влади,
Вже надто сірі духом, заслабі.
Як вдається волю засідлати,
Тоді Вкраїна — сам собі.

Горять надії, мов кряжі грабові,
На власне щастя вже й стягнись пора б,
Не до обіймів, бач, рабові,
До влади вперто рветься раб.

ГЕРОЙ

Іванові ДЗЮБІ

Дали ї тобі Героя врешті,
Та ти давно герой у нас —
І до арешту й по арешті
На много літ спізнився Указ.

Незвично вийшло цього разу,
Честь не тобі зробив Указ,
А ти зробив, пак, честь Указу,
Указ на показ би якрас.

Так вийшло, звісно, не відразу,
Тепера спробуй — пережми.
Після такого, брат, Указу
І влада трішечки герой.

ЖУРНАЛІСТИ

Вікторові МОРОЗУ

Журналісти. Славні журналісти.
Кожен з вас у Бога бережен.
День у день і справді треба лізти
Задля крихти правди на рожен.

Зопалу заглянеш в саме горе,
Ледь не підвередиться душа.
Хоч бери вертайся в Семигори,
Знов на тирлище до Кайдаша.

Горопахи зовсім не відстали,
Ненайнижча в світі низина.
Височить Тарас на п'єдесталі,
На городі гнеться бузина.

ЗАПРОШЕННЯ

Як суєтно цю пережити,
Не пережити — перейти!
Не перейти — переступити
Із темнотою самоти.

Ще забігають друзяки
Вогню позичити на дорогу.
На диво серце за роки
Не вичахає за спромугу.

Коли стає нестримно щемко
Від самоти і суєти,
Тоді запрошує Шевченко
До нього в каземат зайти.

НЕЗАМІННІ

Звісно, щоб я не блукав в темніні
Ще на початку крутої стежини,
Небо всевладне послало мені
Очі і руки моєї дружини.

Небо дивилося із вишини,
Знати хотіло надлюдські журини,
Знати, на що ж то спроможні вони
Очі і руки моєї дружини.

Хто б із таким тягарем не поник,
З дому мене ведучи на вершини,

Стали в путі незамінні навік
Очі і руки моєї дружини.

ЗОРЯ

Петрові ГОЛОВАТЮКУ

П'ю горілку і люблю жону
Не свою, а ту — через дорогу.
Бо моя втекла (спасибі Богу!)
На цей раз нічим не дожену.

П'ю горілку, бакунець курю
І чекаю ту — через дорогу.
Та вона не йде (спасибі Богу,
Що не гасить у вікні зорю).

П'ю горілку, потім сплю на пні,
І не жду оту — через дорогу,
Вже вона й сама (спасибі Богу!)
На зорю чекає у вікні.

АЛІНА

"Аліна, вино і весна"
Михайло Ковалко

Аліна, вино і весна.
Весна і вино, і Аліна.
І далєк манливо сяйна,
І море було по коліна.

Аліна, весна і вино.
Вино, і весна, і Аліна.
І так все недавно давно:
Вино, і весна, і Аліна.

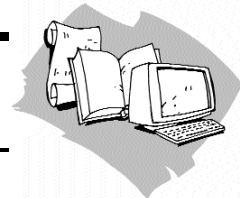
Аліна, вино і весна.
Було все, чи тільки здається.
І далєк манливо сяйна,
І серце роз'ятрено рветься.

БРАЇЛІВ

Приїхав Браїлів до мене,
Браїлів приїхав таки,
В оце безголів'я нужденне
Привіз мені цукру й муки.

Добро усе з рідної нивки,
Здоров'я за те їй позич.
Привіз і тії скаженівки,
Що іскри викреслює з віч.

Привіз мені юність полинну,
Нескору в очах крєвняка.
На скатах браїлівську глину
І пісню про Кармелюка.

ЧИ ПРИЗВОДИТЬ УТРАТА РІДНОГО СЛОВА ДО «ВСИХАННЯ ВСЬОГО ЛЮДСЬКОГО»?

Борці за державний (офіційний) статус російської мови в Україні люблять повторювати, що в нашій країні російськомовні громадяни становлять половину населення (правда, особливо темпераментним борцям така кількість видається замалою, і вони наполягають на принаймні 75-ти відсотках). Не варто з цього приводу сперечатися по закінченні перепису населення. Краще було б у процесі перепису встановити статистичні дані щодо кількості серед україномовних і, відповідно, російськомовних громадян України людей, з якими суспільство має клопіт: бомжів, повій, алкоголиків, сифілітиків, наркоманів, ВІЛ-інфікованих, злодіїв, серійних убивць та подібної публіки. Яких більше — україномовних чи російськомовних? Володіючи такими даними, можна було б дати однозначну відповідь на питання: чи варто проводити реукраїнізацію винародовлених українців й інтенсивніше прилучати неукраїнців до державної української мови та до експонованої цією мовою культури й цивілізації. Водночас це було б підставою для підтвердження або заперечення думок наших визначних учених і мислителів щодо прямої залежності негативної соціальної поведінки людей від втрати ними рідної мови: денационалізація відбувається на моральному здоров'ї народу, супроводжується дезорганізацією, аморальністю, спідленням. "За подібної ломки неunikнено на місці форм свідомості, які витісняються, запановує гідота заупустіння і займає це місце доти, доки витіснявана мова не стане своєю і разом із тим не пристосується до нового народу", — писав великий український вчений Олександр Потебня (1).

Геніальний мислитель Іван Франко говорив, що нехтування рідною мовою має наслідком дегенерацію, тобто виродження, людини і народу. А замордований у жорнах ГУЛАГу видатний український ботанік Олександр Яната, обґрунтовуючи потребу навчання українських дітей у школі та розпов-

сюдження знань позашкільним шляхом рідною мовою, зауважував, що прищеплення чужої мови і культури має наслідком "зничавіння населення": "На кожному кроці у нас зустрічаються приклади безглузлого погрому природи — винищення лісів, винищення риби у ріках та озерах, винищення найбільш хижацькими способами окремих тварин та рослин, не тільки нешкідливих, але й корисних і т. д." (2). Уже в наш час академік Іван Дзюба констатує: "...денационалізоване суспільство стає джерелом сервалізму і політичної реакції" (3). Все це учений підгледів у своїй рідній країні, де тепер, як він висловився на III Всесвітньому форумі українців, існує гнітючий мовно-інформаційний режим — українці почувують себе ніби в окупованій країні.

Добровільно народ ніколи не відмовляється від своєї мови — його позбавляють її. Однак це має негативні наслідки і для поневолювача. Елементи денационалізаційного розкладу проникають у духовний світ асимільатора, справляючи на нього свій руйнацький вплив. Це блискуче показав Євген Маланюк на прикладі "першого свідомого малороса" М. Гоголя і "значно більш малоросійського малороса" Ф. Достоєвського (4). В есе під прикметною назвою "Антін Чехов — поет без світогляду" Леонід Мосендз пише про цього ще одного великого малороса як про представника літератури "без загальних ідей", "повної маловірства", літератури "надломлених душ", "загалом — ворожої до життя". Чи вплинуло це на російську свідомість? "Після Гоголя Кримська війна вже не могла бути виграна", — писав Василій Розанов.

Але чому вплив чужої мови й експонованої нею культури має такі наслідки? Річ у тім, що, як це сформулював Арнолд Тойнбі, проникаюча сила елементів іншої культури обернено пропорційна їхній соціальній вартості. Просто кажучи, що нижчу вартість має елемент, то легше він засвоюється іншою культу-

рою (мовою), і навпаки. Чи багато українців в Україні володіють російською мовою на рівні класиків російської літератури? А ось російську матірню лексику і фраземіку бездоганно засвоїли всі українці — за спостереженнями колишнього унсовця Дмитра Корчинського, і галичани, і харків'яни єдині в своїй схильності до матірнього варіанту російської мови. У щойно виданій севастопольською "Просвітою" книжці спогадів простої людини з Січеславщини Володимира Забігая "Зустріч з Україною" розсипано безліч пієтетних висловлювань на адресу галичан, завдяки яким він і його сім'я пережили голод 1946—47 років. Є тут чимало зворушливих слів про мовний етикет, про культуру спілкування, якої дотримувалися в ті часи галичани. Автора вже давно немає серед живих: помер, не знаючи, що його спогади будуть оприлюднені. Приїхав би він тепер у ті ж галицькі місця — і побачив би, що не лише мовно зіпсувалися брати-галичани. Бруд у мовленні має повну паралель у зникчеленні душ, непорядності й хамстві, в запаскуженості річок, у захаращеності лісів, у ямах на дорогах, у покаліченості бродячих собак і т. д. "Опускання" відбулося за всіма напрямками. А якби ще за цей час галичани стали не тільки "двомовниками", а й перейшли на суржик або російську мову такого зразка, як десь на Донеччині!

Коли дитина виховується чужою мовою, вона не чує рідних колискових пісень, казок, формул народної педагогіки, національної афористики — словом, усього того, що є знаряддям традиційного виховання, що узгоджується із генною пам'яттю. Використання чужого, до того ж, як кажуть психолінгвісти, "обмеженого коду", тобто спрIMITизованого, суржикованого варіанту нерідної мови не забезпечить належного мовного, а з ним і всього іншого навчання й виховання. Чужа мова не може стати своєю, бо не може пристосуватися до не свого народу і не свого краю.

А коли людина, будучи "кандидатом у росіяни" (В. Жаботинський), не відчуває свого, коли втрачається зв'язок між поколіннями, коли, за словами Павла Мовчана, простір відділяється від часу, коли населення "не належить до жодного народу" (Улас Самчук), то хіба дивно, що це має наслідком тваринний егоїзм, аморальність, спідлення, дегенерацію, "всихання всього людського" (Ісайя Берлін)? Мова, мовлення, крім іншого, є зовнішнім виявом ментальності, національного характеру. За станом мови можна визначити стан культури. Це відомо ще з часів Вільгельма фон Гумбольдта.

Ставлення до мови — індикатор ставлення до сім'ї, родини, рідного краю, своєї нації, держави, до традицій, до самого себе. За мовною ситуацією можна безпомилково встановити, які владці в країні, як живе більшість населення, яка в ній соціальна і побутова культура тощо. Сучасна Україна може слугувати ілюстрацією до цієї закономірності, сформульованої ще Конфуцієм. Отож дізнаймося спочатку, скільки є в Україні україномовних і неукраїномовних збоченців, маргіналів, злочинців та под., а тоді подумаємо, що б це мало означати, звідки взялося та як виправити становище.

1. Потебня А. А. Язык и народность // Мысль и язык. — К., 1993. — с. 172.
2. Яната О. Необхідні передумови до популяризації у нас природознавства та агрономії // Український світ. — 1998. — Ч. 1—3. — с. 21.
3. Дзюба І. Україна і світ // Quo vadis, Україно? — Одеса, 1992. — с. 17.
4. Маланюк Є. Кінець російської літератури // Книга спостережень: Проза. — Торонто, 1962. — с. 358—359.

● Ярослав РАДЕВИЧ-ВИННИЦЬКИЙ

ДУХ НАРОДУ

Людина пізнає світ через Слово. Певно, тому пережукуються рядки Ліни Костенко "Нації вмирають не від інфаркту, спочатку у них відбирає мову" й Оксани Пахльовської "Раби — це нація, котра не має слова". Всупереч невітішним прогнозам і заявам щодо занепаду й неприйняття української мови в міському студентському середовищі ми пропонуємо колективний твір до Дня української писемності студентів-першокурсників факультету міжнародних відносин Міжнародного інституту лінгвістики і права. Цьогорічний набір є особливим. Майже всі студенти-першокурсники пішли до першого класу в 1991 році. Отже, їхній шкільний шлях збієся з десятиріччям Незалежності нашої держави. Може, тому 40% із них медалісти, 30% — закінчили

школу з відзнакою.

Ім було два роки, коли вибухнув Чорнобиль, який перевернув життя не тільки українців; вони вирости, граючись у чорнобильському пісочку, несучи на собі печать трагедії. Але є впевненість, що саме їм буде під силу втілити в життя наші прагнення й сподівання.

Це молодь, яка прагне вільно володіти іноземними мовами, представляти Україну на міжнародному рівні, але не мислить себе без мови української. В їхніх роздумах переплелися тонкий ліризм, здоровий прагматизм, прагнення змін.

І ми віримо, що це не просто слова...

Ірина ОЛІЙНИК,
кандидат філологічних наук,
доцент кафедри слов'янського

убогості. Ми забуваємо про найсвятіше. Ми плюємо у колодязь надбань наших пращурів, не турбуючись про наслідки. Забуваючи рідну мову, ми перетворюємося на ніщо, гордо несучи перед собою стяг невігластва.

Мова — дух народу. Забуваючи її, ми тим самим власними руками опускаємо собі на голови немилосердний меч забуття. Тож варто замислитися над тим, що буде далі, куди приведе нас обраний шлях. Можливо, ще не пізно щось змінити...

Роксолана Пеца

Скільки століть минуло, а наша кришталева українська мова відстояла право на існування, на звучання у мільйонах голосів... Як не ярили наш народ, не катували, але вистояти у цій боротьбі йому вдалося лише завдяки рідній пісні, материнській тихій колисковій, могутнім віршам Шевченка...

Тетяна Колесник

Мова об'єднує людей у суспільство для досягнення доброти та духовних цінностей. Таким чином мова долає віки, єднає покоління, збирає й зберігає духовне єство народу, національну картину світу, формує національну свідомість і культуру нації.

Юлія Багінська

Колективний твір майбутніх українських дипломатів

З давніх-давен ми шукаємо щось прекрасне, чисте й невмируще. Та, мабуть, після цих слів напрошується лише одне — кохання. А чи можливе воно без спілкування?

Ірина Шаповалова

На світі існує лише одна правдива мова, зрозуміла кожній живій істоті. Це любов. Без любові в серці ви просто ніщо або ж якась ходяча енциклопедія, що нездатна на справжні почуття.

Назарій Філіпчук

Українську мову неодноразово забороняли, бо вважали: якщо підкорений український народ буде спілкуватися своєю рідною мовою, то його дух не зламається, а також і люди будуть підійматися на повстання, для визволення Батьківщини з-під чужоземного гніту.

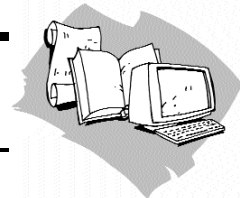
Людмила Капінус

Я вважаю, що для кожної людини важливо бездоганно володіти своєю рідною мовою. Треба довго та старанно вчитися, щоб посправжньому оволодіти мистецтвом мови. Людина повинна вміти чітко і ясно висловлювати свої думки, мати гарну дикцію. На превеликий жаль, у наш час в Україні, мабуть, всім цим володіють тільки лінгвісти — люди, які все життя присвятили вдосконаленню та вивченню української мови. Навіть Президент України погано володіє рідною мовою. Що ж тоді можна вимагати від простого народу? Мені здається, що через це Україна не має свого обличчя.

Тетяна Лимар

Рідною мовою співала наша мати колискові, рідною мовою розмовляли наші пращури, чого не можна сказати про нас. Ми втрачаємо свій дух і більше не зможемо називатися гордим словом УКРАЇНЦІ!

Юлія Льоринець

ЧИ ПРИЗВОДИТЬ УТРАТА РІДНОГО СЛОВА ДО «ВСИХАННЯ ВСЬОГО ЛЮДСЬКОГО»?

Борці за державний (офіційний) статус російської мови в Україні люблять повторювати, що в нашій країні російськомовні громадяни становлять половину населення (правда, особливо темпераментним борцям така кількість видається замалою, і вони наполягають на принаймні 75-ти відсотках). Не варто з цього приводу сперечатися по закінченні перепису населення. Краще було б у процесі перепису встановити статистичні дані щодо кількості серед україномовних і, відповідно, російськомовних громадян України людей, з якими суспільство має клепіт: бомжів, повій, алкоголиків, сифілітиків, наркоманів, ВІЛ-інфікованих, злодіїв, серійних убивць та подібної публіки. Яких більше — україномовних чи російськомовних? Володіючи такими даними, можна було б дати однозначну відповідь на питання: чи варто проводити реукраїнізацію винародовлених українців й інтенсивніше прилучати неукраїнців до державної української мови та до експонованої цією мовою культури й цивілізації. Водночас це було б підставою для потвердження або заперечення думок наших визначних учених і мислителів щодо прямої залежності негативної соціальної поведінки людей від втрати ними рідної мови: денационалізація відбувається на моральному здоров'ї народу, супроводжується дезорганізацією, аморальністю, спідленням. "За подібної ломки неunikнено на місці форм свідомості, які витісняються, запановує гідота заупустіння і займає це місце доти, доки витіснявана мова не стане своєю і разом із тим не пристосується до нового народу", — писав великий український вчений Олександр Потебня (1).

Геніальний мислитель Іван Франко говорив, що нехтування рідною мовою має наслідком дегенерацію, тобто виродження, людини і народу. А замордований у жорнах ГУЛАГу видатний український ботанік Олександр Яната, обґрунтовуючи потребу навчання українських дітей у школі та розпов-

сюдження знань позашкільним шляхом рідною мовою, зауважував, що прищеплення чужої мови і культури має наслідком "зничавіння населення": "На кожному кроці у нас зустрічаються приклади безглузлого погрому природи — винищення лісів, винищення риби у ріках та озерах, винищення найбільш хижацькими способами окремих тварин та рослин, не тільки нешкідливих, але й корисних і т. д." (2). Уже в наш час академік Іван Дзюба констатує: "...денационалізоване суспільство стає джерелом сервалізму і політичної реакції" (3). Все це учений підгледів у своїй рідній країні, де тепер, як він висловився на III Всесвітньому форумі українців, існує гнітючий мовно-інформаційний режим — українці почувують себе ніби в окупованій країні.

Добровільно народ ніколи не відмовляється від своєї мови — його позбавляють її. Однак це має негативні наслідки і для поневолювача. Елементи денационалізаційного розкладу проникають у духовний світ асимільатора, справляючи на нього свій руйнацький вплив. Це блискуче показав Євген Маланюк на прикладі "першого свідомого малороса" М. Гоголя і "значно більш малоросійського малороса" Ф. Достоєвського (4). В есе під прикметною назвою "Антін Чехов — поет без світогляду" Леонід Мосендз пише про цього ще одного великого малороса як про представника літератури "без загальних ідей", "повної маловірства", літератури "надломлених душ", "загалом — ворожої до життя". Чи вплинуло це на російську свідомість? "Після Гоголя Кримська війна вже не могла бути виграна", — писав Василь Розанов.

Але чому вплив чужої мови й експонованої нею культури має такі наслідки? Річ у тім, що, як це сформулював Арнолд Тойнбі, проникаюча сила елементів іншої культури обернено пропорційна їхній соціальній вартості. Просто кажучи, що нижчу вартість має елемент, то легше він засвоюється іншою культу-

рою (мовою), і навпаки. Чи багато українців в Україні володіють російською мовою на рівні класиків російської літератури? А ось російську матірню лексику і фраземіку бездоганно засвоїли всі українці — за спостереженнями колишнього унсовця Дмитра Корчинського, і галичани, і харків'яни єдині в своїй схильності до матірнього варіанту російської мови. У щойно виданій севастопольською "Просвітою" книжці спогадів простої людини з Січеславщини Володимира Забігая "Зустріч з Україною" розсипано безліч пієтетних висловлювань на адресу галичан, завдяки яким він і його сім'я пережили голод 1946—47 років. Є тут чимало зворушливих слів про мовний етикет, про культуру спілкування, якої дотримувалися в ті часи галичани. Автора вже давно немає серед живих: помер, не знаючи, що його спогади будуть оприлюднені. Приїхав би він тепер у ті ж галицькі місця — і побачив би, що не лише мовно зіпсувалися брати-галичани. Бруд у мовленні має повну паралель у зникчеленні душ, непорядності й хамстві, в запаскуженості річок, у захаращеності лісів, у ямах на дорогах, у покаліченості бродячих собак і т. д. "Опускання" відбулося за всіма напрямками. А якби ще за цей час галичани стали не тільки "двомовниками", а й перейшли на суржик або російську мову такого зразка, як десь на Донеччині!

Коли дитина виховується чужою мовою, вона не чує рідних колискових пісень, казок, формул народної педагогіки, національної афористики — словом, усього того, що є знаряддям традиційного виховання, що узгоджується із генною пам'яттю. Використання чужого, до того ж, як кажуть психолінгвісти, "обмеженого коду", тобто спрIMITизованого, суржикованого варіанту нерідної мови не забезпечить належного мовного, а з ним і всього іншого навчання й виховання. Чужа мова не може стати своєю, бо не може пристосуватися до не свого народу і не свого краю.

А коли людина, будучи "кандидатом у росіяни" (В. Жаботинський), не відчуває свого, коли втрачається зв'язок між поколіннями, коли, за словами Павла Мовчана, простір відділяється від часу, коли населення "не належить до жодного народу" (Улас Самчук), то хіба дивно, що це має наслідком тваринний егоїзм, аморальність, спідлення, дегенерацію, "всихання всього людського" (Ісайя Берлін)? Мова, мовлення, крім іншого, є зовнішнім виявом ментальності, національного характеру. За станом мови можна визначити стан культури. Це відомо ще з часів Вільгельма фон Гумбольдта.

Ставлення до мови — індикатор ставлення до сім'ї, родини, рідного краю, своєї нації, держави, до традицій, до самого себе. За мовною ситуацією можна безпомилково встановити, які владці в країні, як живе більшість населення, яка в ній соціальна і побутова культура тощо. Сучасна Україна може слугувати ілюстрацією до цієї закономірності, сформульованої ще Конфуцієм. Отож дізнаймося спочатку, скільки є в Україні україномовних і неукраїномовних збоченців, маргіналів, злочинців та под., а тоді подумаємо, що б це мало означати, звідки взялося та як виправити становище.

1. Потебня А. А. Язык и народность // Мысль и язык. — К., 1993. — с. 172.
2. Яната О. Необхідні передумови до популяризації у нас природознавства та агрономії // Український світ. — 1998. — Ч. 1—3. — с. 21.
3. Дзюба І. Україна і світ // Quo vadis, Україно? — Одеса, 1992. — с. 17.
4. Маланюк Є. Кінець російської літератури // Книга спостережень: Проза. — Торонто, 1962. — с. 358—359.

● Ярослав РАДЕВИЧ-ВИННИЦЬКИЙ

ДУХ НАРОДУ

Людина пізнає світ через Слово. Певно, тому пережукуються рядки Ліни Костенко "Нації вмирають не від інфаркту, спочатку у них відбирає мову" й Оксани Пахльовської "Раби — це нація, котра не має слова". Всупереч неутішним прогнозам і заявам щодо занепаду й неприйняття української мови в міському студентському середовищі ми пропонуємо колективний твір до Дня української писемності студентів-першокурсників факультету міжнародних відносин Міжнародного інституту лінгвістики і права. Цьогорічний набір є особливим. Майже всі студенти-першокурсники пішли до першого класу в 1991 році. Отже, їхній шкільний шлях збієся з десятиріччям Незалежності нашої держави. Може, тому 40% із них медалісти, 30% — закінчили

школу з відзнакою.

Ім було два роки, коли вибухнув Чорнобиль, який перевернув життя не тільки українців; вони вирости, граючись у чорнобильському пісочку, несучи на собі печать трагедії. Але є впевненість, що саме їм буде під силу втілити в життя наші прагнення й сподівання.

Це молодь, яка прагне вільно володіти іноземними мовами, представляти Україну на міжнародному рівні, але не мислить себе без мови української. В їхніх роздумах переплелися тонкий ліризм, здоровий прагматизм, прагнення змін.

І ми віримо, що це не просто слова...

Ірина ОЛІЙНИК,
кандидат філологічних наук,
доцент кафедри слов'янського

убогості. Ми забуваємо про найсвятіше. Ми плюємо у колодязь надбань наших пращурів, не турбуючись про наслідки. Забуваючи рідну мову, ми перетворюємося на ніщо, гордо несучи перед собою стяг невідглаголювання.

Мова — дух народу. Забуваючи її, ми тим самим власними руками опускаємо собі на голову немилосердний меч забуття. Тож варто замислитися над тим, що буде далі, куди приведе нас обраний шлях. Можливо, ще не пізно щось змінити...

Роксолана Пеца

Скільки століть минуло, а наша кришталева українська мова відстояла право на існування, на звучання у мільйонах голосів... Як не ярили наш народ, не катували, але вистояти у цій боротьбі йому вдалося лише завдяки рідній пісні, материнській тихій колисковій, могутнім віршам Шевченка...

Тетяна Колесник

Мова об'єднує людей у суспільство для досягнення доброти та духовних цінностей. Таким чином мова долає віки, єднає покоління, збирає й зберігає духовне єство народу, національну картину світу, формує національну свідомість і культуру нації.

Юлія Багінська

Колективний твір майбутніх українських дипломатів

З давніх-давен ми шукаємо щось прекрасне, чисте й невмируще. Та, мабуть, після цих слів напрошується лише одне — кохання. А чи можливе воно без спілкування?

Ірина Шаповалова

На світі існує лише одна правдива мова, зрозуміла кожній живій істоті. Це любов. Без любові в серці ви просто ніщо або ж якась ходяча енциклопедія, що нездатна на справжні почуття.

Назарій Філіпчук

Українську мову неодноразово забороняли, бо вважали: якщо підкорений український народ буде спілкуватися своєю рідною мовою, то його дух не зламається, а також і люди будуть підійматися на повстання, для визволення Батьківщини з-під чужоземного гніту.

Людмила Капінус

Я вважаю, що для кожної людини важливо бездоганно володіти своєю рідною мовою. Треба довго та старанно вчитися, щоб посправжньому оволодіти мистецтвом мови. Людина повинна вміти чітко і ясно висловлювати свої думки, мати гарну дикцію. На превеликий жаль, у наш час в Україні, мабуть, всім цим володіють тільки лінгвісти — люди, які все життя присвятили вдосконаленню та вивченню української мови. Навіть Президент України погано володіє рідною мовою. Що ж тоді можна вимагати від простого народу? Мені здається, що через це Україна не має свого обличчя.

Тетяна Лимар

Рідною мовою співала наша мати колискові, рідною мовою розмовляли наші пращури, чого не можна сказати про нас. Ми втрачаємо свій дух і більше не зможемо називатися гордим словом УКРАЇНЦІ!

Юлія Льоринець